

T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
Dış İliŐkiler ve Avrupa Topluluğu
Koordinasyon Dairesi BaŐkanlıĐı

AVRUPA BİRLİĞİ
ORTAK TARIM POLİTİKASI KAPSAMINDA
TAZE MEYVE VE SEBZE ORTAK PİYASA DÜZENİ

AT Uzmanlık Tezi

Arzu ERKAL

AT Uzman Yardımcısı

Ankara-2003

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İÇİNDEKİLER	I
TABLOLAR	IV
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	1
I. ÜRÜNLERİN SINIFLANDIRILMASI VE STANDARTLAR	11
A. Kalite Sınıfları	13
B. Standartların Uygulanması	14
C. Paketleme ve Etiketleme	16
D. Standartlara Uygunluk Denetimleri	18
1. İç Pazarda Uygunluk Denetimleri	20
2. İhracat Noktasındaki Uygunluk Denetimleri	22
3. İthalat Noktasındaki Uygunluk Denetimleri	23
4. Ürünün Menşeyi ve Çeşidine İlişkin Gereklilikler	24
5. Topluluğa İthalattan Önce Üçüncü Ülkeler Tarafından Yapılan Denetimlerin Onaylanması	24
E. İşlemeye Yönelik Ürünler	28
F. Bildirim Zorunlulukları	30
G. Gıda Güvenliği Standartları	31
II. ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ	32
A. Üretici Örgütü Kategorileri	34
B. Üyelerin Yükümlülükleri	35
C. Üretici Örgütlerinin Tanınması	36

D. 1035/72 Sayılı Tüzük Kapsamında Tanınmış Üretici Örgütlerinin Statüsü	40
E. Ön Tanıma	41
F. İşletme Fonu ve İşletme Programları	43
G. Üretici Örgütleri Tarafından Çıkarılan Kuralların Diğer Üreticilere de Genişletilmesi	48
H. Üretici Örgütleri Birlikleri	50
İ. 1996 Reformunun Üretici Örgütleri Açısından Değerlendirilmesi	50
III. SEKTÖRİÇİ ÖRGÜTLER	52
A. Sektöriçi Örgütlerin Tanınması	53
B. Anlaşmalar, Kararlar ve Ortak Uygulamalar	55
C. Sektöriçi Örgütlerin Kurallarının Diğer Operatörlere de Genişletilmesi	56
IV. MÜDAHALE DÜZENLEMELERİ	59
A. Standartlara Uygunluk	59
B. Topluluk Geri Çekme Telafi Ödemeleri	60
C. Ek Ödemeler	64
D. Bildirim Zorunlulukları	64
E. Piyasadan Geri Çekilen Ürünlerin Elden Çıkarılması	67
F. Kontroller ve Cezalar	69
V. ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE TİCARET	73
A. Giriş Fiyatı Uygulaması	73
B. Lisanslar	80
C. Özel Koruma Hükümü	80

D. Tarife Kotaları	81
E. İhracat Geri Ödemeleri	82
1. A1 Sistemi	83
2. A2 Sistemi	83
3. A3 Sistemi	84
4. Üç Sistem İçin Ortak Olan Düzenlemeler	85
5. B Sistemi	86
F. Üye Devletlerin Özel Önlemler Uygulaması	88
SONUÇ	90
EKLER	95
KAYNAKÇA	

TABLÖLAR

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Pazarlama Standartlarına Tabi Ürünler	13
Tablo 2. Üretici Örgütleri	33
Tablo 3. Narenciye Ürünleri Dışındaki Üretici Örgütleri İçin Tanınma Kriterleri	38
Tablo 4. Narenciye Üretici Örgütleri İçin Tanınma Kriterleri	38
Tablo 5. Tanınmış Sektöriçi Örgütler ve Anlaşmalar	58
Tablo 6. Topluluk Geri Çekme Telafisine Tabi Ürünler ve Pazarlama Yılları	60
Tablo 7. Topluluk Geri Çekme Telafisi	61
Tablo 8. Geçiş Dönemi Boyunca Uygulanan geri Çekme Tavanları	62
Tablo 9. Bölüm A Kapsamındaki Ürünler	74
Tablo 10. Bölüm B Kapsamındaki Ürünler	76
Tablo 11. Temsili Piyasalar	77

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu

BM/AEK	: Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu
CN	: Combined Nomenclature (Birleşik Nomenklatür)
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
FEOGA	: Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu
GATT	: Tarifeler ve Ticaret Genel Antlaşması
OTP	: Ortak Tarım Politikası

GİRİŞ

Bugünkü adıyla Avrupa Birliği'nin ilk ortak politikası olan Ortak Tarım Politikası (OTP), hem ekonomik hem de politik sebepler yüzünden yaratılmıştır. Öncelikle, ülke ekonomilerinin birleştirilmesi yoluyla, II. Dünya Savaşı'nın neden olduğu yıkımdan sonra Avrupa'yı yeniden kurmak amaçlanmıştır. Ekonomik birliğin sağlanması, siyasi istikrar ve birliğin sağlanmasının temel koşullarından biridir. Bu çerçevede, kurucu ülkelerin ekonomileri içinde önemli bir yere sahip olan tarımın güçlendirilmesi ve gıda arzının güvenceye alınması, ekonomik bağımsızlığın sağlanmasında önemli bir adım olarak görülmüştür.

Bu noktadan hareketle, tarımın ortak bir politika ile düzenlenmesi fikri ortaya çıkmıştır. Zaten, kendine özgü koşulları sebebiyle (toprak ve iklime büyük ölçüde bağımlılık gibi), tarımın tamamen piyasa ekonomisi koşullarına terk edildiği ülke sayısı günümüzde bile yok denecek kadar azdır.

Sonuç olarak, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kuran Roma Antlaşması ile Üye Devletlerin farklı yapılarıdaki tarım sektörlerini aynı seviyeye getirebilmek amacıyla bir ortak tarım politikasının belirlenmesini öngörölmüş ve Roma Antlaşması'nın 38.-47. maddeleri (Amsterdam Antlaşması'nın 32.-38. maddeleri) arasında tarım sektörüne ilişkin düzenlemeler yer almıştır.¹ OTP'nin amaçları, Antlaşma'nın 39. maddesinde şu şekilde ortaya konmuştur:

- Teknik ilerlemeyi teşvik ederek, tarımsal üretimin ve işgücü başta olmak üzere üretim faktörlerinin optimum kullanımının rasyonel bir şekilde gelişmesini sağlayarak tarımsal verimliliği artırmak;

¹ Roma Antlaşması'nın Tarım Bölümünün başında, 32. Maddede, "tarım ürünü"nü tanımlanmaktadır: Tarımsal ürünler; toprakta yetiştirilen ürünler, hayvancılık ve balıkçılık ürünleri ile bu ürünlerin bir kez işlenmesiyle elde edilmiş ürünlerdir.

- Özellikle tarımda çalışan kişilerin bireysel kazançlarını artırarak, tarımsal nüfus için makul bir yaşam standardı sağlamak;
- Piyasalarda istikrarı sağlamak;
- Arzı güvence altına almak;
- Ürünlerin tüketicilere makul bir fiyattan sunulmasını sağlamak.

Daha sonra, 1958 yılında gerçekleştirilen Stresa Konferansı'nda OTP'nin temel ilkeleri ortaya konmuş ve bu ilkeler Aralık 1960'ta Konsey tarafından kabul edilmiştir:

- Tek Pazar İlkesi: Buna göre, üye ülkeler arasındaki serbest dolaşımı engelleyen tüm kısıtlamalar (gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları) aşamalı olarak kaldırılacak, tarımsal ürünlerin dolaşımında uygulanan idari ve teknik işlemler ile sağlık kuralları zaman içerisinde uyumlu hale getirilecek, böylece ürünlerin üye ülkeler arasında serbest dolaşımı sağlanarak bir Tek Pazar oluşturulacaktır. Bu, Üye Devletlerde, ortak fiyatlar ve rekabet kuralları uygulanmasını, istikrarlı bir döviz kurunu ve dış pazarlara karşı sınırlarda ortak bir korumayı da gerektirmektedir.
- Topluluk Tercih İlkesi: İlkenin temeli, Topluluk içi tarımsal üretime öncelik verilmesidir. Bu çerçevede Topluluk, kendi fiyatları genellikle dünya fiyatlarından yüksek olduğu için, düşük fiyatlı ithalata ve dünya piyasalarındaki dalgalanmalara karşı iç piyasayı korumak ve buna paralel olarak ihracatı da kolaylaştırmak (sübvans etmek) için önlemler alacaktır.
- Mali Dayanışma İlkesi: OTP'nin uygulanması büyük harcamaları da beraberinde getirecektir. Bu harcamaları karşılamak için, tüm üyelerin katkılarıyla oluşan ortak bir mali kaynağa gereksinim vardır. Bu kaynak,

1962'de FEOGA (Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu)'nın kurulması ile somut bir şekil almıştır.²

OTP'nin başlangıcından bugüne gelişimi, 5 temel dönem şeklinde ifade edilebilir:

- OTP'nin Oluşumu (1957-67)
 - Ortak Piyasa Düzenleri
 - Tarım bütçesinin oluşturulması (FEOGA) (1962)
 - Ortak fiyatların belirlenmesi (1966-67)
- OTP'nin İyi İşlediği Dönem (1968-1979)
 - Sınırsız miktarda ürün arzı için fiyat destek mekanizmaları
 - Fark giderici ödemeler
- İlk Reformlar (1980-89)
 - Yeşil Kitap (1985) ve Entegre Akdeniz Programları
 - Delor Paketi (1988) – Topluluk Destek Çerçevesi
- 1992 Reformu (1990-1995)
 - Fiyat desteğinden doğrudan ödemelere geçiş
 - Tarifeler ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT)/ Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)
Ticaret Müzakereleri – Uruguay Round ve etkileri
- Topluluğun Genişlemesi ve OTP (1996-2006)
 - Gündem 2000

² FEOGA AB bütçesinin yaklaşık yarısını oluşturmakta ve Garanti Bölümü, Ortak Piyasa Düzenlemeleri çerçevesinde fiyat ve piyasa mekanizmaları ile ilgili tüm zorunlu harcamaların karşılanmasında, Yönlendirme Bölümü ise yapısal politikalara ilişkin harcamaların finansmanında kullanılmaktadır. Garanti Bölümü'nün ağırlığı başlangıçtan beri daha fazla olmakla birlikte (% 90), son yıllarda kırsal kalkınma ve yapısal değişikliklere verilen önemin artmasıyla Yönlendirme Bölümü'nün payı da artmaktadır.

- Ara Dönem Değerlendirmesi Bu beş dönemde kilometre taşları incelendiğinde, OTP'nin ilk yıllarında hemen hemen tüm ürünler için ortak piyasa düzenleri oluşturulmaya başlandığı, ortak fiyatların belirlendiği, tarımsal üretimin hızla arttığı, tüketici fiyatlarının düştüğü, gıda arzının güvence altına alındığı, bununla birlikte arz fazlası ve kamu stoklarının arttığı görülmektedir. Ancak, zaman içinde, üretime verilen destekler ve özellikle müdahale alımlarının üretimi körüklemesiyle, üretim fazlaları, artan bütçe maliyeti ve desteklerin daha ziyade üretim hacmiyle bağlantılı olması sebebiyle küçük ve orta ölçekli üreticilerin gelirlerinde azalma gibi sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır.

Bu gibi sorunlar karşısında, önce 1985 yılında Yeşil Kitap (*Green Paper*) temelinde reform tartışmaları gündeme gelmiş ve “dengeleyiciler” (*stabilizers*) kavramı ortaya atılmıştır. Bu çerçevede, belirli bir eşiği aşan üretime verilen destekleme fiyatının düşürülmesi; belirli tarım alanlarının boş bırakılması (*set aside*) ya da ağaçlandırma için kullanılması, buna karşılık gelir kayıplarının telafisi; müdahale için garanti eşiklerinin düşürülmesi; üreticilerin tarım harcamalarının finansmanına katkı sağlaması, erken emeklilik gibi olanaklar gündeme gelmiştir.³

Ancak, çok çarpıcı yenilikler içermeyen bu reform, belirli sektörlerdeki (süt, sığır eti, hububat gibi) müdahale stoklarının, dolayısıyla bütçe yükünün artması ile Topluluğun sübvansede edilmiş fiyatları karşısında dünya piyasasındaki diğer ülkelerin tepkileri birleşince, 1990'ların başında yeni bir reforma ihtiyaç duyulmuştur.

Bunun sonucunda, 9 Temmuz 1991 tarihli AB Komisyonu toplantısında, Komiser MacSharry tarafından hazırlanan reform paketi kabul edilmiştir.⁴

³ Rıdvan Karluk, Avrupa Birliği ve Türkiye, İstanbul, Beta Yayınevi, 1998, s. 203-204

⁴ Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Avrupa Birliği ve Türkiye, 5. Baskı, Ankara, 2002, s.77-78

MacSharry Reformları kapsamında, piyasa arz ve talep dengelerine müdahalelerin mümkün olabildiğince azaltılmasına çalışılmış, temel ürün gruplarına verilen destekleme fiyatlarında üç yıllık bir süreye yayılan indirimler ile süt üretim kotalarında ilave indirimler öngörülmüştür. Çiftçilerin aldığı telafi yardımlarının hektar başına hesaplanması uygulamasıyla, yardım üretimden bağımsız hale getirilmiş ve zamanla doğrudan gelir yardımı halini almıştır. Bu geçişte, üretimi körüklemekten ziyade, vazgeçilen üretim için yardım verildiğinden, stokların azaltılması, en azından yeni stoklar yaratılmaması amacı etkin olmuştur. Reform paketinde ayrıca, “eşlik edici önlemler” (*accompanying measures*) adı altında, çevrenin korunması, tarım arazilerinin üretimden ayrılarak ağaçlandırılması ve 55 yaşın üzerindeki çiftçilerin erken emekli olmasını teşvik etmek yoluyla, daha az yoğun çiftçiliği özendirilecek önlemler de yer almaktadır.

Diğer taraftan, Topluluk, Uruguay Round Tarım Anlaşması kapsamındaki yükümlülükleri çerçevesinde; iç desteklemeler bakımından 6 yıl içerisinde % 20 oranında indirim yapılması (ticaret veya üretim üzerinde bozucu etkileri olmayan iç destekler indirim taahhütleri dışındadır); ihracat sübvansiyonları bakımından 6 yıl içerisinde bütçe harcamalarının % 36 oranında, sübvansiyona konu olan miktarın % 21 oranında azaltılması; pazara giriş bakımından ise, 1986-1988 dönemi esas alınmak ve tarife dışı engeller tarifeye dönüştürülmek suretiyle, tarife oranlarında 6 yıl içerisinde her ürün için en az % 15 ve basit ortalama olarak % 36 oranında indirime gidilmesi şeklindeki taahhütlerini 1 Temmuz 1995 tarihinde yürürlüğe koymuştur.⁵

⁵ Allison Burrell, “The World Trade Organisation and EU Agricultural Policy,” Agricultural Policy and Enlargement of the European Union, Edited by Allison Burrell and Arie Oksam, Wageningen Pers, The Netherlands, 2000, s.96-97

MacSharry Reformları sayesinde üretim fazlaları bir ölçüde azalmış ve Topluluk fiyatları dünya fiyatlarına yaklaşıp da, AB'nin yeni genişleme sürecinde karşılaşacağı sorunlara çözüm bulunması ve DTÖ'nün yeni tur müzakerelerinde (*Millenium Round*) elinin güçlendirilmesi için, bir revizyona daha ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda, "Gündem 2000" (*Agenda 2000*) ile tarım sektöründe yeni düzenlemelere gidilmiştir.⁶

Gündem 2000 çerçevesinde, OTP'nin reformu, yapısal politikaların (bölgesel, sosyal ve kırsal) reformu, aday ülkeler için katılım öncesi enstrümanlar ve aday ülkelerin Topluluğa katılımından önce bütçenin planlanması ve yeni mali çerçevenin belirlenmesi başlıkları ele alınmıştır. Gündem 2000 ile genel olarak, Topluluk ürünlerinin iç piyasada ve dünya piyasasında rekabet gücünün artırılması, çiftçiler için daha iyi yaşam koşullarının sağlanması, yeni istihdam olanaklarının ve alternatif iş kaynaklarının yaratılması, kırsal kalkınmanın geliştirilmesi, hayvan refahının yükseltilmesi, gıda kalitesinin ve güvenliğinin artırılması, çevre ile ilgili konuların daha çok dikkate alınması ve peyzajın muhafaza edilmesi, tarımla ilgili Topluluk mevzuatının sadeleştirilmesi, DTÖ taahhütlerine uyum sağlanması ve tarımın "çok işlevliliği" (*multifunctionality*) kavramına ağırlık verilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, ara dönem değerlendirmeleri (*mid-term review*) yapılarak, sektörler bazında gidişatın takip edilmesi ve reformların uygulanmasındaki değişikliklerin izlenmesi, bu çerçevede, ilk etapta 2002/2003 döneminde tarım bütçesi ile hububat, yağlı tohumlar, sığır eti ve süt ürünleri sektörlerinde değerlendirmelerin yapılması planlanmıştır.

Nitekim, bu yıl yapılan ara dönem değerlendirmesinde, müdahale fiyatlarının düşürülmesi ve çiftçilerin kayıplarının karşılanması için telafi ödemeleri, doğrudan

⁶ Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, a.g.e, s.80

ödemelerin basitleştirilerek tek bir üretimden bağımsız çiftlik gelir ödemesi haline getirilmesi, çapraz uyum zorunluluğu getirilerek doğrudan ödemelerin çevre, gıda güvenliği ve hayvan refahı standartlarına uyum koşuluna bağlanması, bir çiftlik muhasebe denetim sisteminin getirilmesi, dinamik modülasyon yoluyla doğrudan ödemelerin % 20 oranına kadar azaltılması ve bu yolla elde edilen tasarrufların kırsal kalkınmaya aktarılması, gıda kalitesi ve hayvan refahına ilişkin yeni önlemler, tarımsal çevre önlemleri için yardımın artırılması, devlet yardımlarına ilişkin yeni düzenlemeler yapılması hususları ele alınmıştır.⁷

Taze meyve ve sebze ortak piyasa düzeni de OTP içindeki bu gelişmelerden bağımsız düşünülemez. Her ne kadar sığır dana eti ve süt ürünleri gibi sürekli değişiklikler yaşanmamışsa da, OTP'nin genel seyrinden çok ayrı bir çizgi izlenmemiştir.

Taze meyve ve sebzeler için ortak piyasa düzeni, ilk olarak, 1962 yılında 23 sayılı Konsey Tüzüğü ile oluşturulmuştur.⁸ Bu tüzük ile; kalite standartlarına tabi ürünler belirlenmiş, ortak piyasanın oluşturulması için gerekli kuralların ve önlemlerin belirlenmesi gerektiği hükme bağlanmış ve bu ürünlerin Üye Devletler arasındaki ticaretinde her türlü gümrük vergisi ve eş etkili vergiler ile miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemlerin aşamalı olarak azaltılarak 1 Ocak 1970 tarihinden itibaren tamamen kaldırılması kararlaştırılmıştır. Söz konusu tüzük ile ayrıca, taze meyve ve sebzeler için, Komisyon'a yardımcı olmak üzere, Üye Devletlerin temsilcilerinden oluşan ve Komisyon temsilcisinin başkanlık ettiği bir İdari Komite (*Management Committee*) kurulması karara bağlanmıştır.

⁷ European Commission, CAP Reform - a long-term perspective for sustainable agriculture, http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/mtr/index_en.htm

⁸ Official Journal b 030, 20/04/1962, s. 0965-0988

Ortak piyasa düzenine ilişkin ikinci temel düzenleme, 1972 yılında, 23 Sayılı Konsey Tüzüğü'nün yerini alan 1035/72 sayılı Konsey Tüzüğü ile yapılmıştır.⁹ Söz konusu tüzük ile, kalite standartlarına ilişkin yeni düzenlemeler getirilmekte ve piyasanın işleyişinde kullanılacak fiyatlarla ilgili düzenlemeler belirlenmektedir. 1035/72 sayılı tüzük ile düzenlenen rejim kapsamında, başlıca iki fiyat söz konusudur: Her bir ürün için üretici gelirlerinin desteklenmesine katkıda bulunmak, fiyat istikrarını sağlamak ve tüketici çıkarlarının gözetilmesi hususlarını dikkate alarak hesaplanan Temel Fiyat (*Basic Price*) ve belirli ürünler için, temel fiyatın % 30'u ile % 65'i arasında bir düzeyde belirlenen ve müdahale fiyatlarının ve buna göre telafi miktarının düzeyini belirlemede kullanılan Alım Fiyatı (*Buying-in Price*). Bu iki fiyat, piyasadaki ürünün üretici örgütleri tarafından piyasadaki çekildiği fiyatı (*withdrawal price*) ve kamu alım fiyatını (*public buying-in price*) belirlemede kullanılmıştır.

1972 yılında düzenlenen rejim kapsamında; Topluluk narenciye üretiminin pazarlanması, portakal, mandalina, satsuma ve klemantinlerin işlenmesi, limonların işlenmesi, sert kabuklu meyveler için özel önlemler, elma teşvik programları, narenciye teşvik programları, mandarin üretiminin yeniden düzenlenmesi, elma bahçelerinin yeniden düzenlenmesi ve narenciye ekiminin kaydedilmesi konularında da temel tüzüğe eşlik eden diğer düzenlemeler söz konusudur.

Taze meyve ve sebze ortak piyasa düzenine ilişkin en önemli ve halen yürürlükte olan düzenleme 28 Ekim 1996 tarih ve 2200/96 sayılı Konsey Tüzüğü ile yapılmıştır.¹⁰ 1035/72 sayılı Konsey Tüzüğü'nün yürürlükten kaldıran ve 1 Ocak 1997 tarihinde yürürlüğe giren Tüzük ile Topluluk telafi ödemeleri azaltılmış ve

⁹ OJ L 118, 20.05.1972, s. 0001-0017

¹⁰ OJ L 297, 21.11.1996, p. 1

Üretici örgütlerinin sorumluluğu artırılmıştır. Sistem, genel olarak, ürünlerin sınıflandırılması, üretici örgütleri, sektöriçi örgütler, müdahale düzenlemeleri ve üçüncü ülkelerle ticaret şeklinde beş temel başlık altında düzenlenmiş olup, Ek I’de sayılan ürünleri kapsamaktadır.

Büyük bir ihracat potansiyeline sahip olması sebebiyle, ülkemiz açısından, AB’nin bu sektör için getirdiği düzenlemeleri incelemek ve öğrenmek büyük önem arz etmektedir. Tam yelik gerçekleşmeden, özellikle FEOGA’dan yararlanmadan, ortak piyasa düzenlerini hayata geçirmek mümkün olmamakla birlikte, kısa vadede meyve ve sebze ihracatımızın artırılması, uzun vadede ise ortak piyasa düzeninin uygulanması için gereken altyapının oluşturulması için, ilgili Topluluk mevzuatının detaylarıyla incelenmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, gerek taze meyve ve sebze sektörüne ilişkin ortak piyasa düzenini oluşturan Topluluk mevzuatının hacmi, gerekse söz konusu hukuki metinlerin karmaşıklığı, sistemin incelenmesini güçleştirmektedir.

Bu çalışmanın amacı; Ortak Tarım Politikası kapsamında meyve ve sebze piyasasına ilişkin yürürlükteki AB mevzuatını inceleyerek ve sistemin daha rahat anlaşılabilmesi için, ilgili düzenlemeleri mümkün olduğunca anlaşılır bir biçimde ortaya koyarak, lkemizin AB’ye uyum çalışmalarına katkı sağlamaktır.

Bu çerçevede, standartlar, üretici örgütleri, müdahale düzenlemeleri ve üçüncü ülkelerle ticaret başlıkları altında sistemin temel öğeleri ele alınacaktır.

Meyve ve sebzelerden işlenen rnler Toplulukta da ayrı bir ortak piyasa düzeni altında düzenlendiğinden ve en az taze meyve ve sebzelerle ilgili düzenlemeler kadar geniş kapsamlı olduğundan, bu çalışma çerçevesinde incelenmemiştir.

Ülkemizin tarım politikası kapsamında taze meyve ve sebzelere yönelik belirli bir politika olmaması ve piyasanın regüle edilmesine yönelik olarak Topluluktaki gibi kapsamlı düzenlemeler bulunmaması nedeniyle, ayrıntılı bir karşılaştırma yapmak mümkün olamamıştır. Ancak, sonuç bölümünde, Topluluk'taki düzenlemeler ışığında, ülkemizin atması gereken adımlar ortaya konmaya çalışılacaktır.

I. ÜRÜNLERİN SINIFLANDIRILMASI VE STANDARTLAR

Standardizasyon, piyasanın şeffaflığına ve gelişmesine katkıda bulunan bir sınıflandırma sistemi olarak, meyve ve sebze sektörü için kırk yıldır hayati bir rol oynamaktadır.

Pazarlama standartları, ilk olarak, 19.yüzyılın sonlarında meyve ve sebze ticareti gelişmeye başladığında ayrıntılı olarak hazırlanmıştır. Uzak mesafe ticaretinin önem kazanmaya başlamasıyla, aralarında İtalya, Hollanda, İspanya ve ABD'nin de bulunduğu birçok ülke, üretim ve ticaretlerinde (temel olarak ihracatta) uygulanacak standartları belirlemişlerdir.

İşçi Partisi'nin Ekim 1949'da Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu'nda (BM/AEK) ele alınan "Bozulabilir Ürünler" ile ilgili olarak başlattığı çalışma, 1962'den itibaren OECD tarafından konsolide edilmiştir. Bu, pazarlama standartlarının uyumlaştırılmış bir uygulamasını hedefleyen "meyve ve sebze için uluslararası standartların uygulanması programı"nı oluşturmaktadır.¹¹

AB ve ABD'de standartların uygulanması, tüm pazarlama zincirinde kullanılmak üzere, önceden belirlenmiş kategorilere göre ürünlerin sınıflandırılmasına ilişkin bir metot olarak kullanılmıştır.

Bu standartlar ürünlerin tanımlanmasını sağlamakta ve fiziksel sunuş olmadan piyasa değerinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Sınıflandırma ve standartlara uymayan ürünlerin piyasadan çekilmesi, piyasayı daha şeffaf hale getirmekte ve fiyat standardize edilen bir ürüne (kategori, boyut, sunuş) tekabül ederek daha anlamlı bir hale gelmektedir. Meyve ve sebzelerin alım satımının kolaylaştırılması, standartların etkin bir şekilde uygulanması ve sistemin güvenilirliği, ticaretin desteklenmesi ve ürünlerin serbest dolaşımının sağlanmasının yolları olarak ortaya çıkmaktadır. Meyve ve sebzeler için iç piyasada ve dünya piyasasında uluslararası standartların uygulanması, meyve ve sebze pazarlama zincirinde yer alan ekonomik aktörlerin işlem masraflarını azaltmakta ve bu yüzden memnuniyetle karşılanmaktadır.

¹¹ Commission of the European Communities, Report from the Commission to the Council on the State of Implementation of Regulation (EC) No 2200/96 on the Common Organisation of the Market in Fruit and Vegetables, Brussels, 24.01.2001 Com(2001) 36 Final, s. 10

Bu kurumsal pazarlama standartlarının ötesinde, birçok operatör, belirli işaretleme gerekliliklerine ek olarak kendi özel standartlarını geliştirmişlerdir.

Standardizasyon, tanımlama için gerekli kuralları belirleyerek, ekonomideki aktörler arasındaki mal değişimlerinde ekonomik belirsizliği azaltır. Özellikle, ürün standartları hakkındaki endişeleri ve ekonomik operatörlerin davranışlarına dair belirsizliği giderir.

Alıcılar, standartlarla birebir uyumlu olan denenmiş ürünlerin üreticilerine öncelik vermektedir.

Pazarlama standartlarının rolü, dünya pazarında rekabet edenlerin bir kısmının uluslararası düzeydeki standardizasyon faaliyetlerine neden katıldıklarını açıklamaktadır. Ayrıca, tüketicinin eskiye göre çok fazla seçeneğe sahip olduğu ve meyve sebze ticaretinin küreselleşmesinin artmasıyla arzın çeşitlendiği günümüzde standardizasyon büyük önem kazanmıştır. Meyve ve sebze arz edenler, pazarın farklı bölümlerini hedef almakta ve kendilerini rakiplerinden farklı kılmak için yollarını aramaktadır.

Bu bakımdan, tazelik, lezzet, renk, izlenebilirlik, gıda güvenliği, çevreyle dost üretim, yetiştirildiği bölge, şeker oranı gibi kalite unsurlarıyla daha da önem kazanmaktadır. Bitki sağlığı meseleleri de, rekabette daha belirleyici olmaya başlamıştır.

İlgili AB mevzuatına bakıldığında, “Ürünlerin Sınıflandırılması” ve standartlara uyum konusu, genel olarak 2200/96 sayılı Konsey Tüzüğü’nün 2.-10. maddelerinde düzenlenmiştir.

Bu çerçevede; ortak piyasa düzeninin uygulanması için sözkonusu Tüzüğü’nün I. Ekinde sayılan taze meyve ve sebzeler için standartlar kabul edileceği hükme

bağlanmış ve bu amaçla, Avrupa Çalışma Partisi Ekonomik Komisyonu'nun bozulabilir ürünlerin standardizasyonu ve kalitesine ilişkin olarak önerdiği BM/AEK standartlarının dikkate alınacağı belirtilmiştir.

Tablo 1. Pazarlama Standartlarına Tabi Ürünler

Badem	Elma	Armut
Kayısı	Enginar	Kuşkonmaz
Patlıcan	Avokado	Bezelye
Brüksel lahanası	Lahana	Havuç
Karnabahar	Kereviz	Kiraz
Narenciye	Kabak	Hıyar
Salatalık	Fındık	Kivi
Pırasa	Kavun	Soğan
Marul, kıvırcık ve hindiba	Şeftali ve nektarin	Bezelye
Erik	Ispanak	Çilek
Tatlı biber	Sofralık üzüm	Domates
Ceviz	Karpuz	Witloof çikori
Kültür mantarları		

A. Kalite Sınıfları

3 kalite sınıfı için standartlar sözkonusudur: Ekstra, I. Sınıf ve II. Sınıf. Her bir ürün için standartlar; ürüne uygulanan kalite sınıfına göre, kalite, boyut, etiketleme, paketleme ve sunuşa ilişkin asgari kalite gerekliliklerini içermektedir.

Ekstra Sınıf, mükemmel kalitede ve genellikle sadece özel olarak seçilerek sunulan ürünleri; I. Sınıf, önemli bir hatası, eksikliği olmayan iyi kalitedeki ürünleri; II. Sınıf, sağlam fakat şekil, renk, küçük lekeler gibi bir iki hususta eksiklikleri olan iyi kalitede ürünleri sınıflandırmada kullanılmaktadır. Her bir ürün için sözkonusu gereklilikler ayrı ayrı tüzüklerle düzenlenmiştir.¹²

¹² Department for Environment, Food and Rural Affairs of United Kingdom (DEFRA), Horticultural Marketing Inspectorate, Common Market Organisations for Fresh Fruit and Vegetables, Flowers and Bulbs, http://www.defra.gov.uk/horti/hmi/common/bas_stan.htm#commonorganisation, 2002

Bu sınıflandırmalar, ithalatçı, ihracatçı ve toptancılara, ilgilendikleri ürünün kalitesi hakkında açık bir fikir vererek, adil şartlarda ticareti kolaylaştırmaktadır. Standartlar, ayrıca, tüketicilerin taleplerini karşılayacak üretim yapılmasına rehberlik etmekte ve standartların en düşük seviyesinde olan ürünleri piyasadan uzak tutulmasını sağlamaktadır.¹³

B. Standartların Uygulanması

Standardizasyon, üretici örgütleri ile birlikte Taze Meyve Sebze Ortak Piyasa Düzeni'nin belkemiğini oluşturmakta ve sözkonusu standartlar, çiftlikten satışlar ve işlenmek üzere yetiştirilen ürünler hariç olmak üzere, üreticinin paketleme merkezinden perakende satış yerine, ihracat ve ithalata kadar dağıtımın her aşamasında uygulanmaktadır. Yani; kabul edilen standartlar kapsamındaki ürünlerin üreticileri, Topluluk içinde, bu standartlara uymayan bir şekilde bu ürünleri sergileyemez, satışa sunamaz, teslim edemez ya da pazarlayamaz.

Bununla birlikte, Üye Devletlere; üretici tarafından, üretim bölgesindeki toptancı pazarlarda, özellikle üretici pazarlarında, sergilenen, satışa sunulan, dağıtım yapılan ya da pazarlanan ürünler ile bu toptancı pazarlardan aynı üretim bölgesindeki hazırlama ya da paketleme merkezlerine ya da depolama tesislerine nakledilen ürünleri, kalite standartlarına ya da onların bazı hükümlerine uyma yükümlülüğünün dışında tutabilme imkanı tanınmıştır. Böyle bir istisnanın uygulanması durumunda, ilgili Üye Devletlerin bu durumu ve alınan önlemleri Komisyona bildirmesi gerekmektedir.

Standartlara uygunluk ile ilgili diğer istisnalar ise temel tüzükte şu şekilde sayılmıştır:

¹³ CAP Monitor, Fresh Fruit and Vegetables, 01.10.2002, s. 13A-3

Belirli bir üretim bölgesi içinde olmak kaydıyla;

- hazırlama ve paketlenme merkezlerine ya da depolama tesislerine üretici tarafından teslim edilen ya da satılan ürünler; ya da üreticinin kendi işletmesinden bu tür merkezlere nakledilen ürünler ile
- depolama tesislerinden hazırlama ve paketlenme merkezlerine nakledilen ürünlerin kalite standartlarına uygunluğu aranmamaktadır.

Ayrıca;

- endüstriyel işlemeye konu olacak ürünler için belirlenmiş asgari kalite kriterlerinin olmadığı durumlarda, işleme tesislerine nakledilen ürünler,
- üretici tarafından, tüketicilere, kişisel tüketimleri için çiftlikten satışı yapılan ürünler,
- bir Üye Devletin talebi üzerine Komisyon tarafından alınan bir karar uyarınca, geleneksel yerel tüketim için bölgede perakende satış yoluyla ticareti yapılan belirli bir bölgeye ait ürünler bakımından kalite standartlarına uyma zorunluluğu yoktur.

Ancak, bu istisnalardan yararlanabilmek için, özellikle kullanım amacının ve istisnaları düzenleyen hükümlere uygunluğun kanıtlanması gerekmektedir.

Son olarak; büyük bir kıtlık ya da olağandışı bir mahsul bolluğunun ardından, kalite standartlarına uygun ürün arzının tüketici talebini karşılamaya yetmemesi ya da talebin çok üstünde olması durumunda da, sınırlı bir dönem için standartların uygulanmasından sapmalar olabileceği kabul edilmektedir.

C. Paketleme ve Etiketleme

Standartlara uygunluğun takip edilebilmesi için, paketleyicinin ve/veya göndericinin adı ve adresi ya da resmen düzenlenmiş ve kabul edilmiş kod işareti;

eğer paketin içindekiler dışarıdan açıkça görülemiyorsa ürünün nevi; ürünün menşeyi; kalite sınıfı, ebadı ve/veya sayısı gibi bilgilerin silinmez bir şekilde, doğrudan paketin üzerine basılmış ya da paketin bir parçası şeklinde yahut paketin üzerine yapıştırılmış bir etiketin üzerinde olmak üzere paketin bir yüzünde açık ve okunaklı olarak gösterilmesi gerekmektedir.

Ambalajlanmamış şekilde ve doğrudan nakliye araçlarına yüklenerek nakledilen ürünler için, bu bilgilerin, ürünlerin yanında bir belgede verilecek ya da nakliye aracının içinde açık bir şekilde yer alan bir bildirimde gösterilmesi istenmektedir.

Ürünlerin paketlenildiği perakende satış aşamasında, gerekli bilgilerin, okunaklı ve dikkati çeken bir şekilde yer alması gereklidir.

Önceden paketlenmiş tüm ürünlere, her bir ürün için mevcut pazarlama standardı bakımından gerekli tüm bilgileri içeren bir etiket konulmalıdır. Ayrıca, ortak kalite standartları için gerekli bilgilere ek olarak, net ağırlık belirtilmelidir. Bununla birlikte, normalde tane ile satılan ürünler için, eğer adet sayısı açıkça görülebiliyor ya da dışarıdan kolaylıkla sayılabiliyorsa, ya da bu sayı etikette belirtiliyorsa, net ağırlığın gösterilmesi gerekmemektedir. Dağıtım için depolarda hazırlanmış önceden paketlenmiş ürün paletlerinin üstüne gerekli tüm bilgileri içeren tek bir etiket konulması yeterlidir.

Ürünün kendi orijinal paketi içinde olduğu perakende satış aşamasında, etiket, olası alıcıların açıkça görebileceği bir şekilde konulmalıdır. Ürünün dağınık olarak sergilenmesi durumunda, perakendeci, satışa sunulan ürünlerin yanına, ürünün menşeyini, kalite sınıfını ve mümkünse çeşidini gösteren dayanıklı bir etiket ya da bir kart bulundurmmalıdır.

Temiz ve ürünü korumaya elverişli olmaları halinde, kullanılmış ve yeniden kullanılmak üzere düzeltilmiş konteynırların değerlendirilmesi mümkündür. Ancak bunun için, özellikle ürünün menşeyine ilişkin ibareler olmak üzere önceki bütün işaretlemelerin silinmesi ya da okunmaz hale getirilmesi ve basılı kapakların ve yeni üreticiyi tanımlayan ayırıcı etiketlerin kullanılması şarttır. Paketin iç kısmında kullanılan tüm paketleme materyalleri daima temiz ve yeni olmak zorundadır.

Satışa sunulan ürünün, ilgili mevzuat hükümleri ile belirlenmiş tüm bilgileri içerecek şekilde etiketlenmesi yasal olarak taze meyve sebze üreticisinin, paketleyicisinin, dağıtımıcısının, tacirinin ya da perakendecisinin sorumluluğundadır. Ayrıca, bu etiketin iddia edilen kaliteyi doğru bir şekilde yansıtması şarttır.

Eğer bir ürün etiketli değilse, ürünün etiketlenmesi, bu şekilde ürünü almaya niyetlenen alıcının sorumluluğundadır. Bazı durumlarda, ürünün stoklardayken bozulması ya da kalitesinin düşmesi durumunda, ürünü elinde bulunduranların, kalite sınıfı işaretlemesinde gerekli değişiklikleri yapması ve pazarlama standardının gerekliliklerini artık karşılayamayan ürünleri stoktan çıkarması gereklidir. Tüm partinin kalite sınıfını düşürmek yerine, sadece kusurlu ürünün partiden çıkarılması mümkündür.¹⁴

D. Standartlara Uygunluk Denetimleri

Kalite standartları kapsamındaki ürünlerin ilgili kurullarla uyumlu olup olmadığını belirlemek için kontroller yapılmaktadır. Bu kontroller, her bir Üye Devlet tarafından belirlenen yetkili makamlarca tüm pazarlama aşamalarında ve nakliyat esnasında örnek alma yoluyla yürütülmekte ve tercihen, ürünler üretim

¹⁴ DEFRA, a.g.e

bölgesinden gönderilmeden önce, ürünler paketlenildiğinde ya da yüklendiğinde yapılmaktadır. Bu kapsamda, Üye Devletler, kontrol işlemleri için belirledikleri yetkililerin isimlerini diğer Üye Devletlere ve Komisyona bildirmekle yükümlüdür.

Daha önce de belirtildiği gibi, standartlar sadece iç piyasada uygulanmamaktadır. Kalite standartları kapsamındaki ürünlerin üçüncü ülkelere ithalatına, ancak bu ürünlerin kalite standartlarına ya da en azından bunlara eşdeğer standartlara uygun olması halinde izin verilmekte ve mevcut Topluluk kurallarına uygun olarak ithalat formalitelerinin tamamlanmasından sonra, temel tüzüğün ilgili hükümleri Topluluğa ithal edilen ürünlere de uygulanmaktadır.

Aynı şekilde, kalite standartları kapsamındaki ürünlerin üçüncü ülkelere ihraç edilmesi, ancak sözkonusu standartlara uygun olmaları halinde kabul edilmekte ve 3.ülkelere ihraç edilecek ürünlerin, Topluluk sınırlarında çıkmadan önce, kalite standartlarına uygunluğu denetlenmektedir.

Standartlara uygunluk denetimlerine ilişkin detaylı kurallar 12 Haziran 2001 tarih ve 1148/2001 (AT) sayılı Komisyon Tüzüğü ile belirlenmiştir.¹⁵ Üye Devletler, bu tüzük uyarınca, pazarlamanın tüm aşamalarında, 2200/96 sayılı tüzüğün ilgili maddelerinde belirtilen pazarlama standartlarına uygunluğa ilişkin kontrolleri yürütmektedir.

Bu çerçevede; her bir Üye Devlet, koordinasyonu ve teması sağlamaktan sorumlu, “koordinasyon birimi” olarak adlandırılan tek bir yetkili makam görevlendirmekle ve bu birimin adını, posta ve elektronik posta adresini Komisyon’a bildirmekle yükümlüdür. Ayrıca, denetim faaliyetlerini yürütmek üzere belirlenen “denetim kuruluşları”nın adı, posta ve elektronik posta adresleri ve denetim

¹⁵ OJ L 156, 13.6.2001, s. 9

kuruluşlarının görevlendirildikleri faaliyet alanının ayrı ayrı net tanımlamaları Komisyon'a bildirilmelidir. Koordinasyon biriminin, denetim kuruluşu ya da kuruluşlarından biri ya da herhangi başka bir kuruluş olması mümkündür. Üye Devletler tarafından atanan koordinasyon birimlerinin listesi, Komisyon tarafından Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi C Serisi'nde yayınlanmaktadır.

Üye Devletlerin, Koordinasyon birimi ve denetim kuruluşlarının yanı sıra, meyve ve sebze pazarlamasında yer alan olan tacirleri listeleyen bir tacir veritabanı oluşturması gerekmektedir.

'Tacir' ile, pazarlama standartlarına tabi taze meyve ve sebzeleri, sergilemek ya da satışa sunmak, kendi hesabına ya da Topluluk sınırları içinde 3. bir taraf adına satış yapmak ya da başka herhangi bir yolla pazarlamak ve/veya 3. ülkelere ihraç etmek amacıyla elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişiler kastedilmektedir. Faaliyetleri pazarlama standartlarına uyma yükümlülüğünden muaf olan tacirler ile meyve ve sebze sektöründeki faaliyetleri, malların taşınması ya da perakende aşamasında küçük miktarların satışı ile sınırlı olan gerçek ya da tüzel kişilerin hangi koşullar altında veritabanına dahil edileceğine karar vermek ve kendi sınırları içinde kurulmayan ancak toprakları üzerinde ticaret yapan tacirlerin hangi koşullar altında kendi veritabanlarında listeleneceğini belirlemek Üye Devletlerin yetkisindedir.

Sözkonusu veritabanı, her bir tacir için, kayıt numarası, ad, adres, belirli bir kategoride sınıflandırılması için gerekli olan bilgiler, özellikle pazarlama zincirindeki pozisyonu, firmanın önemine ilişkin bilgiler, bir önceki denetimde elde edilen bulgular ve denetimler bakımından gerekli olan diğer her türlü bilgiyi içermekte olup, tacirler, Üye Devletler tarafından veritabanının oluşturulması ve güncellenmesi için gerekli görülen her türlü bilgiyi sağlamakla yükümlüdür.

Koordinasyon birimi, veritabanının çok sayıda farklı unsurdan oluşması durumunda, veritabanının, unsurlarının ve güncellenmesinin bir örnek olmasını sağlamakla görevlidir. Güncelleme, özellikle denetim kuruluşları tarafından, pazarlamanın tüm aşamalarında yürütülen denetimler sırasında toplanan bilgiler kullanılarak yapılmaktadır.

1. İç Pazarda Uygunluk Denetimleri

Üye Devletler, tacirin elinde bulundurduğu ürünlerin pazarlama standartlarına uygunluğunun pazarlamanın tüm aşamalarında örnek alma yoluyla kontrolü için bir sistem oluşturmaktadır.

Üye Devletler, bu sistem kapsamında, pazarlama standartlarına uygun olmayan ürünler pazarlayan bir tacirin risk analizine dayalı olarak, Topluluk kurallarına uygunluğu sağlayacak yeterlilikte, başta tanımladıkları her bir tacir kategorisi için denetim kuruluşları tarafından denetimlerin hangi sıklıkta yapılması gerektiğini belirlemektedir. Bu risk analizi, özellikle firmaların büyüklüğü, pazarlama zincirindeki yerleri, önceki denetimlerde elde edilen bulgular ve Üye Devletler tarafından tanımlanan diğer parametreleri kapsamaktadır. Özellikle üretim bölgesinde meyve ve sebzelerin hazırlanması ve paketlenmesi ile uğraşan tacirler, diğer kategorilerdeki tacirlerden daha fazla sayıda denetime tabi olmaktadır. Denetimler, nakliye sırasında da yapılabilmektedir.

Denetimlerin önemli uyumsuzluklar olduğunu ortaya çıkarması durumunda, denetim kuruluşları ilgili tacirler üstündeki denetimlerini sıklaştırmaktadır.

Tacirler, denetim kuruluşlarının denetimlerin düzenlenmesi ve yürütülmesi için gerekli gördükleri tüm bilgileri sağlamakla yükümlüdür.

Üye Devletler, sevkiyat aşamasında, sevk ettikleri ve pazarlama standartlarına tabi olan meyve ve sebzeler bakımından birörnek ve yüksek uygunluk oranını garanti eden tacirlerin, her bir paketin etiketlenmesinde, üzerinde Üye Devletin adını ve AB'nin 12 yıldızlı logosunu taşıyan örnek etiketi kullanmalarına izin verebilir. Bu izin, 3 yıllık bir dönem için verilmektedir ve yenilenebilir.

Bu imkandan yararlanan tacirlerin; Üye Devlet tarafından onaylanmış bir eğitim almış olan denetim elemanlarına sahip olması, üretimin hazırlanması ve paketlenmesi için uygun ekipmana sahip olması ve sevk ettikleri ürünlerin uygunluk denetimini yürütmeyi üstlenmeleri ve yürütülen denetim faaliyetlere ilişkin bir kayıt tutması gerekmektedir.

Tacirlerin birörnek ve yüksek oranda uygunluğu artık garanti edememeleri ya da yukarıda anılan koşullardan birinin artık yerine getirilmemesi durumunda, Üye Devlet, her bir paketin etiketlenmesinde yukarıda sözedilen örnek etiketi kullanmaları için tacirlere verdiği izni geri çekme yetkisine sahiptir.

Koordinasyon birimi, oluşturduğu kontrol sistemine ilişkin hükümleri Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür. Bu bildirim, tanımlanmış olan farklı tacir kategorilerini ve her biri için belirlenmiş denetim sıklığını ve farklı tacirler bakımından asgari denetim oranlarını içermesi ve sözkonusu sistemde sonradan yapılan herhangi bir değişikliğin de derhal Komisyon'a bildirilmesi gerekmektedir.

2. İhracat Noktasındaki Uygunluk Denetimleri

İhracat aşamasında, yetkili denetim kuruluşu, uygunluk denetimi vasıtasıyla, üçüncü ülkelere ihracata yönelik ürünlerin, ancak pazarlama standartlarına uygun olmaları halinde Topluluk gümrük alanından çıkmasını sağlamakla ve ihracatçılar da,

denetim kuruluşlarının denetimlerin düzenlenmesi ve yürütülmesi için gerekli gördüğü tüm bilgileri sağlamakla yükümlüdür.

İlgili koşullara uyan tacirler bakımından, Üye Devletler, her bir tacir kategorisine göre ve risk analizine dayalı olarak, ihracat aşamasında yetkili denetim kuruluşu tarafından yapılan uygunluk denetimlerine tabi olan gönderilecek malların ve miktarların oranını belirleyebilir. Bu oran, Topluluk kurallarına uygunluğu sağlayacak düzeyde olmalıdır. Denetimlerin önemli uyumsuzluklar olduğunu ortaya çıkarması durumunda, denetim kuruluşları, ilgili tacirlerin denetlenmek üzere gönderilecek mal miktarını artırabilir.

Denetim kuruluşu, sözkonusu denetim faaliyetlerinin tamamlanmasının ardından pazarlama standartlarına uygun olarak değerlendirilen ihracata yönelik her bir parti mal için bir uygunluk sertifikası düzenlemektedir. İhraç edilecek malların birden fazla partiden oluşması durumunda, bu partilerin uygunluk durumu için, ihraç edilecek malları oluşturan partileri açıkça listeleyen tek bir sertifika düzenlenebilmektedir.

İhracat deklarasyonu, ancak ürünlerin beraberinde yukarıda sözedilen uygunluk sertifikası ya da detayları ileride açıklanacak olan işleme sertifikası varsa ya da yetkili denetim kuruluşunun, uygun yollarla, sözkonusu partilerin bu iki sertifikadan birinin düzenlenmesine tabi olduğunu bildirmesi halinde yetkili gümrük makamları tarafından kabul edilmektedir.

3. İthalat Noktasındaki Uygunluk Denetimleri

Üçüncü ülkelerden gelen ürünler, serbest dolaşım bildiriminden önce, pazarlama standartlarına uygunluk bakımından denetlenmektedir.

İthalatçılar, denetim kuruluşlarının denetimlerini yürütebilmesi için gerekli gördüğü tüm bilgileri sağlamakla yükümlüdür.

İthalat noktasındaki resmi denetim kuruluşu, ithal edilmiş her bir parti mal için uygunluk denetimi yapmakta ve sözkonusu ürünlerin gerekli standartlara uygun olması durumunda bir uygunluk sertifikası düzenlemektedir. İthal edilen malların birden fazla partiden oluşması durumunda, bu partilerin uygunluk durumu için, ithal edilen malları oluşturan partileri açıkça listeleyen tek bir sertifika düzenlenebilmektedir.

Gümrük makamları, ancak, ürünlerin beraberinde yukarıda sözedilen uygunluk sertifikası ya da detayları ileride açıklanacak olan işleme sertifikası varsa ya da yetkili denetim kuruluşunun, uygun yollarla, sözkonusu partilerin bu iki sertifikadan birinin düzenlenmesine tabi olduğunu bildirmesi halinde serbest dolaşım bildirisine izin vermektedir.

Bununla birlikte, ithalat noktasındaki yetkili denetim biriminin 500 kilograama eşit ya da daha hafif partilerin pazarlama standartlarına uygunlukta düşük bir risk taşıdığı yolunda bir kanaati varsa, bu partileri denetlememeyi seçebilmektedir. Yetkili denetim birimi, bu amaçla, mühürlü bir deklarasyon göndererek ya da başka bir yolla geçiş izni işlemlerini yürütebileceğini gümrük makamına bildirmektedir.

4. Ürünün Menşeyi ve Çeşidine İlişkin Gereklilikler

Pazarlama standartları kapsamındaki tüm ürünlerin gerçek menşe ülkesinin, tercihen bölgesel ya da ticari isimler de dahil olmak üzere açıkça belirtilmiş olması gereklidir. Çeşidin belirtilmesi gerekliliği sadece bazı ürünler için sözkonusudur. Elma, avokado, portakal, üzüm, armut, erik ve kavun için tüm sınıflar bakımından

çeşit belirtilmelidir. Örneğin, Valencia portakalı, Cardinal üzümü gibi. Kayısı, şeftali ve nektarin için Ekstra ve I. Sınıf bakımından çeşit belirtilmelidir. Örneğin, Royal kayısı, Armgold şeftali, Victoria eriği gibi. Enginar ve havuç için Ekstra Sınıf bakımından çeşidin belirtilmesi gereklidir. Diğer ürünler için çeşidin belirtilmesi ihtiyaridir.¹⁶

5. Topluluğa İthalattan Önce Üçüncü Ülkeler Tarafından Yapılan Denetimlerin Onaylanması

Üçüncü bir ülkenin talebi üzerine, Komisyon, Topluluğa ithalattan önce sözkonusu üçüncü ülke tarafından yapılan denetimleri onaylayabilir.

Bu onay, bu talepte bulunan ve kendi ülkesindeki standartlar Topluluğa ihraç edilecek ürünler bakımından Topluluk standartları ya da bunlara eşdeğer standartlara karşılık gelen üçüncü ülkelere verilebilmektedir.

Onay ile sözkonusu üçüncü ülkede anılan denetim işlemlerinin hangi resmi makamın sorumluluğu altında yürütüleceği de belirlenmektedir. Bu makam, Toplulukla temas kurulmasından sorumludur. Onay kapsamında ayrıca, düzenli denetimleri yürütmekle görevli “üçüncü ülke denetim kuruluşu” olarak saptanan denetim kuruluşları belirlenmektedir.

Bu onay, ancak sözkonusu üçüncü ülke menşeli ürünlere uygulanabilir ve belirli ürünlerle sınırlandırılabilir.

Bugüne kadar Macaristan, İsviçre, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Fas, Güney Afrika ve Slovakya’ya, kendi uygunluk denetimlerine yapmak üzere yetki verilmiştir.¹⁷

¹⁶ DEFRA, a.g.e

¹⁷ Hilde Brans, European Union Food and Agricultural Import Regulations and Standards Conformity Certificate Requirements for Fruit and Vegetables 2003, United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, Gain Report E23043, 2003, s. 1, <http://www.fas.usda.gov/gainfiles/200303/145885009.pdf>

Üçüncü ülke denetim kuruluşları, ilgili mevzuatta belirtilen metotlara göre denetimleri yürütmek üzere gerekli personel, ekipman ve tesisleri hazırlayan ve tatminkar garantiler veren resmi kuruluşlar ya da Toplulukla temas kurulmasından sorumlu makam tarafından resmen tanınmış kuruluşlar olmalıdır.

Meyve ve sebze sektöründe, sözkonusu ülkede yürütülen denetim işlemlerinin ilgili mevzuata uygun olup olmadığını denetlemek için yerinde kontroller yapmak ve uygun olan durumlarda sözkonusu üçüncü ülke tarafından Topluluğa ihraç edilen ürünlerin standartlara uygunluk düzeyini artırmak için tavsiyelerde bulunmak üzere, Komisyon'un özel teftiş kurulları kullanması da mümkündür.

Üçüncü ülke denetim kuruluşları, Topluluk gümrük alanına girişinden önce denetlenmiş her bir parti mal için, bir uygunluk sertifikası ya da Komisyon ile üçüncü ülke arasında üzerinde anlaşılmış başka bir belge hazırlamak zorundadır. İthal edilen malların birden fazla partiden oluşması durumunda, bu partilerin uygunluk durumu, ithal edilen malları oluşturan partileri açıkça listeleyen tek bir sertifikada düzenlenebilir.

Uygunluk sertifikalarının taşınması gereken özellikler şöyledir:

- Sertifikanın üzerinde "orijinal" ibaresi bulunmalıdır. Ek kopyalar gerektiğinde, üzerine "kopya" olarak damgalanmalıdır. Topluluktaki yetkili makamlar sadece sertifikanın orijinalini kabul etmektedir.
- Form 210x297 mm ebadında olmalıdır; formun boyunda +8 ya da -5 mmlik bir tolerans tanınabilir. Kullanılan kağıt beyaz olmalı, mekanik kağıt

hamuru içermemeli, boyutu yazıma uygun olmalı ve 40 gr/m²'den hafif olmamalıdır.

- Formlar Topluluğun resmi dillerinden birinde doldurulmalı ve basılmalıdır.
- Formlar mekanografik olarak ya da benzer bir işlemle doldurulmalıdır.
- Yazılanlar silinmemeli ya da taşacak şekilde yazılmamalıdır. Herhangi bir tahrif, yanlış kısımların üstüne çarpı atılarak ve eğer uygunsuzsa gerekli bölümler eklenerek yapılmalıdır. Bu tür değişiklikler, değişikliği yapan kişi tarafından paraflanmalı ve formu düzenleyen makamlarca onaylanmalıdır.
- Basılsın ya da basılmasın, her bir sertifika, tanımlanabileceği bir seri numarası taşımali ve düzenleyen makam tarafından damgalanmalı ve yetkili kişi ya da kişilerce imzalanmalıdır.
- Sertifikayı düzenleyen makam, düzenlediği her bir sertifikanın bir kopyasını alıkoyacaktır.

Sertifikanın gerçekliği ya da sertifikada yer alan bilgilerin doğruluğu hakkında şüpheler varsa, sonradan (*a posteriori*) bir denetim yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede, Topluluk'taki yetkili makam, soruşturmanın nedenlerini ve edinilen bilgileri vererek ve sertifikanın gerçek olmadığını ya da sertifikada yer alan detayların doğru olmadığını belirterek, sertifikayı ya da kopyasını üçüncü ülkedeki resmi muhatabına geri gönderme hakkına sahiptir.

Sonradan (*a posteriori*) denetim yapılması için bir talep olduğunda, ilgili ürünlerin ithalatçısı, yetkili denetim kuruluşlarının bir uygunluk denetimi yapmasını isteyebilir. Bu durumda, sonradan (*a posteriori*) denetim yapılmasına ilişkin talepler mümkün olduğunca çabuk her bir talebin sonuçlarıyla birlikte Komisyon'un dikkatine sunulmalıdır.

Komisyon, önemli sayıda parti ve/veya miktardaki malların üçüncü ülke denetim kuruluşları tarafından düzenlenen uygunluk sertifikalarındaki bilgilere uymadığını ya da yukarıda belirtilen sonradan (*a posteriori*) denetim taleplerine tatminkar olmayan bir yanıt verildiğini tespit ederse, onayı askıya alma yetkisine sahiptir.

Koordinasyon birimi, yılın her bir çeyreğinde ve en geç bunu izleyen çeyreğin sonuna kadar olmak üzere, her bir üçüncü ülke ve ürün bakımından, ithal edilen toplam miktarları ve partilerin sayısını; uygunluk denetimi yapılmış partilerin sayısını ve miktarları ve denetim kuruluşu tarafından, bu partilerden üçüncü ülke denetim kuruluşları tarafından düzenlenen uygunluk sertifikalarındaki verilere uygun olmadıkları tespit edilenleri, her bir partideki uygun olmayan miktarı ve bu sonuca varmaya neden olan kusuru belirterek Komisyon'a bildirmekten sorumludur.

Üçüncü ülke denetim işlemlerinin yürütülebilmesi için, Topluluk ile ilgili her bir üçüncü ülke arasında idari işbirliği için bir prosedür oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla, üçüncü ülkeler, denetim işlemleri ile ilgili tüm bilgileri, özellikle denetim kuruluşları tarafından kullanılan damga örneğini ve bu tür bilgilerde meydana gelen değişiklikleri gecikmeksizin Komisyon'a bildirmek zorundadır.

Bunu takiben, Komisyon, bu bilgiyi ve sonraki değişiklikleri, gümrük makamlarını ve bununla ilgili diğer yetkili makamlarını haberdar etmek üzere Üye Devletlerdeki koordinasyon birimlerine bildirmektedir.

İdari işbirliği oluşturulduğunda ve bunu takiben, ilgili bir üçüncü ülke tarafından bu idari işbirliği çerçevesinde ve ayrıca resmi muhatapların ve denetim kuruluşlarının adı ve adresleri bakımından iletilen bilgilerde meydana gelen önemli

değişiklikler Komisyon tarafından Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi C Serisi'nde ilan edilmektedir.

1148/2001 sayılı tüzüğü değiştiren 408/2003 sayılı tüzük ile, ithal edilen taze ürünlerin AB pazarlama standartlarına uygunluk denetimleri için risk faktörüne dayalı bir sistem kurulmaktadır. Bu sayede, Üye Devletlere, en yüksek risk taşıyan mallara odaklanma imkanı verilmektedir. Bu çerçevede, Üye Devletlerin, sözkonusu riskleri değerlendirmek için kriterleri ortaya koyması ve düşük uyumsuzluk riski taşıyan partiler için denetimlerin ne şekilde gevşetilebileceğine ilişkin kurallar belirlemesi gerekmektedir. Denetim işlemleri AB tarafından resmi olarak tanınmış ülkelerden yapılan sertifikalı ithalat üzerindeki denetimler, tanınmamış ülkelere yapılan ithalat üzerindeki denetimlerden daha az olacaktır.¹⁸

E. İşlemeye Yönelik Ürünler

İşlemeye yönelik ürünler, başlangıçtaki taze ürününden farklı Birleşik Nomenklatur (CN-*Combined Nomenclature*) kodları altında sınıflandırılan işlenmiş ürünler haline geldikleri işleme tesislerine gönderilen, pazarlama standartlarına tabi taze meyve ve sebzelerdir.

Yetkili denetim kuruluşlarının, üçüncü ülkelere ihraç edilecek ürünler ile Topluluğa ithal edilen ürünler için, bu tür ürünlerin işlemeye yönelik olduğu ve bu sebeple pazarlama standartlarına uygun olması gerekmediği durumlarda işleme sertifikaları düzenlemesi gerekmektedir. Bu durumda, birtakım özel etiketleme kurallarına uyulması gerekmekte olup, buna uygun hareket edilmesini sağlamak denetim kuruluşlarının yükümlülüğüdür.

¹⁸ Hilde Brans, a.g.e, s.1

İthalat bakımından, yetkili denetim kuruluşu, işleme sertifikasının düzenlenmesinden sonra, sertifikanın bir kopyasını ve işleme faaliyetleri bakımından olası bir denetim işlemi için sonradan gerekli olan herhangi bir bilgiyi, işleme faaliyetinin gerçekleştiği Üye Devlet'teki koordinasyon birimine derhal göndermek zorundadır. İşlemeden sonra, işleme şirketinin, ürünlerin gerçekten işlendiğini teminen, sertifikayı yetkili denetim kuruluşuna geri göndermesi gerekmektedir.

İşlemeye yönelik ürünlerin paketlenmesi esnasında, paketin "işlemeye yönelik ürün" ya da aynı anlamda bir ifade ile açıkça işaretlenmesi gereklidir. Büyük partiler halinde taşınan ve doğrudan nakliye araçlarına yüklenen ürünler bakımından, bu ibare, ürünlere eşlik eden bir belgede belirtilmeli ya da nakliye araçlarının içinde açıkça görülebilir bir şekilde yerleştirilmiş bir ilanda gösterilmelidir.

Özellikle ilgili diğer Üye Devletle işbirliği yapmaya ilişkin önlemler olmak üzere, Üye Devletler, taze ürün piyasasına yönelik ürünlerin işlemeye yönelik ürünler olarak üretim bölgesi dışına gönderilmesini önlemek amacıyla gerekli gördükleri tüm önlemleri alma yetkisine sahiptir.

Üye Devletlerin, nihai tüketiciye perakende satış yapılan noktadaki uygunluk denetimleri için spesifik düzenlemeler yapması gerekmektedir. Nihai tüketiciye perakende satış noktasındakiler hariç olmak üzere, uygunluk denetimlerinin ne şekilde yürütüleceği ve ilgili kavramların detaylı tanımları 1148/2001 sayılı tüzüğün IV. Ek'inde belirtilmiş olup, Ek II'de gösterilmektedir.

Bu çerçevede; müfettişlerin malların pazarlama standartlarına uygun olduğunu tespit etmeleri durumunda, denetim kuruluşu, ihracat ya da ithalat noktasında bir uygunluk sertifikası düzenlemektedir.

Denetim kuruluşunun, malların standartlara uygun olmaması durumunda, tacir ve onun temsilcilerinin dikkatine olmak üzere, bir uygun olmama belgesi düzenlemesi gerekmekte ve uygun-olmama belgesi düzenlenen ürünlerin, bu belgeyi düzenleyen denetim kuruluşunun izni olmadan buldukları yerden taşınmasına izin verilmemektedir. Bu izin, denetim kuruluşu tarafından belirlenen koşullara tabidir.

Tacirlerin, malların tamamını ya da bir kısmını standartlara uygun hale getirmeye karar vermesi durumunda, standartlara uygun hale getirilen mallar, yetkili denetim kuruluşu, uygun olan tüm araçları kullanarak sözkonusu malların gerçekten standartlara uygun hale geldiğini teyit etmeden pazarlanamazlar. Denetim kuruluşu, ancak mallar standartlara uygun hale getirildiğinde, malın bir kısmı ya da bazı partileri için, bir uygunluk sertifikası düzenleyebilmektedir.

F. Bildirim Zorunlulukları

Sınırları dahilinde, bir başka Üye Devlet'ten gelen malların, paketleme esnasında tespit edilebilecek olan kusurlar ya da uyumsuzluklar nedeniyle standartlara uygun olmadığı tespit edilen bir Üye Devletin denetim kuruluşları, dağıtım merkezleri de dahil olmak üzere toptan pazarlama aşamasına kadar tespit edilen bu tür uyumsuzluk durumlarını, ilgili olması muhtemel diğer Üye Devletin makamlarına derhal bildirmekle yükümlüdür.

Üçüncü bir ülkeden ithalatta, malların standartlara uygun olmadığının tespit edilmesi durumunda, ilgili Üye Devletin koordinasyon birimi, durumu derhal Komisyon'a ve bu bilgiyi gerekli yerlere iletecek olan ilgili olması muhtemel diğer Üye Devletler'in koordinasyon birimlerine bildirmelidir.

Nihai tüketiciye perakende satış aşaması hariç olmak üzere, pazarlama standartları kabul edilen ürünler bakımından, faturalar ve eşlik edici belgeler, kalite

sınıfı, ürünün menşe ülkesi ve ürünün işleme yönelik olduğuna ilişkin bilgilerin gösterilmesi zorunludur.

G. Gıda Güvenliği Standartları

Gıda güvenliği standartları, piyasanın şeffaflığının artmasına ve tüketici taleplerine daha iyi karşılık vermeye katkıda bulunmalarına rağmen, temel tüzüğün bir parçası değildir. Rezidü düzeylerine (90/642 sayılı AET Direktifi ve 76/895 sayılı AET Direktifi) ve kontaminantlara/bulaşık maddelere ilişkin gerekliliklerin güçlendirilmesi bu konudaki çalışmalara hız kazandıracaktır.

Gıda güvenliği standartlarının ortak piyasa düzeni pazarlama standartlarına ilave edilmesi konusu üstü kapalı olarak gündeme getirilmektedir. Örneğin, Codex Alimentarius Komisyonu tarafından elma için belirlenen codex standartları, kontaminantları (maksimum düzey) ve pestisit rezidülerini (maksimum kalıntı sınırları) içermektedir. Tüm standartların tek bir yasal çerçevede yeniden gruplandırılması, şeffaflığı ve anlaşılabilirliği artıracak ve halihazırda farklı olan sistemler ve kontrol prosedürleri arasında daha uyumlu bir çalışmaya ve işbirliğine yol açabilecektir.¹⁹

II. ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ

Taze meyve ve sebze piyasasında niteliksel anlamda giderek yoğunlaşan bir talep sözkonusu olduğundan, arz gruplarını artırarak üreticilerin piyasadaki pozisyonlarını güçlendirme gereği ortaya çıkmış ve bu hedef, 2200/96 sayılı temel tüzükte açıkça dile getirilmiştir. Bu çerçevede, pazarlama standartlarıyla birlikte meyve ve sebze piyasa düzeninin yapı taşlarını oluşturan üretici örgütlerinin rolü,

¹⁹ Commission Report, s. 12

sübvansede edilmiş pazardan çekmelerin ötesine, arzın gruplandırılması, ürünlerin pazarlanması, sektörün çevresel performansının geliştirilmesi gibi alanlara genişletilmiş; üreticilerin gönüllü üyeliği ve üyelere etkin bir hizmet sunulması ile üretici üyelerin tüm üretimlerini kendi üretici örgütleri vasıtasıyla pazarlama zorunluluğu, daha rekabetçi, daha açık ve daha büyük bir piyasanın temel gereklilikleri olarak değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede, her bir Üye Devlette yeni üretici örgütleri kurulmuş ya da eski rejim çerçevesinde kurulmuş olan üretici örgütlerinin belirli bir geçiş döneminden sonra yeni rejime dahil olmaları sağlanmıştır.

Üye Devletler arasında, üretici örgütlerinin sayıları ve büyüklükleri farklılık göstermektedir: 5 Üye Devlette (Belçika, Danimarka, Avusturya, Finlandiya, İsveç) 10'dan az üretici örgütü mevcutken, 4 Üye Devlette (Yunanistan, İspanya, Fransa, İtalya) 100'den fazla üretici örgütü bulunmaktadır. Bu heterojen durum, sadece üretici örgütlerinin sayısında değil, üretici örgütlerinin üye sayıları ve her bir üretici örgütü tarafından pazarlanan üretim miktarında da görülmektedir. Şu anda, tüm meyve ve sebze üretiminin yaklaşık % 40'ı (yaklaşık değeri 12,5 milyar €), 1400 civarında üretici örgütü kanalıyla pazarlanmaktadır. Üye Devletler arasındaki dağılıma bakıldığında, örneğin Belçika ve Hollanda'da tüm meyve ve sebze üretiminin yaklaşık % 70'i üretici örgütleri kanalıyla pazarlanmakta iken, en önemli üç üretici olan İtalya, İspanya ve Fransa'da bu oran çok daha düşüktür (sırasıyla % 27, % 50 ve % 55).²⁰

Tablo 2. Üretici Örgütleri

Üye devletler	ÜÖ sayısı	İşletme programına sahip	Üye devletlerin toplam pazarlanan	Tüm ÜÖ Kanalıyla Pazarlanan	Payı (%)	İşletme programına sahip ÜÖ	Payı (%)
---------------	-----------	--------------------------	-----------------------------------	-----------------------------	----------	-----------------------------	----------

²⁰ a.g.e, s. 14

		ÜÖ sayısı	üretimlerinin değeri (milyon €)	Üretim Değeri (milyon €)		kanalıyla pazarlanan üretimin değeri (milyon €)	
Belçika	6	6	1 038.43	738.14	%71	738.140	%100
Danimarka	6	5	167.5	48.54	%29	46.79	%96
Almanya	59	36	1 735.84	593.97	%34	528.56	%89
Yunanistan	106	57	2 159.38	325.00	%15	156.91	%48
İspanya	536	414	6 768.57	3 391.51	%50	3 108.34	%92
Fransa	340	278	4 889.19	2 709.93	%55	2 461.01	%91
İrlanda	6	5	186.51	17.62	%9	16.66	%95
İtalya	120	88	8 700.0	2 347.84	%27	2 034.28	%87
Lüksemburg	0	0	5.0	0.00	%0	0.00	%0
Hollanda	14	11	2 279.0	1 618.61	%71	1 591.38	%98
Avusturya	4	4	344.11	59.88	%17	59.88	%100
Portekiz	39	24	782.49	61.13	%8	35.13	%57
Finlandiya	9	5	174.61	22.51	%13	19.71	%88
İsveç	7	7	166.22	67.02	%40	67.02	%100
Birleşik Krallık	75	68	1 740.96	457.91	%26	446.38	%97
TOPLAM	1 327	1 008	31 137.81	12 459.63	%40	11 310.19	%91

Kaynak: Commission Report

Üretici örgütlerinin ekonomik boyutu açısından bakıldığında, üretici örgütleri aracılığıyla pazarlanan tüm üretimin önemli bir kısmının, küçük bir grup üretici örgütünde yoğunlaştığı görülmektedir. Sadece Belçika ve Hollanda'da üretici örgütleri 100 milyon €'ya yakın ya da daha fazla üretim hacmine ve meyve ve sebzede % 70'ten fazla pazar payına sahiptir. Küçük ya da orta ölçekli üretici örgütlerine (5-20 milyon €) sahip olan diğer Üye Devletlerin çoğunda, üretici örgütleri kanalıyla pazarlanan üretim, toplam üretimin % 55'inden azdır.²¹

Meyve ve sebze sektöründeki üretici örgütleri, 2200/96 sayılı temel tüzüğün II. Başlığı altında 11-18. maddeler arasında düzenlenmektedir. Buna göre, üretici örgütleri, üretim, hasat, depolama, paketlenme ve ürünlerini pazarlama konularında birlikte hareket eden üreticilerden oluşan, gönüllülük esasına dayalı olarak kurulmuş ve ilgili Üye Devlet tarafından tanınmış olan tüzel kişilerdir.

²¹ a.g.e, s. 14

Amaçları; üretimin, kalite ve miktar açısından talebe göre ayarlanmasını ve planlanmasını sağlamak, arz yoğunluğunu teşvik etmek ve üyeleri tarafından üretilen ürünlerin pazarda yer almasını sağlamak, üretim maliyetlerini azaltmak ve üretici fiyatlarında istikrarı sağlamak ve özellikle su, toprak ve peyzaj kalitesini koruyacak ve biyoçeşitliliği muhafaza edecek üretim uygulamalarının, üretim tekniklerinin ve çevreyle dost atık yönetimi uygulamalarının yaygınlaştırılmasını sağlamak şeklinde sayılmış olsa da, OTP'nin temel amaçlarına ve ruhuna aykırı olmayacak şekilde bunlar genişletilebilir.

A. Üretici Örgütü Kategorileri

İki tür üretici örgütü vardır: Uzmanlaşmış üretici örgütleri ve genel üretici örgütleri.

Uzmanlaşmış üretici örgütleri, 1035/72 sayılı tüzükle düzenlenen eski rejim kapsamında tanınmış olan üretici örgütleridir. Bu örgütler, sadece belirli ürünler bakımından tanıma almışlardır ve üyeleri tarafından üretilen ürünler içinde sadece tanıma aldıkları ürünleri pazarlayabilirler. Uzmanlaşmış bir üretici örgütü, tanınmanın verildiği ürünler listesindeki bir ürünü çıkarabilir, ancak listeye yeni bir ürün ekleyemez. Bunu yapmanın tek yolu, uzmanlaşmış üretici örgütünün, genel üretici örgütü olarak tanınmak için başvurmasıdır. Bu tür bir değişikliğin artı ve eksilerini değerlendirmek üretici örgütünün seçimine kalmıştır. Çünkü, tanıma statüsünde bir değişiklik, daha yüksek bir ciro gerektirebilir. Ayrıca, üyelerinin tüm üretimini pazarlamaya zorlanabilir. Tanınma statüsü değiştirildiği takdirde eski statüye dönmek mümkün değildir.²²

²² DEFRA, a.g.e.

Genel üretici örgütleri, ilk kez tanıma talep eden ya da uzmanlaşmış üretici örgütü olarak belirli haklara sahip olabilmek için aşağıdaki yedi temel kategoriden birinde genel üretici örgütü olarak tanınması gereken örgütlerdir.

- meyve ve sebze
- meyve
- sebze
- işleme amacına yönelik ürünler
- narenciye ürünleri
- sert kabuklu meyveler
- mantar.

Genel üretici örgütleri, üyelerinin, tanıma sağlanan kategoriye giren tüm ürünlerini pazarlamak zorundadır.

B. Üyelerin Yükümlülükleri

Uzmanlaşmış ya da genel bir üretici örgütüne üye olmak, üreticiler bakımından bazı yükümlülükler doğurmaktadır. Buna göre, üyeliğin sağladıklarından yararlanmak isteyen üyelerin yerine getirmesi gereken hususlar temel tüzükte şu şekilde belirlenmiştir :

- üretici örgütünün; üretim bildirimini, üretimin kendisi, pazarlama ve çevrenin korunmasına ilişkin olarak kabul ettiği kuralları uygulamak,
- yukarıda belirtilen kategorilerdeki üretici örgütlerinden yalnızca birine üye olmak,
- üretimlerinin tamamını ilgili üretici örgütü kanalıyla pazarlamak,

- üretici örgütü tarafından istatistiki amaçlarla, özellikle üretim alanları, hasat edilen miktar, verim ve doğrudan satışlar konusunda talep ettiği bilgileri sağlamak.

Üretimin tamamının üretici örgütü kanalıyla pazarlanması yönündeki hükmün bazı istisnaları vardır. Üreticiler; üye oldukları üretici örgütünün izin vermesi ve üretici örgütünün getirdiği koşullara uygun olması durumunda,

- genel meyve ve sebze üretici örgütlerinden birine üye olmaları halinde üretimlerinin % 25'inden fazlası ve uzmanlaşmış bir üretici örgütüne üye olmaları halinde üretimlerinin % 20'sinden fazlası olmamak kaydıyla, kendi işletmelerinden, tüketim amaçlı olarak tüketiciye doğrudan satış yapabilirler;
- kendi üretici örgütleri tarafında pazarlanabilen miktara göre marjinal kalan miktarlardaki ürünlerini kendi üretici örgütleri tarafından uygun görülen başka bir üretici örgütü kanalıyla ya da kendileri pazarlayabilirler;
- özelliği gereği, normalde üretici örgütünün ticari faaliyetleri kapsamına girmeyen ürünlerini kendi üretici örgütleri tarafından uygun görülen diğer bir üretici örgütü vasıtasıyla pazarlayabilirler.

C. Üretici Örgütlerinin Tanınması

Bir üretici örgütünün, 2200/96 sayılı tüzük ile düzenlenen ortak piyasa düzeni içinde yer alması ve Topluluk ile Üye Devletlerin sağladığı imkanlardan yararlanması için, ilgili Üye Devletten tanıma alması gereklidir.

Üretici örgütlerinin tanınmasına ilişkin detaylı kurallar 412/97 sayılı Komisyon Tüzüğü'nde belirlenmiş ve sözkonusu tüzüğün I ve II Sayılı Eklerinde, narenciye

ürünleri üretici örgütleri ve bunlar dışındaki üretici örgütleri için tanınma kriterleri belirlenmiştir.²³

Bu çerçevede, Üye Devletler, tanıma için başvuran tüm üretici örgütlerini şu koşullarla tanımaktadır:

- minimum üye sayısına ve minimum pazarlanabilir üretim hacmine sahip olmak,
- faaliyetlerini süre ve etkinlik açısından düzgün olarak yerine getirebileceklerini açıkça ispatlamak,
- çevreyle dost üretim uygulamalarının kullanımında, üyelerinin etkin bir şekilde teknik yardım almasını sağlamak,
- üye üreticilere, ürünlerini depolama, paketlenme ve pazarlamaları için teknik araçlar sağlamak ve üyelerin faaliyetlerinin ticari açıdan ve bütçe bakımından düzgün bir biçimde yerine getirilmesini temin etmek.

Yukarıda sözedilen “pazarlanabilir üretim”, pazardan çekilen ürünün değerine üyelerin tüketiciye doğrudan yaptığı satışların eklenmesiyle hesaplanmakta ve bu hesaplamada tanıma başvurusundan önceki üç yılın ortalama rakamları baz alınmaktadır. “Pazarlanan üretim” kavramı ise, üretici örgütü üyelerinin sadece üretici örgütü kanalıyla pazarladıkları üretimi ifade etmekte olup, üretici örgütüne verilecek yardımın tavanının belirlenmesinde kullanılmaktadır.²⁴

Tablo 3. Narenciye Ürünleri Dışındaki Üretici Örgütleri İçin Tanınma Kriterleri

²³ OJ L 62, 4.3.1997, s. 16

²⁴ Ministry of Agriculture, Fisheries and Food of United Kingdom (MAFF-şimdiki adıyla DEFRA), Explanatory Notes on Producer Organizations, s.7

Üye Devletler ya da spesifik bölgeler	Üretici örgütleri 2200/96/AT Madde 11 (1) (a) (i)-(iv) kategorileri		Üretici örgütleri 2200/96/AT Madde 11 (1) (a) (vi)-(vii) kategorileri ve Madde 11(3)	
	Minimum üretici sayısı	Minimum miktar (milyon ecu)	Minimum üretici sayısı	Minimum miktar (milyon ecu)
Belçika, Almanya, İspanya (Balearic ve Kanarya Adaları hariç), Fransa, Yunanistan ¹ , İtalya, Hollanda, Avusturya, Birleşik Krallık (Kuzey İrlanda hariç)	40 ya da 15 ya da 5	1,5 2,5 3	5 0,25	
Danimarka, İrlanda, Kuzey İrlanda, Yunanistan ² , Balearic ve Kanarya Adaları, Portekiz (Azor ve Madeira hariç)	15 ya da 5	0,5 1		
Finlandiya, İsveç, Yunanistan ((1) ve (2) dışındakiler)	10 ya da 5	0,25 0,5		
Yunanistan (adalar), Lüksemburg, Azor ve Madeira	5	0,1	5	0,1

¹ Bölgeler: Imathias, Pellas, Artas, Argolidas, Korinthias, Viotias, Serron, Kavallas.

² Bölgeler: Larisas, Magnisias, Karditsas, Evrou, Thessalonikis, Prevezas, Kilkis, Pierias, Lakonias, Kastorias.

Tablo 4. Narenciye Üretici Örgütleri İçin Tanınma Kriterleri

Üye Devletler	Üretici Örgütleri 2200/96/ AT Madde 11 (1) (a) Kategori (v)	
	Minimum üretici sayısı	Minimum miktar (ton)
YUNANİSTAN	100	
Bölgeler (¹)	50	5000
Bölgeler (²)	20	1500
Diğer	20	100
İSPANYA		
Tüm bölgeler	25	2500
Balearic Adaları	25	1200
FRANSA	20	2000
İTALYA		
Sicilya ve Calabria	100	10000
Diğer	100	5000
PORTEKİZ	10	1000
Diğer Üye Devletler	10	100

¹ Bölgeler: Piraias, Chania, Preveza, Arta, Achaia, Arkadia, Argolida.

² Bölgeler: Korinthias, Messinia, Aitolokarnania, Ilia, Lakonia, Thesprotia, Zakynthos, Chios.

Tabloların incelenmesinden de görüleceği gibi, üreticilerin sayısı arttıkça, pazarlanan ürünün asgari değeri azalmaktadır. Böylece, en yüksek değer, örneğin 5 üretici için 3 milyon € olarak ortaya çıkmaktadır. Fındık ve mantar üretici örgütleri için ise bu rakam 0,25 milyon €'ya düşmektedir.²⁵

Temel tüzüğe göre, Üye Devletler, yukarıdaki tablolarda belirtilen üretim miktarları yerine, örgüte üye üreticilerin bulunduğu ekonomik bölgenin ortalama toplam üretimini esas alarak, bir üretici örgütünün pazarlanabilir üretim miktarını yüzdesel olarak da belirleyebilirler. Bu oran % 15'ten düşük olamaz. Bu gibi durumlarda, minimum üretici sayısı, meyve ve sebze, meyve, sebze ve işleme amacına yönelik ürünler kategorilerinde kurulmuş olan üretici örgütleri için 20, sert kabuklu meyveler ve mantar kategorilerinde kurulmuş olan üretici örgütleri ile uzmanlaşmış üretici örgütleri için 5 olacaktır. Üye Devletler, sözkonusu ekonomik bölgeleri, mevcut üretim ve pazarlama koşulları ışığında belirlemekle ve bu bölgeleri Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür.

Üye Devletler, minimum üretici sayısı ve minimum pazarlanabilir miktar için, yukarıdaki tablolarda belirtilen sayılardan daha yüksek sayılar belirleyebilir. Böyle bir durum sözkonusu olduğunda, bu sayıların Komisyon'a bildirilmesi gerekmektedir.

Birden fazla Üye Devleti ilgilendiren üretici örgütleri açısından, üretici örgütlerinin tanınmasında örgütün merkez ofisinin bulunduğu Üye Devlette uygulanan kurallar esas alınmaktadır. Örgütün merkez ofisi, örgütün en önemli işletmelerinin ya da en fazla sayıda üyesinin bulunduğu Üye Devlette kurulmaktadır.

²⁵ Commission Report, s.14

Üretici örgütleri tarafından tanıma için yapılan başvurularda, hangi ürün kategorisi için tanıma istendiği belirtilmelidir.

Üye Devletler; gerekli tüm belgelerle birlikte başvuru yapılmasını izleyen 3 ay içinde bir üretici örgütüne tanıma verip vermeyeceklerine karar vermek, düzenli aralıklarla üretici örgütlerinin tanınmanın koşullarına uyup uymadığını kontrol etmek ve koşullara uymamaları durumunda ceza uygulamak ve gerekli olduğu takdirde, tanımayı geri almakla yükümlüdür. Bu çerçevede alınan tanıma, tanımayı reddetme ya da verilmiş tanımayı geri almaya ilişkin her karar Komisyona bildirilmek zorundadır.

Diğer taraftan, Komisyon, yürüttüğü denetimler ışığında, gerekli olduğu takdirde, Üye Devletleri verdikleri tanımayı geri almaya davet etme yetkisine sahiptir.

D. 1035/72 Sayılı Tüzük Kapsamında Tanınmış Üretici Örgütlerinin Statüsü

2200/96 sayılı temel tüzüğün yürürlüğe girmesinden önce 1035/72 sayılı Tüzük kapsamında tanınmış olan ve temel tüzük uyarınca tanınmaya ehil olmayan üretici örgütleri, bir geçiş dönemi olmaksızın, 1035/72 sayılı Tüzüğün anılan maddelerinde belirtilen gerekliliklere uydıkları müddetçe, bu Tüzüğün yürürlüğe girişinden sonraki 2 yıl için faaliyetlerine devam edebilirler. Bu süre, üretici örgütünün aşağıdaki durumlarda 5 yıla çıkarılabilir:

- 2 yıllık periyodun sonunda üretici örgütünün ilgili Üye Devlete, tanıma almaya yönelik bir eylem planı sunması halinde (Üye Devlet bunu kabul ya da reddedebilir.),

- bu eylem planını sunarken, ayrıntıları ileride açıklanacak olan işletme fonunu oluşturduğunu göstermesi halinde,
- 5 yıllık dönem sona ermeden eylem planını tamamlamayı üstlenmesi halinde.

Bunları yerine getirmeyen üretici örgütleri, sebep ve durum ne olursa olsun, statülerini kaybeder.

E. Ön Tanıma

Ön tanıma süreciyle ilgili genel kurallar 2200/96 sayılı tüzüğün 14. maddesinde, detaylı kurallar ise 478/97 sayılı Komisyon Tüzüğünde düzenlenmektedir.²⁶

Buna göre, tanıma koşullarını henüz yerine getiremeyen yeni üretici örgütleri ile 1035/72 sayılı eski tüzük kapsamında kurulmuş olan örgütler için, 2200/96 sayılı tüzüğün yürürlüğe giriş tarihinden itibaren 5 yıldan uzun olmayan ve tanıma koşullarını yerine getirecekleri bir geçiş dönemine izin verilebilir.

Üretici örgütlerinin, bu hükümden yararlanmaya hak kazanmak için, ilgili Üye Devlete aşamalı bir tanıma planı (tanınmaya yönelik bir eylem planı) sunması ve taslak tanıma planının en azından aşağıdaki konuları kapsayan bölümler içermesi gerekmektedir:

- planın süresi,
- üyeler, üretim, pazarlama ve altyapı ile ilgili tüm detaylarla birlikte, özellikle üye üreticilerin sayısı bakımından başlangıçtaki durumun tarifi,
- planın hedefleri,

²⁶ OJ L 75, 15.3.1997, s. 4

- planın her bir yılı için üretim planlaması, satış stratejisi, pazarlama zincirinin geliştirilmesi ve ürün kalitesinin artırılmasına yönelik önlemler ve planın hedeflerine ulaşmada kullanılacak araçlar ve kar-zarar analizi,
- 2200/96 ve 412/97 sayılı tüzüklerin gereklerini yerine getirmek için, en geç tanınma planının tamamlanmasına kadar alınacak önlemler.

Bir tanınma planı sunarken, üretici örgütlerinin; üretici örgütlerinin tanınmasına ilişkin olarak 412/97 sayılı tüzüğün I ve II. Eklerinde belirtilen minimum üretici sayısının yarısı kadar ve her koşulda en az beş üreticiye sahip olduklarını ve üyelerinin minimum pazarlanabilir üretim miktarının, 412/97 sayılı tüzüğün I. ve II. Eklerinde belirtilen minimum pazarlanabilir üretim miktarının % 50'sinden az olmadığını kanıtlaması gerekmektedir.

Tanım planı sunan üretici örgütleri bakımından, bir Üye Devletin, minimum pazarlanabilir üretim miktarını yüzdesel olarak belirlediği durumlarda, bu oran % 8'den az olamaz. Buna ilaveten, minimum üretici sayısının, meyve ve sebze, meyve, sebze ve işleme amacına yönelik ürünler için kurulmuş üretici örgütleri bakımından 10, narenciye, mantar ve uzmanlaşmış üretici örgütleri bakımından ise 5 olması gerekmektedir.

Eylem planı sunulduktan sonra, yetkili ulusal makamların, planda yer alan bilgilerin doğruluğunu, planın mali tutarlılığını ve yatırım planındaki tahminlerin gerçekçiliğini inceledikten sonra üç ay içinde karar vermesi gerekmektedir. Üretici örgütüne ve Komisyon'a bildirilmesi gereken bu karar, kabul, değişiklik isteme ya da red şeklinde olabilir.

Eylem planının kabul edilmesi ile birlikte, tanıma almak isteyen üretici örgütleri için 5 yıllık bir geçiş dönemi başlamakta ve bunun bir "ön tanıma" teşkil

ettiği kabul edilmektedir. Bununla birlikte, 5 yıllık geçiş döneminin tamamlanması bir koşul olmayıp, üretici örgütü, tanıma ile ilgili gereklilikleri yerine getirdiği herhangi bir zamanda 412/97 sayılı tüzük kapsamında tanıma almak için başvuruda bulunabilir.

Ön tanıma tarihini izleyen 4 yıl boyunca, Üye Devletler, üretici örgütlerine;

- Oluşumlarını teşvik etmek ve idari faaliyetlerini kolaylaştırmak için,
- Tanıma elde etmek için gereken yatırımların bir kısmını karşılamak için ya da tanıma planının oluşturulması amacıyla doğrudan ya da kredi kurumları vasıtasıyla özel krediler biçiminde yardım verebilir.

Bu yardım, Topluluk tarafından Üye Devlete geri ödenir.

Ön tanıma verilmeden önce, Üye Devletler, amaçlarını ve bunun mali etkilerini Komisyona bildirmekle yükümlüdür.

Bir üretici örgütü tarafından bir Üye Devlete bir tanıma planının sunulması, üretici örgütünün, özellikle kamu fonlarının idaresi açısından olmak üzere, ulusal ve Topluluk kontrollerine razı olduğuna dair bir taahhüt anlamına gelmektedir. Bu çerçevede, Üye Devletler, yükümlülüklerini yerine getirmeyen üretici örgütleri hakkında cezai işlem yapma yetkisine sahiptir.

F. İşletme Fonu ve İşletme Programları

İşletme fonları ve işletme programlarına ilişkin kuralların genel çerçevesi temel tüzük ile çizilmiş ve detaylı düzenlemeler 609/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü ile getirilmiştir.²⁷

Bir işletme fonu oluşturan üretici örgütlerine, temel tüzükte belirtilen kurallar çerçevesinde Topluluk mali yardımı verilmektedir. İşletme fonu, üretici örgütüne ait

²⁷ OJ L 90, 30.3.2001, s. 4

ayrı bir hesapta tutulan ve üretici örgütü kanalıyla pazarlanan üretimin miktarı ve değeri baz alınarak hesaplanan üye aidatları ile işletme programları, eylem planları ve üretici örgütleri tarafından yapılan geri çekmeler için verilen Topluluk yardımlarından oluşan bir fondur.²⁸

Temel tüzüğe göre, işletme fonları, onaylanmış işletme programlarındaki harcama kalemleri ya da üretici örgütü geri çekmeleri için kullanılır. İşletme fonlarının üretici örgütü tarafından sunulan geçiş döneminden yararlanmak üzere hazırlanan bir eylem planının tamamen ya da kısmen finansmanı için kullanılması da mümkündür.

İşletme fonunun pazardan geri çekmelerin finansmanı ve/veya narenciye ürünlerinin işlenmesinin finanse edilmesi için kullanılmasına, ancak bir işletme programının yetkili ulusal makamlarca onaylanması halinde izin verilir. Finansman, aşağıdaki yollardan bir veya birkaçı biçiminde olabilir:

- Yürürlükteki standartlara uygun olan ve temel tüzüğün Ek II'sinde Topluluk geri çekme telafisinden yararlanabilecek ürünler listesinde yer almayan ürünlerin pazardan geri çekme telafileri,
- Topluluk geri çekme telafisine ek bir ödeme yapılması.

Üye Devletler telafi ya da ek ödeme için azami bir düzey belirleyebilir. Ancak, ek ödemenin miktarı, 1995/96 pazarlama yılı için uygulanan geri çekme fiyatlarının azami düzeyini aşamaz.

İşletme fonunun geri çekmelerin finansmanında kullanılacak oranı; ilk işletme programının üretici örgütü tarafından yetkili ulusal makamlara sunulduğu ve onlar tarafından kabul edildiği tarih başlangıç alınarak, ilk yıl için % 60'ı, ikinci yıl

²⁸ MAFF, a.g.e, s. 7

için % 55'i, üçüncü yıl için % 50'si, dördüncü yıl için % 45'i, beşinci yıl için % 40'ı ve altıncı yıldan itibaren % 30'u aşamaz.

Bir işletme fonu oluşturan üretici örgütlerine verilen mali yardım, pazardan geri çekmelerin ve işletme programının finansmanı kapsamındaki reel harcamaların % 50'si ile sınırlıdır. Bununla birlikte, eğer bir işletme programı, uluslararası programlar çerçevesinde değişik Üye Devletlerde faaliyet gösteren çeşitli üretici örgütleri tarafından ya da sektöriçi programlara dahil olan bir ya da daha fazla üretici örgütü tarafından sunulmuşsa, bu oran % 60'a çıkmaktadır. Her halükarda, mali yardım miktarı, her bir üretici örgütünün pazarlanan üretiminin değerinin % 4,1'i ile sınırlıdır.

Üye Devletler, üretici örgütlerinin sayısının az olduğu Topluluk bölgelerinde, usulüne göre yapılmış talepler üzerine, üretici örgütlerine, üreticilerin yaptığı mali katkının yarısına eşit miktarda bir ulusal mali yardım yapmaya yetkili kılınabilirler. Bu yardım, işletme fonuna ek olarak verilmektedir.

Üretici örgütlerinin, en geç her yılın sonunda, bir sonraki yıl için işletme fonunun miktarının tahminen ne kadar olacağını, işletme programında yer alan gerekçeleri, o yıl ve mümkünse önceki yıllarda yapılan harcamaları, ve gerekli olduğu takdirde, gelecek yıl için tahmini üretim miktarına ilişkin değerleri Üye Devlete bildirmekle yükümlüdür. Buna karşılık, Üye Devlet, bir sonraki yılın 1 Ocak tarihinden önce, tahmini mali yardım miktarını üretici örgütüne bildirmektedir. Ayrıca, her yılın başlangıcında (en geç 31 Ocak tarihine kadar), üretici örgütünün, bir önceki yılın nihai harcama miktarını Üye Devlete bildirmesi gereklidir.

İşletme programları, üretici örgütleri tarafından sunulan ve programın başında ortaya konulan belirli amaçları gerçekleştirmek için alınan bir dizi önlemleri

uygulayarak, üretici örgütünün ve üye üreticilerin performansını artırmayı amaçlayan 3 ila 5 yıllık bir çalışma planıdır. Programlar, işletme fonu tarafından finanse edilir ve belirli tavanlara tabi olmak kaydıyla bu programlara Topluluk yardımı sağlanmaktadır. Topluluktan alınan bu yardım, Üye Devletin yetkili makamları (genellikle Tarım Bakanlığı) tarafından ya doğrudan üretici örgütüne vermekte ya da sonradan üretici örgütlerine dağıtılmak üzere taşra teşkilatlarına aktarılmaktadır.²⁹

İşletme programları; ürün kalitesinin artırılması, ürünlerin ticari değerinin yükseltilmesi, tüketiciyi hedefleyen ürünlerin teşvik edilmesi, organik ürün hatlarının oluşturulması, entegre üretimin ya da çevreye saygılı diğer üretim metotlarının teşvik edilmesi ve geri çekmelerin azaltılmasını da içeren birçok amaca sahiptir. Ayrıca, hem üretim uygulamaları hem de atık madde yönetimi açısından, çevreyle dost tekniklerin üye üreticiler tarafından kullanımını geliştirecek faaliyetleri içerir. İşletme programları kapsamında yer alması mümkün olan ve mümkün olmayan faaliyet ve giderlerin listesi Ek III ve Ek IV’te verilmiştir.

Bu programların işlerliğe konulabilmesi için yetkili ulusal makamlara sunulması ve onlar tarafından kabul edilmesi gereklidir. Yetkili makamlar, programların sunuldukları yılın 15 Aralık tarihinde ya da daha önceki bir tarihte karar vermek durumundadır. Bu aşamada, yetkili ulusal makamlar; sunulan programda giderlere ilişkin bilgilerin doğruluğunu, yukarıda bahsedilen amaçlara uygunluğu, işletme fonu ve işletme programlarını düzenleyen 609/2001 sayılı tüzüğün I Sayılı Ekinde yer alan ve işletme programından yararlanması mümkün olmayan faaliyetleri belirleyen listeyi esas almak suretiyle, sunulan program

²⁹ Hilde Brans, European Union Agricultural Situation EU Fruit and Vegetables Regime 2001, United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, Gain Report 21058,2001, s. 4, <http://www.fas.usda.gov/http/News/News01/News0501/NewsUp5-18/eu5-2-01.pdf>

kapsamındaki faaliyetlerin ve giderlerin uygunluğunu, önerilen programların ekonomik tutarlılığını, finansman planının tutarlılığını ve tahminlerin güvenilirliğini inceleyerek bir karara varır. Üretici örgütlerine bildirilmesi gereken bu karar, kabul, değişiklik isteme ya da red şeklinde olabilir.

Bir üretici örgütü ya da bir üretici örgütleri birliği tarafından, bir Üye Devlete bir işletme programının sunulması; bu örgüt ya da birlik tarafından, özellikle kamu kaynaklarının düzgün bir şekilde idaresi açısından, ulusal ve Topluluk kontrollerine razı olduğuna dair bir taahhüdü de içermektedir. Nitekim, program kabul edilip uygulanmaya başlandıktan sonra, Üye Devletler tarafından, önceden bildirmeksizin ve yardım koşulları, işletme programında yer alan ve özellikle yatırımlara ilişkin önlemlerin uygulanması, bildirilen miktarlarla gerçek maliyetler ve yapılan harcamalara uygunluğun sağlanması ile ilgili olarak kontroller gerçekleştirilmektedir.

İşletme programlarına uygunluğun denetlenmesi için, üretici örgütleri de, her yıl, programdaki her bir önlemi ne derecede gerçekleştirdiklerine dair kısa bir rapor hazırlamak zorundadır. Bu raporlar, bir önceki yılın verileriyle birlikte Ocak ayında sunulur. Bu veriler, öneriler ve yapılan çalışmalar arasındaki farklara dair açıklamaları, amaçlara ne kadar ulaşıldığına dair bir raporu ve onaylanan maliyet ve reel maliyet arasındaki farkı içerir. Ayrıca, işletme programının son yılının ardından da bir nihai rapor sunulmalıdır. Bu rapor, tüm programın bir değerlendirmesi şeklindedir. Özel bir danışmanın yardımıyla da hazırlanabilecek olan bu değerlendirme, programda belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını göstermeli ve eğer mümkünse, sonraki programlar hazırlanırken değerlendirmeye alınması gereken eylemler ve metotlar hakkında öneriler getirmelidir.³⁰

³⁰ MAFF, a.g.e, s.37

G. Üretici Örgütleri Tarafından Çıkarılan Kuralların Diğer Üreticilere de Genişletilmesi

Konuyla ilgili genel kurallar temel tüzük ile belirlenmiş ve 961/1999 sayılı Komisyon Tüzüğü ile ayrıntılar düzenlenmiştir.³¹

Belirli bir ürün açısından belirli bir ekonomik bölgedeki üretim ve üreticileri temsilen faaliyet gösteren bir üretici örgütünün ya da bir üretici örgütleri birliğinin kabul ettiği bazı kuralların, bu örgüt ya da birliğin talebi üzerine, ilgili Üye Devlet tarafından, bu bölgede faaliyet gösteren ve yukarıda belirtilen örgütlerden birine bağlı olmayan üreticiler için de bazı bağlayıcı kılınması mümkündür. Bunlar; üretici örgütünün; üretim bildirim, üretimin kendisi, pazarlama, çevrenin korunmasına ve piyasadan geri çekmelere ilişkin olarak kabul ettiği kurallar olabilir. Söz konusu kurallar 2200/96 sayılı tüzüğün III sayılı Ekinde tüketici bir liste şeklinde sayılmış olup, bu kuralların listesi Ek V'te verilmiştir.

Söz konusu kuralların diğer üretici örgütleri bakımından da uygulanabilmesi için, bu kuralların, en az bir pazarlama yılı için yürürlükte olması, temel tüzüğün III sayılı Ekindeki listede yer alması ve 3 pazarlama yılından daha uzun bir süre için bağlayıcı olmaması gerekmektedir.

Burada “ekonomik bölge” terimi, üretim ve pazarlama koşullarının homojen olduğu bitişik ya da komşu üretim bölgelerinden oluşan coğrafi bir alanı ifade etmektedir. Üretici örgütünün bölgedeki üreticileri temsil ediyor sayılabilmesi için, üyelerinin, söz konusu bölgedeki üreticilerin en azından 2/3'sini oluşturması ve/veya bu bölgedeki üretimin en az 2/3'sini gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, söz konusu kuralların belirli bir ekonomik bölgedeki tüm üreticiler açısından

³¹ OJ L 119 07.05.1999 s.23

bağlayıcı olabilmesi için, Üye Devletteki ya da Topluluktaki diğer üreticilere herhangi bir zarar vermemesi, pazarlama yılının başlangıcından önce imzalanan bir sözleşme çerçevesinde işlenmek üzere teslim edilen ürünlere uygulanmaması ve yürürlükteki ulusal kurallar ve Topluluk kurallarıyla çatışmaması lazımdır.

Üye Devletler, belirli bir ekonomik bölgedeki tüm üreticileri bağlayıcı kurallar getirdiğinde, bunu derhal Komisyona bildirmek zorundadır. Bu kurallar Topluluk Resmi Gazetesi'nde C serisinde yayımlanmaktadır.

Bununla birlikte, sözkonusu kuralların diğer üreticilere genişletilmesinin iç pazarın önemli bir kısmında rekabet ortamını bozduğunu ya da OTP'nin Roma Antlaşması'nın 39.maddesinde sayılan amaçlarını tehdit ettiğini tespit etmesi halinde, Komisyon, bir Üye Devlet tarafından konulan kuralların genişletilmemesine karar verme yetkisine sahiptir.

Belirli bir ekonomik bölgedeki diğer üreticilere kuralların genişletilmesi durumunda, ilgili Üye Devlet, üretici örgütüne üye olmayan üreticilerin, üretici örgütü tarafından üstlenilen ve bölgedeki tüm üreticilere yarar sağlayan araştırma, piyasa araştırması ve satış promosyonu için kullanıldığı müddetçe, üye üreticiler tarafından ödenen mali katkının bir kısmından yararlanmalarına karar verebilir.

Bu uygulamaların yapılabilmesi için, sözkonusu ekonomik bölgelerin listesinin Komisyona bildirilmesi gerekmektedir. Komisyon tarafından onaylanan liste, Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde C serisinde yayımlanmaktadır.

Bu konu ile ilgili detaylı kurallar 961/1999 sayılı Komisyon Tüzüğü ile belirlenmiştir.

H. Üretici Örgütleri Birlikleri³²

Bir üretici örgütleri birliği, iki ya da daha fazla üretici örgütü adına hareket eden şemsiye bir yapıdır. Birlik, ayrı bir tüzel kişiliktir ve kendisi bizzat bir üretici örgütü olamaz. Birlik; üyesi olan üretici örgütleri adına bir işletme programı hazırlayabilir, sunabilir ve uygulayabilir. Bu durumda, Birlik, üyesi olan üretici örgütleri adına talepte bulunma ve ödenen yardımları alma hakkına sahiptir. Üyesi olan üretici örgütleri kendi adlarına işletme programı sunmak isterlerse, Birlik, koordinasyonu sağlama ve iki ya da daha fazla üretici örgütünün ortaklaşa aldığı önlemleri ve yaptığı yatırımları yürütme görevini üstlenebilir. Bu gibi durumlarda, üretici örgütleri kendi işletme fonlarını muhafaza etmek zorundadır.

I. 1996 Reformunun Üretici Örgütleri Açısından Değerlendirilmesi

Komisyon'un yaptırdığı bölgesel analizlere göre, 1996 reformu, üretici örgütlerinin ekonomik büyüklüklerinde henüz önemli ve geniş çaplı bir artış yaratmamıştır. Bunun da ötesinde, Konsey tarafından getirilen üretici örgütü tipleri arasındaki farklılıklar, üretici örgütlerinin uzmanlaşmasını sağlama yönünde bir hareket yaratamamıştır. Dolayısıyla, meyve ve sebze üretimi organizasyonunun hala zayıf olduğu söylenebilir. Halen, üretici örgütleri, çok az bölgede toplam üretimin büyük bir oranını kontrol etmekte ve bu örneklerde, üretici örgütleri genellikle tatminkar bir ekonomik büyüklüğe ulaşmaktadır. (Hollanda, Belçika, Fransa'nın batısı, Limousin, Murcia, Trentino Alto Adige, Emilia Romagna)³³

Üye Devletler, 1996 yılındaki reformun kısa vadedeki etkilerinin genel olarak pozitif olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte, üretici örgütlerine verilen yardımların daha sade bir şekilde düzenlenmesi; işletme fonları ve programlarının

³² MAFF, a.g.e, s. 5

³³ Commission Report, s. 17

idaresinin iyileştirilmesi ve işletme fonlarının kullanımı konusunda üretici örgütlerine daha fazla esneklik tanınması; bu fonların kırsal kalkınma programları kapsamında yapılamayan yatırımları da içermesi ve işletme programları kapsamındaki önlemlerin onaylanması sözkonusu olduğunda, üretici örgütleri ile ulusal makamlar arasındaki koordinasyonun ve iletişimin iyileştirilmesi gerektiği yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır.³⁴

³⁴ European Commission Directorate-General for Agriculture, Fruit and Vegetables Seminar, 2-3 October 2000, <http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/markets/fruitveg/seminar.htm>

III. SEKTÖRİÇİ ÖRGÜTLER

Sektöriçi örgütler, ortak piyasa düzeni kapsamındaki ürünlerin üretimi ve/veya ticareti ve/veya işlenmesi ile bağlantılı örgütlerin/birliklerin ekonomik çıkarlarını temsil eden ve bu örgütlerin/ birliklerin üyelerinin girişimleriyle kurulan tüzel kişiliklerdir. Sözkonusu örgütler meyve ve sebzelerin üretim/işleme ve pazarlamasıyla bizzat meşgul olamazlar.³⁵

Bu örgütlerin yürütebilecekleri faaliyetler, 2200/96 sayılı temel tüzüğün 19. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, sektöriçi örgütler, Topluluğun bir ya da birkaç bölgesinde, tüketicilerin çıkarlarını da dikkate alarak, aşağıdaki önlemleri yürütürler:

- Üretimi ve piyasanın şeffaflığını ve bilgiyi geliştirmek,
- Araştırma ve piyasa araştırmalarını kullanarak, piyasadaki meyve sebzenin daha iyi koordine edilmesine yardımcı olmak,
- Topluluk kurallarına uygun standart sözleşme biçimleri hazırlamak,
- Üretilen meyve ve sebzenin potansiyelinin tam olarak kullanılmasını sağlamak,
- Üretimi, özellikle ürün kalitesi ve çevrenin korunmasına ilişkin olarak piyasanın ihtiyaçlarına ve tüketici zevklerine daha uygun ürünlere yönelik olarak düzenlemek için gerekli araştırmaları yürütmek ve bilgi akışını sağlamak,
- Bitki sağlığı ürünleri ve diğer girdilerin kullanımının yasaklanması için yollar aranması ve ürün ve toprak kalitesi ile suyun korunmasını sağlamak,

³⁵ Hilde Brans, a.g.e, s.5

- Potansiyelin kullanımı ve menşeyi, kalite etiketleri ve coğrafi işaretlerin belirlenmesinin yanı sıra organik tarımı korumak,
- Entegre üretim ve çevreyle dost diğer üretim metodlarını teşvik etmek,
- Üretici örgütüne üye olmayan diğer üreticilere de genişletilebilecek üretim ve pazarlama kurallarına ilişkin olarak, Topluluk kurallarından veya ulusal kurallardan daha sıkı olan kuralları ortaya koymak.

A. Sektöriçi Örgütlerin Tanınması

Üretici örgütleri gibi, sektöriçi örgütlerin de ilgili Üye Devlete başvurarak tanıma alması gerekmektedir. Tanıma almak için gereken koşullar şöyle sıralanmıştır:

- kendi ülkelerindeki bir veya birkaç bölgede faaliyet göstermeleri,
- sözkonusu bölge veya bölgelerdeki meyve ve sebze ile işlenmiş meyve ve sebzelerin üretimi ve/veya ticareti ve/veya işlenmesi açısından önemli bir paya sahip olmaları,
- yukarıda belirtilen önlemlerden birçoğunu almaları,
- meyve ve sebze veya işlenmiş meyve ve sebzelerin üretimi veya işlenmesi veya pazarlanması ile uğraşmaları.

Üretici örgütlerindeki prosedürden farklı olarak, sektöriçi örgütler bakımından, ilgili Üye Devlet, tanıma ile ilgili karar vermeden önce, sektöriçi örgütün temsilcilik düzeyine ve diğer faaliyetlerine ilişkin ilgili bütün bilgileri sağlayarak tanıma ile ilgili başvuruları Komisyon'a bildirmektedir. Komisyon, bildirimden sonraki 2 ay içinde tanıma itiraz edebilir.

Üye Devletler, diğer ilgili belgelerle birlikte başvurunun itibaren 3 ay içinde tanıma verip vermeyeceğine karar vermek zorundadır. Tanıma alan sektöriçi örgüt, yukarıda sözedilen önlemleri yürütme yetkisini kazanmış sayılmaktadır.

Bununla birlikte, Üye Devletler, tanıma almış sektöriçi örgütler bakımından, tanıma alma sırasındaki koşulların varlığının geçerliliğini inceleyerek, gerekli koşulların artık mevcut olmadığını tespiti durumunda ceza uygulamakta ve gerekli hallerde tanımayı geri çekmek için düzenli aralıklarla kontroller gerçekleştirmektedir. Üye Devletler, ayrıca, sektöriçi örgütlerin faaliyetleri hakkında düzenli aralıklarla Komisyona rapor vermekle yükümlüdür.

Tanımanın geri çekilebilmesi için, aşağıdaki durumlardan birinin tespit edilmiş olması gereklidir:

- tanıma için getirilen koşulların sağlanmaması,
- ulusal yasalar tarafından verilecek herhangi diğer cezalar saklı kalmak koşuluyla, bir sektöriçi örgütün, ilerde değinilecek yasaklardan birine aykırı hareket etmesi,
- sektöriçi örgütün anlaşmalar, kararlar ve ortak uygulamalarla ilgili bildirim zorunluluğuna uymaması durumunda.

Buna ek olarak, Komisyon da, tanıma için gerekli şartlara uyulup uyulmadığını ve ilgili Üye Devletin gerekli kontrolleri yapıp yapmadığını denetleme ve bu denetimlerin sonucunda Üye Devletin tanımayı geri çekmesini isteme yetkisine sahiptir.

Tanıma alan sektöriçi örgütlerin ekonomik alanları veya faaliyet alanlarını içeren liste Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nin C serisinde yayımlanmaktadır.

B. Anlaşmalar, Kararlar ve Ortak Uygulamalar

Yukarıda belirtilen önlemleri uygulamayı amaçlayan tanınmış sektöriçi örgütlerin anlaşmaları, karar ve ortak uygulamaları, bu anlaşmalar, kararlar ve ortak uygulamalar, Komisyona bildirildiği ve bütün gerekli bilgilerin alındığı 2 ay içinde Komisyon, bu anlaşmaların, kararların ve ortak uygulamaların Topluluk kurallarıyla bağdaştığını saptadığı takdirde, Roma Antlaşmasının 85(1). Maddesinde belirtilen yasaklar kapsamında değerlendirilmemektedir.³⁶

Anlaşmalar, kararlar ve ortak uygulamalar, Komisyon değerlendirilmesine sonuçlandırana kadar uygulanamaz.

Anlaşmalar, kararlar ve ortak uygulamalar, aşağıda belirtilen durumlarda, Topluluk kurallarına aykırı kabul edilmektedir:

- Topluluktaki piyasaların bölünmesine neden olabileceyse,
- Piyasa düzeninin sağlıklı bir biçimde uygulanmasını etkileyebileceyse,
- Sektöriçi örgütler yoluyla izlenen OTP amaçlarını gerçekleştirmek bakımından gereksiz rekabet bozulmalarına yol açabileceyse,
- Topluluk kurallarının spesifik hükümlerinin uygulanması için sektöriçi örgütler tarafından alınan önlemlere halel getirmeksizin, fiyatların belirlenmesini zorunlu kılıyorsa,

³⁶ Roma Antlaşması'nın 85(1). Maddesine göre, işletmeler arasında yapılan, Üye Devletler arasındaki ticareti etkileyebilecek olan ve ortak pazardaki rekabeti saptırıcı, engelleyici veya yasaklayıcı olmayı amaçlayan ya da böyle bir etkiye sahip ve özellikle doğrudan veya dolaylı olarak alış veya satış fiyatının ya da diğer ticari koşulların belirlenmesine; üretimin, piyasaların, teknik gelişme veya yatırımın sınırlanması veya kontrolüne, piyasaların ya da arz kaynaklarının paylaşılmasına, diğer tacirler ile gerçekleştirilen denk işlemlere farklı koşulların uygulanmasına ve dolayısıyla bunları rekabet açısından dezavantajlı bir konuma sokmaya ve diğer tarafların, yapıları ya da ticari kullanımları açısından bu tür sözleşmelerin konusu olmayan ek yükümlülükleri kabul etme durumunda bırakan sözleşmeler yapmaya yönelik tüm anlaşmalar, kararlar ve ortak uygulamalar ortak pazarla uyumlu olmadığı için yasaklanmıştır.

- Sözkonusu ürünlerin önemli bir bölümü açısından ayrımcılık yaratabilecekse veya rekabeti ortadan kaldıracabilecekse.

Yukarıda belirtilen 2 aylık dönemin dolmasını takiben, Komisyon'un, gerekli şartların yerine getirilmediği sonucuna varması halinde, Roma Antlaşmasının 85.maddesinin, sözkonusu anlaşmalara, kararlara veya ortak uygulamalara uygulanacağını bildiren bir karar alınır.

Komisyon kararı, sektöriçi örgüt yanlış bilgi vermedikçe veya Roma Antlaşması'nın 85. Maddesi bakımından getirilen istisnayı kötüye kullanmadıkça, ilgili sektöriçi örgüte yapılan bildirim tarihinden daha önce yürürlüğe girmez.

Birden fazla yılı kapsayan anlaşmalar sözkonusu olduğunda, 1.yıl için yapılan bildirim, anlaşmanın sonraki yılları için de geçerli olmaktadır. Bununla birlikte Komisyon, kendi inisiyatifiyle veya bir diğer Üye Devletin istemi üzerine, uyumsuzluğa ilişkin bulguları herhangi bir tarihte yayımlayabilir.

C. Sektöriçi Örgütlerin Kurallarının Diğer Operatörlere de Genişletilmesi

Bir Üye Devletin spesifik bir bölgesinde veya bölgelerinde faaliyet gösteren bir sektöriçi örgütün, belirli bir ürünün üretimi ve/veya ticareti ve/veya işlenmesini temsil ettiğinin düşünüldüğü durumlarda, Üye Devlet, örgütün isteği üzerine, sözkonusu bölge veya bölgelerde faaliyet gösteren, örgüte dahil olmayan kişi veya gruplar şeklindeki diğer operatörlere yönelik olarak, sınırlı bir süre için, örgütçe üzerinde anlaşılan anlaşmalar, kararlar veya ortak uygulamaları bağlayıcı kılabilir.

Bir sektöriçi örgütün temsilci olarak addedilebilmesi için, Üye Devletin ilgili bölge veya bölgelerinde üretilen sözkonusu ürünün üretim ve/veya ticaret ve/veya

işlemesiyle ilgili faaliyetlerin en azından üçte ikisini yürütüyor olması gerekmektedir.

Ancak aşağıdaki konulara ilişkin kuralların genişletilmesi talep edilebilir:

- üretim ve piyasa hakkında rapor verilmesi,
- Topluluk kurallarında veya ulusal kurallarda ortaya konulandan daha katı üretim kuralları,
- Topluluk kurallarıyla uyumlu olan standart sözleşmelerin hazırlanması,
- pazarlama kuralları,
- çevreyi korumaya ilişkin kurallar,
- ürün potansiyelini geliştirmek ve kullanmak için önlemler,
- menşe, kalite etiketleri ve coğrafi işaretlerin belirlenmesinin yanı sıra organik tarımı korumaya yönelik önlemler.

Bu kuralların, en azından bir pazarlama yılı için yürürlükte olması, üç pazarlama yılından daha fazla bir süre için bağlayıcı olmaması ve Üye Devlet veya Topluluk içindeki diğer operatörlere zarar vermemesi gerekmektedir.

Üye Devletler, bir veya daha fazla bölgedeki operatörleri bağlayan kuralları en kısa sürede Komisyona bildirmekle yükümlüdür. Bu kurallar, Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nin C serisinde yayınlanmaktadır.

Komasyon, sözkonusu kuralların diğer üreticilere genişletilmesinin iç pazarın önemli bir kısmında rekabet ortamını bozduğunu ya da Roma Antlaşması'nın 39.maddesinde yer alan OTP'nin amaçlarını tehdit ettiğini, Roma Antlaşması'nın 85. maddesinin diğer üreticilere de genişletilmesi kararlaştırılan anlaşma, karar ya da ortak uygulamalara uygulandığını ve üretim sonrası kontrolleri takiben, bu kuralların

ilgili mevzuat hükümleriyle uyumlu olmadığını tespit ederse, Üye Devlet tarafından konulan kuralların genişletilmesinin feshine karar verebilir.

Sektöriçi örgütün kurallarının diğer operatörlere de genişletildiği durumlarda, sektöriçi örgütün yürüttüğü faaliyetlerden yarar sağlayan bireyler veya grupların, sözkonusu faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili maliyetlere katkıda bulunması istenebilir.

Halihazırda, Topluluk içinde bu sistem çerçevesinde sadece beş tane sektöriçi örgüt tanınmıştır: Fransa'da INTERFEL (taze meyve ve sebze ürünleri için) ve ANIFELT (işlenecek meyve ve sebze ürünleri için); İspanya'da ise AIPEMA (armut ve elma için), AILIMPO (limon ve üzüm için) ve INTERCITRUS (portakal, mandarin, klemantin, satsuma gibi taze ve işlenmiş narenciye ürünleri için).³⁷

Tablo. 5 Tanınmış Sektöriçi Örgütler ve Anlaşmalar

Sektöriçi Örgütler	Anlaşma Sayısı			İlgili meyve sayısı	İlgili sebze sayısı	Meyve ve sebzeyle ilişkin genel anlaşmalar
	Üye Devlet	Bildirilen	Yürürlükte olan			
INTERFEL	Fransa	30	24	6	5	1
ANIFELT	Fransa	8	3	2	1	-
INTERCITRUS	İspanya	1	1	4	-	-
AILIMPO	İspanya	4	4	4	-	-
AIPEMA	İspanya	0	-	-	-	-

Kaynak: Commission Report

Tablo 5'te de görüleceği gibi, sadece Fransa ve daha az bir oranda İspanya (narenciye ürünlerinde) sektöriçi anlaşmalarını büyük ölçüde kullanmaktadır. Bunun temel nedeni, birçok ülkede üretici örgütlerinin bölgesel ya da ulusal düzeydeki güçsüzlüğünün, sektöriçi örgütlerin ticaret ve işlemeye konu olan ürünlerin büyük bir kısmının temsilcisi sayılmasını engellemesidir.³⁸

³⁷ Hilde Brans, a.g.e, s. 5

³⁸ Commission Report, s.20

IV. MÜDAHALE DÜZENLEMELERİ

Meyve ve sebzelerin çabuk bozulabilir yapısı, depolamayı güçleştirmekte, dolayısıyla, arz fazlası olan yıllarda piyasadan geri çekilmelerini gerektirmektedir. Meyve ve sebze ortak piyasa düzeninde, üretici örgütleri, uygun buldukları herhangi bir zamanda, herhangi bir miktarda, piyasa düzeni kapsamındaki bir ürünü pazardan çekme imkanına sahiptir. Topluluğun müdahale konusundaki genel yaklaşımı, geri çekmelerin, üretim fazlası olan yıllarda arzın ve fiyatların istikrarı için kısa süreli bir araç olarak kullanılması ve taze ürün piyasası için alternatif bir çıkış olmamasıdır.

Müdahale düzenlemelerine ilişkin genel kurallar 2200/96 sayılı temel tüzüğün IV. Başlığı altında 23-30. maddelerinde, detaylı kurallar ise 659/97 sayılı Komisyon Tüzüğünde belirlenmiştir.³⁹

Buna göre; üretici örgütleri ve birlikleri, kendi üyeleri tarafından hem miktar olarak hem de uygun gördükleri bir dönem için rejim kapsamındaki ürünlerin satışa çıkarılmamasına karar verebilir.

A. Standartlara Uygunluk

Piyasadan çekilen ürünler, yürürlükteki pazarlama standartları kapsamında sunum ve işaretleme ile ilgili hükümler hariç olmak üzere, II.Sınıf için belirlenen en düşük limite uygun olmalıdır. Bununla birlikte 16 Temmuz-15 Ekim tarihleri arasında piyasadan çekilen domatesler (ve ilgili pazarlama standardında tanımlanan minyatür ürünler), yürürlükteki pazarlama standardına uygun olmak zorundadır. Hiçbir pazarlama standardının kabul edilmemiş olduğu durumlarda, en azından şu asgari koşullar sağlanmalıdır:

- Bütünlük,

³⁹ OJ L 100, 17.4.1997, s. 22

- Sağlamlık,
- Temizlik,
- Zararlılardan arılık,
- Anormal derecede dış rutubete maruz olmama,
- Yabancı bir koku veya tat olmaması,
- Ürünün yeterli olgunluğa erişmiş olması,
- Türünün özelliklerini taşıma.

B. Topluluk Geri Çekme Telafi Ödemeleri

Üye Devletler, standartlara uygun olan ürünleri piyasadan geri çeken ve kendi üyelerine veya üye olmayan üreticilere telafi ödemesi yapması gereken üretici örgütleri ve birliklerine Topluluk geri çekme telafisi ödemektedir.

Topluluk geri çekme telafisinden yararlanabilecek ürünler ve pazarlama yılları 659/97 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün I Sayılı Ekinde şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 6. Topluluk geri çekme telafisine tabi ürünler ve pazarlama yılları

Domates	1 Ocak - 31 Aralık
Karnabahar	1 Mayıs - 30 Nisan
Patlıcan	1 Ocak - 31 Aralık
Elma	1 Temmuz - 30 Haziran
Kayısı	1 Mayıs - 30 Nisan
Armut	1 Haziran - 31 Mayıs
şeftali ve Nektarin	1 Mayıs - 30 Nisan
Sofralık Üzüm	1 Mayıs - 30 Nisan
Kavun ve Karpuz	1 Nisan - 31 Mart
Limon	1 Haziran - 31 Mayıs
Portakal	1 Ekim - 30 Eylül
Mandarin	1 Ekim - 30 Eylül
Klemantin	1 Ekim - 30 Eylül
Satsuma	1 Ekim - 30 Eylül

Bu ürünlerden birinin piyasasının, geri çekmelerin hacmini büyük oranda artıran veya artırma eğilimde olan yaygın yapısal dengesizliklerden zarar görmesi veya böyle bir riskin mevcut olması durumunda, sözkonusu ürün için pazarlama yılının başlamasından önce bir müdahale eşiği belirlenmekte ve bir pazarlama yılı veya eşdeğer bir dönem boyunca yapılan geri çekmeler veya birçok pazarlama yılını kapsayan müdahalelerinin ortalama hacmi esas alınarak hesaplanan herhangi bir eşik aşımı, üreticiler tarafından karşılanmaktadır. Dolayısıyla, Topluluk geri çekme telafisi, müdahale eşiğinin aşılmasından kaynaklanan indirimler dikkate alınarak ödenmektedir. Buna ek olarak, telafi, üretici örgütleri ve birliklerinin piyasadaki çekilen ürünlerden elde ettikleri net hasılat oranında azaltılmaktadır.

Tablo 7’de ürünlere ve yıllara göre Topluluk çapında geçerli olan geri çekme telafisi miktarları gösterilmektedir:

Tablo 7. Topluluk Geri Çekme Telafisi (ECU/100 kg)

Pazarlama Yılları	1997/98	1998/99	1999/2000	2000/01	2001/02	2002’den itibaren
Karnabahar	9,34	8,88	8,41	7,94	7,48	7,01
Domates	6,44	6,12	5,80	5,47	5,15	4,83
Elma	10,69	10,32	9,94	9,56	9,18	8,81
Üzüm	10,69	10,15	9,62	9,08	8,55	8,02
Kayısı	18,90	17,95	17,01	16,06	15,12	14,17
Nektarin	17,39	16,52	15,65	14,78	13,91	13,04
Şeftali	14,65	13,92	13,18	12,45	11,72	10,99
Armut	10,18	9,82	9,46	9,10	8,75	8,39
Patlıcan	5,29	5,02	4,76	4,49	4,23	3,97
Kavun	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Karpuz	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Portakal	14,33	14,26	14,20	14,13	14,07	14,00
Mandalina	16,15	15,52	14,89	14,26	13,63	13,00
Klemantin	12,74	12,79	12,84	12,90	12,95	13,00
Satsuma	10,49	10,99	11,49	12,00	12,50	13,00
Limon	13,37	13,30	13,22	13,15	13,07	13,00

Topluluk geri çekme telafisi ödenirken, üretici örgütü tarafından pazarlanan miktarın oranına göre belirlenen tavanlar esas alınmaktadır. 2200/96 sayılı tüzük ile

düzenlenen rejim kapsamında, 1997/98 pazarlama yılından itibaren 6 yıllık bir geçiş dönemi için geri çekme işlemlerinin tabi olacağı tavanlar Tablo 8’de gösterildiği gibi belirlenmiş ve 2002/03 pazarlama yılından itibaren uygulanmak üzere, sözkonusu tavanların narenciye için pazarlanan üretimin % 5’i; elma ve armut için pazarlanan üretimin % 8,5’i ve diğer ürünler için pazarlanan üretimin % 10’u şeklinde uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, 1035/72 sayılı tüzük kapsamında uygulanmakta olan temel fiyat, alım fiyatı ve müdahale fiyatı kaldırılmıştır.⁴⁰

Tablo 8. Geçiş dönemi boyunca uygulanan geri çekme tavanları

Yıllar	Narenciye	Kavun ve Karpuz	Elma ve Armutlar	Diğer Ürünler
1997/98	%35	%10	%50	
1998/99	%30	%10	%45	
1999/00	%25	%10	%40	
2000/01	%20	%10	%30	
2001/02	%15	%10	%20	
2002/03	%10	%10	%8,50	%10

Kaynak: Commission Report

Bu tavanlar belirlenirken kullanılan “pazarlanan miktar” kavramı, üyelerin üretici örgütü kanalıyla pazarladığı ya da üretici örgütü tarafından işlenen üretim ile üretici örgütlerine üye olmayan diğer üreticilerin, sözkonusu üretici örgütü kanalıyla pazarladığı üretimin toplamını ifade etmektedir. Üretici örgütlerine üye üreticilerin, kendi işletmelerinden tüketicilere yaptıkları satışlar, kendi üretici örgütleri tarafından pazarlanabilen miktara göre marjinal kaldığı için kendileri ya da kendi üretici örgütleri tarafından işaret edilen başka bir üretici örgütü kanalıyla pazarladıkları ürünler ve üretici örgütünün ticari faaliyetleri kapsamına girmediği için diğer bir üretici örgütü vasıtasıyla pazarladıkları ürünler kapsam dışındadır.

⁴⁰ European Commission Directorate General for Agriculture, CAP Working Notes, Fruit and Vegetables, 1996/97 Edition, Brussels, 1997, s.26

Geri çekme telafisinden faydalanabilecek olan ürünler kapsamında, üretici örgütleri, üye olmayan üreticilerin talebi üzerine, bu üreticilerin Topluluk geri çekme telafisinden yararlanmasına izin verebilmektedir. Ancak bu durumda, Topluluk geri çekme telafileri %10 azaltılmaktadır. Üretici örgütüne üye olmayan üreticilere ödenecek miktar hesaplanırken, üretici örgütü üyeleri tarafından üstlenilen geri çekme operasyonlarından doğan giderler de dikkate alınmaktadır. Pazarlanan üretime bakılarak belirlenen ve yukarıda sözedilen tavanlar, üye olmayan üreticiler için de geçerlidir.

Topluluk geri çekme telafisinden yararlanan ürünler için belirlenen geri çekme telafi ödemeleri, uzmanlaşmış ve genel üretici örgütlerinin ve bu örgütlerin birliklerinin Üye Devletin yetkili merciine yapacakları başvuruya tabidir. 1035/72 sayılı eski tüzük kapsamında tanıma almış olmakla birlikte, 2200/96 sayılı temel tüzük kapsamında tanıma alamamış ve statülerini kaybetmiş olan üretici örgütleri, Topluluk geri çekme telafileri ile ilgili bu düzenlemeden yararlanamazlar.

Başvuruların, en az 1 aylık bir dönemi kapsaması ve aşağıdaki hususlara ilişkin bilgileri içeren belgelerle birlikte başvuru yapılması gerekmektedir:

- üretici örgütü tarafından pazarlanan her bir ürünün miktarı,
- satışa sunulmayan her bir ürünün miktarı,
- üyelerin reel olarak üretici örgütü kanalıyla pazarladığı ya da üretici örgütü tarafından işlenen üretimin miktarı,
- üretici örgütüne üye olmayan diğer üreticilerin sözkonusu üretici örgütü kanalıyla pazarladıkları üretimin miktarı,
- herhangi bir üretici örgütüne üye olmayan üreticilerin telafi ödemesinden yararlanmak üzere üretici örgütüne teslim ettikleri üretimin miktarı.

Üye Devletler, her bir başvuruyu değerlendirirken, sözkonusu pazarlama yılının başlangıcından itibaren satışa sunulmayan üretim miktarının, pazarlanan üretime göre belirlenen tavanlara uygun olup olmadığını incelemektedir. Sözkonusu tavanların aşılması halinde, Topluluk geri çekme telafisi sadece bu tavanlar dahilindeki üretim için verilmektedir.

C. Ek Ödemeler

Topluluk geri çekme telafisinden yararlanabilen ürünler listesinde sayılmayan ürünlerin piyasadan geri çekilmesi durumunda, bunun finansmanı işletme fonları kanalıyla yapılabilmektedir. İşletme fonları, ayrıca, Topluluk telafisine ek bir ödeme yapmak amacıyla da Üye Devletler tarafından kullanılabilir. Böyle bir durumda, Üye Devletler, geri çekmelerin taze ürünler piyasasındaki arzı dengelemek için kısa vadeli bir araç olduğunu, geri çekmelerin hiçbir durumda piyasanın yerine geçecek bir çıkış noktası yaratmaması gerektiğini, geri çekmelerin işleme amaçlı meyve ve sebzeler bakımından piyasanın yönetimini bozmaması gerektiğini dikkate almalıdır. Bu çerçevede, Üye Devletler, pazarlama yılının başlamasından bir ay önce, Topluluk telafi ödemesinden yararlanan her bir ürün için belirlenen maksimum ek ödeme seviyelerini bildirmek zorundadır.

D. Bildirim Zorunlulukları

Üretici örgütleri geri çekme operasyonlarını gerçekleştirmeden önce; her bir geri çekme operasyonunu, müdahale yapılması düşünülen ürünlerin listesini ve ilgili her bir ürün için tahmini miktara ilişkin bilgileri en az 24 saat önceden yetkili ulusal makamlara bildirmek zorundadır. Bununla birlikte, piyasadan geri çekilen ürünlere ilişkin önceden bildirim yapmak mümkün olmazsa, geri çekilen ürünler Üye Devlet izin verene kadar elden çıkarılamaz.

Buna ek olarak, üretici örgütleri ya da onların birliklerinin, her ayın ilk gününde mevcut olan elma ve armut stoklarını ve her bir pazarlama yılının başlangıcından itibaren en geç iki ay içinde, Topluluk geri çekme telafisinden yararlanabilen her bir ürün, mümkünse her bir tür için tahmini ekili alan büyüklüğünü, bu bilgileri Komisyon'a iletecek olan Üye Devletlere bildirmek zorundadır.

Üye Devletler de, her ayın 10. gününden önce, elektronik posta ile, bir önceki ayda, satışa çıkarılmayan ürünlerin tahmini miktarını, ürünlere göre dağılımıyla birlikte Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür.

Her pazarlama yılının sonunda, Üye Devletler, ilgili her bir ürün için aşağıda yer alan detayları Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür:

- Topluluk geri çekme telafisinden yararlanan her ürünün satışa sunulmayan toplam miktarı ile Topluluk geri çekme telafisi, Topluluk geri çekme telafisine ilave olarak yapılan ödeme ve Topluluk geri çekme telafisinden yararlanan ürünler haricindeki ürünler için Üye Devlet tarafından ödenen telafi ödemesi miktarları,
- Topluluk geri çekme telafisinden yararlanan ürünler ile bu kapsamda sayılmamakla birlikte, Komisyon'un talebi üzerine, sözkonusu pazarlama yılında ya da daha önce, büyük miktarlarda piyasadan çekilen ürünler bakımından, satışa sunulmayan miktarların çeşit ve ticari tiplerine göre aylık dağılımı ve bu miktarların kullanım yerleri,
- Tanınmış üretici örgütleri tarafından pazarlanan ve satışa sunulmayan miktarların Topluluk geri çekme telafisinden yararlanan ürünler itibariyle özet tablosu.

Bu detaylar;

- domates, patlıcan, kayısı, şeftali, nektarin, üzüm, kavun, karpuz ve Topluluk geri çekme telafisinden yararlanan ürünler haricindekiler bakımından, her bir pazarlama yılını izleyen 30 Haziran tarihinden geç olmamak üzere;
- limon, armut, elma, satsuma, klemantin ve şeker portakalı bakımından, her bir pazarlama yılını izleyen 30 Kasım tarihinden geç olmamak üzere Komisyon'a bildirilmelidir.

Üye Devletlerin bu detayları göndermemesi ya da gönderilen detayların Komisyon'un sahip olduğu objektif bilgiler ışığında hatalı bulunması durumunda, Komisyon, avans ödemeleri yapılmasını, gerekli detaylar gönderilene kadar askıya alabilmektedir.

Üretici örgütleri ve birliklerinin, geri çekme operasyonları esnasında, çevre dostu uygulamaları sağlamaya yönelik olarak önlemler alması gerekmekte ve alınan önlemlere ilişkin ayrıntılar, Komisyon'a iletilmek üzere üretici örgütünün yetkili organlarına bildirilmektedir.

Üye Devletler, çevreyle dost geri çekme metotlarına ilişkin genel koşulları belirleyen bir ulusal çerçeve oluşturarak, önerilerini Komisyona sunmaktadır. Komisyon, sunulan önerilerin, çevre ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına ilişkin Topluluk politikaları ve eylem programlarında belirtilen amaçlara uygunluğunu kontrol etmekte ve uygun olmadığını tespit ettiği takdirde 3 ay içinde bu çerçevelerin değiştirilmesini talep edebilmektedir.

E. Piyasadan Geri Çekilen Ürünlerin Elden Çıkarılması

Üretici örgütleri ve birlikleri tarafından piyasadan çekilen ve satılamayan ürünlerin Topluluk geri çekme telafisinden faydalanabilmeleri için bu ürünlerin belirli kanallara aktarılması gerekmektedir.

Bu çerçevede, sözkonusu ürünler;

- geçimini sağlayamayan ve ulusal yasalar tarafından kamu yardımı almaya hak kazanmış kişilere yardım etmek amacıyla, kendi faaliyetlerinde kullanılmak üzere Üye Devletler tarafından onaylanmış ve listesi Komisyon'a iletilmiş hayır kurumlarına ve vakıflara,
- ceza kurumlarına,
- çocuk tatil kamplarına,
- hastanelere,
- huzurevlerine,
- Üye Devletler tarafından onaylanan hayır kurumları yoluyla üçüncü ülkelerdeki yardıma muhtaç insanlara ücretsiz olarak dağıtılabilir. Ancak, üçüncü ülkelere gönderilen ürünler ihracat geri ödemelerinden yararlanamaz.

Ayrıca, bu ürünler, gıda dışı amaçlara yönelik olarak ve taze veya yem endüstrisi tarafından işlenmiş hayvan yemlerinin yapımında kullanılabilir.

Diğer bir seçenek olarak;

- meyveler, okul kantinlerinde verilen yemeklerin yanında verilen meyveler dışında, yemek veren bir kantine sahip olmayan okullardaki öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılabilir,
- elma, armut, şeftali ve nektarinler, ürünün damıtılması yoluyla derecesi %80'den fazla olan alkol haline dönüştürülebilir,

- bütün ürünler, Topluluk içindeki ilgili endüstrilere veya ithal edilen ürünler açısından rekabetin bozulmasına yol açmamak koşuluyla işleme endüstrisine verilebilir.

Yukarıda belirtilen yollardan hiçbirisinin uygun olmaması durumunda, piyasadan çekilen ürünler, gübre yapımı veya bakterilerle ayrıştırma süreci için kullanılabilir.

Sözkonusu ürünlerin alkol yapımında kullanılması ve işleme endüstrisine verilmesi durumları dışında kalan ücretsiz dağıtım şekilleri, Üye Devletlerin denetiminde ilgili üretici örgütleri tarafından organize edilebilir. Bununla birlikte, okullara ücretsiz meyve dağıtılması konusunda Komisyon, araştırma ve teşvik önlemleri çerçevesinde yürütülen pilot projelerin uygulanması için inisiyatif ve sorumluluk alabilir.

Alkol yapımında kullanılanlar ve işleme endüstrisine verilenler dışında ücretsiz dağıtımı yapılan ürünler bakımından, Üye Devletler, üretici örgütleri ile hayır kurumları ve kendi bölgelerindeki piyasalardan çekilen ürünlerin kullanımıyla ilgilenen diğer kuruluşlar arasında sözleşmeler yapılmasına yardım edebilir.

Ürünlerin yem endüstrisine verilmesi, ilgili Üye Devlet tarafından görevlendirilen bir kurum tarafından oluşturulan uygun bir prosedüre göre gerçekleştirilmektedir.

Piyasadan geri çekilen ürünleri elden çıkarma yollarından biri olan damıtma işlemi, kendi hesaplarına veya ilgili Üye Devlet tarafından görevlendirilen bir organ adına bu işle uğraşan fabrikalar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Üye Devletlerin, her bir ücretsiz dağıtım operasyonu için, aşağıdaki bilgilerle birlikte Komisyon'a bir plan sunması gerekmektedir:

- sözkonusu ürünleri geri çeken üretici örgütlerinin isimleri,
- ücretsiz dağıtım yapılması planlanan miktar,
- bu operasyonla ilgisi olan hayır kurumlarının isimleri ve her birinin rolleri,
- ürünü piyasadan geri çeken üretici örgütü ile ürünün teslim alınmasından sorumlu hayır kurumu arasındaki anlaşmanın esası,
- taze ürünlerin işlenmesinden sorumlu işletmenin ismi,
- ilgili üçüncü ülkelerle yapılan anlaşmalar,
- kullanılacak taşıma araçlarına ilişkin detaylar.

Hayır kurumlarına, vakıflara, ceza kurumlarına, çocuk tatil kamplarına, hastanelere, huzur evlerine ve üçüncü ülkelerdeki yardıma muhtaç insanlara yapılan ücretsiz dağıtımla ilgili taşıma, sınıflandırma ve paketleme masrafları FEOGA Garanti Bölümü'nden karşılanmakta olup, bu masraflar hesaplanırken, geri çekilen yer ve dağıtım yeri arasındaki uzaklık dikkate alınarak sabit bir oran belirlenmektedir. Topluluk dışına dağıtım sözkonusu ise, geri çekilme noktası ile Topluluk çıkış noktası arasındaki uzaklık hesaba katılmaktadır.

F. Kontroller ve Cezalar

Üye Devletler, pazarlama yılı boyunca en az bir kez tüm üretici örgütleri tarafından yapılan geri çekmelerle ilgili olarak, her bir ürün için, piyasadan çekilen toplam miktarın en az % 20'sini kapsayacak şekilde fiziksel kontroller ve belge kontrolleri yapmak ve satışa sunulmayan ürünlerin, yürürlükteki standartlara uygunluğunu sağlamakla yükümlüdür.

Buna ek olarak, Üye Devletler, müdahale operasyonlarına ilişkin olarak, hesapların doğruluğunun ve Topluluk geri çekmelerinin telafisine ya da işletme

fonlarından yapılan geri çekmelerin finansmanına ilişkin koşullara uygunluğun etkin bir şekilde sağlanması için belge kontrolleri yürütmek zorundadır.

Ayrıca, her bir üretici örgütü ile ilgili olarak, pazarlama yılı boyunca en az bir kez, her bir ürün için, ödeme için yapılan başvuruların en az % 10'unu kapsayacak şekilde kontroller yapılması gerekmektedir.

Kontrollerin önemli usulsüzlükler olduğunu ortaya koyması halinde, Üye Devletin yetkili makamları, sözkonusu pazarlama yılında ek kontroller yapma ve bir sonraki pazarlama yılında kontrollerin sıklığını artırma yetkisine sahiptir.

Üye Devletler, ayrıca, Topluluk içinde ve dışındaki ücretsiz dağıtım operasyonlarının yürürlükteki hükümlere uygunluğunu sağlamak için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

Bu çerçevede;

- sözkonusu operasyonların düzgün bir şekilde yürütülmesinin sağlanması,
- ürünlerin hayır kurumu tarafından nihai kullanımının doğrulanması,
- ürünlerin nihai varış yerinin kontrol edilmesi ve,
- ilgili üretici örgütü ve hayır kurumuna ilişkin olarak fiziki kontrol ve belge kontrollerinin yapılması gerekmektedir.

Piyasadan geri çekilen ürünlerin üçüncü ülkelerdeki yardıma muhtaç kişilere gönderilmesi durumunda, bu ürünlerin kullanımına ve nihai varış yerine ilişkin kontrolleri gerçekleştirmekten yardımın yapıldığı ülke sorumludur.

Yapılan çeşitli kontroller sonucunda, Topluluk geri çekme telafisinden ya da işletme fonu finansmanından yararlananlara gereğinden fazla bir ödeme yapıldığının tespit edilmesi halinde, telafi ödemesi alanlar, bu tutarın iki misline ek olarak bir faiz geri ödemek zorundadır. Bununla birlikte, bu durumun isteyerek ya da ihmal sonucu

ortaya çıkmadığının kanıtlanması durumunda, bu kişiler, sadece haksız ödeme tutarı ve faizi ödemekle yükümlüdür. Bu ödemeler, sorumlu ödeme kurumuna verilmekte ve FEOGA Garanti Bölümü'nden sağlanan finansmandan düşülmektedir.

Kasten ya da ciddi bir ihmal sonucu hatalı bildirim yapılması halinde, ilgili üretici örgütü, hatalı bildirim tespit edilmesini izleyen yılda Topluluk geri çekme telafisinden mahrum bırakılmaktadır.

Ücretsiz dağıtım esnasında yapılan kontroller sonucunda, üretici örgütüne ya da onaylanmış hayır kurumuna isnat edilebilir usulsüzlükler olması halinde, onaylanmış hayır kurumları, bu statülerini yitirebilir ve bir sonraki pazarlama yılı için ücretsiz dağıtım operasyonlarından faydalanamazlar. Bu durum hemen etki ve sonuç doğurur ve en az 1 pazarlama yılı boyunca devam eder. Ayrıca, piyasadan çekilen ürünü alan hayır kurumu ya da kuruluş, aldığı ürünün değerine ek olarak bir faiz ödemek zorunda kalır.

Usulsüzlüğü gerçekleştiren tarafın üretici örgütü olması durumunda, kasten hatalı bildirim yapılması sonucu haksız ödeme alan üretici örgütlerinde olduğu gibi, ilgili üretici örgütü, usulsüzlüğü izleyen yılda Topluluk geri çekme telafisinden mahrum bırakılmakta ve ayrıca, tasnif ve paketleme için aldığı yardımların iki katını ve tahakkuk eden faizi geri ödemek zorunda kalmaktadır.

Piyasadan çekilen malların üçüncü ülkelerdeki muhtaç insanlara yardım amacıyla gönderilmesinde bir usulsüzlük sözkonusu ise, FEOGA Garanti Bölümü tarafından karşılanan taşıma masraflarının karşılığını alan teslimatçı, aldığı tutarın iki katı ve tahakkuk eden faizi geri ödemekle yükümlüdür.

Geri ödemelerde uygulanacak faizler, Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinin C serisinde yayımlanan ve usulsüzlük yapıldığı tarihte yürürlüğe giren, Avrupa

Merkez Bankasının başlıca yeniden finansman faaliyetlerine uygulanan orana 3 puan eklenerek hesaplanmaktadır.

Bu kapsamdaki cezalar, sektörün spesifik gerekliliklerine göre belirlenen mali ve mali olmayan cezalar saklı kalmak kaydıyla uygulanmaktadır.

V. ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE TİCARET

Üçüncü ülkelerle ticaret konusunda genel kurallar 2200/96 sayılı temel tüzüğün V. Başlığı altında 31-37. maddeler arasında düzenlenmekte olup, ithalata ilişkin ayrıntılı kurallar 3223/94 sayılı Komisyon Tüzüğünde⁴¹ ve ihracat geri ödemelerine ilişkin ayrıntılı kurallar 1961/2001 sayılı Komisyon Tüzüğünde⁴² getirilmiştir.

A. Giriş Fiyatı Uygulaması

Uruguay Round Tarım Anlaşması çerçevesinde tarife dışı engellerin tarifeye dönüştürülmesi ile bağlantılı olarak, ortak piyasa düzeni kapsamındaki ürünlerin üçüncü ülkelere ithalatında, gümrük vergisine eş etkili herhangi bir vergi konulması ve herhangi bir miktar kısıtlaması veya eş etkili önlem uygulanması yasaklanmıştır.

Bununla birlikte, ortak piyasa düzeni kapsamındaki bazı ürünlerin ithalatında “giriş fiyatı” uygulaması getirilmiştir. Buna göre, ithalat sırasında, her bir ürün için, ürünün “giriş fiyatı”na bağlı olarak farklı tarifeler uygulanmaktadır.

Giriş fiyatı sistemi, GATT Uruguay Round Anlaşması kapsamındaki AB taahhütlerinin uygulanması için, AB üreticilerine esas pazarlama dönemlerinde bir derece koruma sağlarken üçüncü ülkelere ithal edilen ürünlerin piyasaya girişini artırmak üzere, önceki referans fiyatı sisteminin yerine getirilmiş olup, aslen referans fiyatı sisteminin tarifelendirilmiş halidir denilebilir.

Buna göre, belirli bir giriş fiyatından ya da daha yüksek bir fiyattan ithal edilen meyve ve sebzeler sadece ad valorem vergiye tabidir. Ancak, giriş fiyatının altından ithal edilen ürünler için ad valorem vergiye ek olarak bir tarife eşdeğerinin ödenmesi gerekmektedir. Tarife eşdeğeri, fiyatı, giriş fiyatının % 92'si ile % 100'ü arasında

⁴¹ OJ L 337, 24.12.1994, s. 66

⁴² O J L 268 , 09.10.2001 s. 8

olan ürünler için saptanmaktadır. Giriş fiyatının % 92'sinden daha düşük değerdeki ithalat için ad valorem vergiye ek olarak maksimum tarife eşdeğeri yüklenmektedir.

Giriş fiyatı sistemine tabi ürünler; patlıcan, kabak, hıyar, domates, elma, kayısı, kiraz, şeftali ve nektarin, armut, erik, sofralık üzüm, klemantin, limon, mandarin ve portakaldır. Sözkonusu ürünler meyve ve sebze sektöründe ithalat düzenlemelerine ilişkin ayrıntılı kurallar getiren 3223/97 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün ekinde sayılmış (Bölüm A), aynı kapsamda işlemeye yönelik ürünler ayrıca düzenlenmiştir (Bölüm B). Bölüm A ve Bölüm B kapsamında yer alan ürünler Tablo 9 ve 10'da gösterilmektedir.

Tablo 9. Bölüm A Kapsamındaki Ürünler

CN kodu	Tanım	Uygulama dönemi
0702 00 15 0702 00 20 0702 00 25 0702 00 30 0702 00 35 0702 00 40 0702 00 45 0702 00 50	Domates	1 Ocak- 31 Mart 1-30 Nisan 1-14 Mayıs 15-31 Mayıs 1 Haziran-30 Eylül 1-31 Ekim 1 Kasım-20 Aralık 21-31 Aralık
0707 00 10 0707 00 15 ex 0707 00 20 ex 0707 00 25 ex 0707 00 30 0707 00 35 0707 00 40	Hıyar Hıyar İşlemeye yönelik olmayan hıyarlar İşlemeye yönelik olmayan hıyarlar İşlemeye yönelik olmayan hıyarlar Hıyar Hıyar	1 Ocak-Şubat sonu 1 Mart-30 Nisan 1-15 Mayıs 16 Mayıs-30 Eylül 1-31 Ekim 1-10 Kasım 11 Kasım-31 Aralık
0709 10 40 0709 10 10 0709 10 20	Enginar	1 Kasım-31 Aralık 1 Ocak-31 Mayıs 1-30 Haziran
0709 90 71 0709 90 73 0709 90 75 0709 90 77 0709 90 79	Kabak	1-31 Ocak 1 Şubat-31 Mart 1 Nisan-31 Mayıs 1 Haziran-31 Temmuz 1 Ağustos-31 Aralık
0805 10 61 0805 10 65 0805 10 69 0805 10 01 0805 10 05 0805 10 09 0805 10 11	Şeker portakalı, taze	1- 31 Aralık 1 Ocak-31 Mart 1-30 Nisan

0805 10 15 0805 10 19 0805 10 21 0805 10 25 0805 10 29 0805 10 31 0805 10 33 0805 10 35		1-15 Mayıs 16-31 Mayıs
0805 20 31 0805 20 11 0805 20 33 0805 20 35 0805 20 37 0805 20 39 0805 20 13 0805 20 15 0805 20 17 0805 20 19	Klemantin Mandarin (tanjerin ve satsuma dahil); wilkins ve diğer narenciye hibritleri	1 Kasım-31 Aralık 1 Ocak-Şubat sonu 1 Kasım-31 Aralık 1 Ocak-Şubat sonu
0805 30 30 0805 30 40 0805 30 20	Limon	1 Haziran-31 Ekim 1 Kasım-31 Aralık 1 Ocak-31 Mayıs
0806 10 40 0806 10 50	Sofralık üzüm ⁽¹⁾	21 Temmuz-31 Ekim 1-20 Kasım
0808 10 71 0808 10 73 0808 10 79 0808 10 92 0808 10 94 0808 10 98 0808 10 51 0808 10 53 0808 10 59 0808 10 61 0808 10 63 0808 10 69	Elma ⁽²⁾	1-31 Temmuz 1 Ağustos-31 Aralık 1 Ocak-31 Mart 1 Nisan-30 Haziran
0808 20 47 0808 20 51 ex 0808 20 57 ⁽⁴⁾ 0808 20 67 0808 20 31 0808 20 37	Armut ⁽³⁾	1-15 Temmuz 16-31 Temmuz 1 Ağustos-31 Ekim 1 Kasım- 31 Aralık 1 Ocak-31 Mart 1-30 Nisan
0809 10 20 0809 10 30 0809 10 40	Kayısı	1-20 Haziran 21-30 Haziran 1-31 Temmuz
0809 20 39 0809 20 49 0809 20 59 0809 20 69	Kiraz 'diğer'	21-31 Mayıs 1-15 Haziran 16-31 Temmuz 1-10 Ağustos
0809 30 21 0809 30 29 0809 30 31	Şeftali ve nektarin	11-20 Haziran 21 Haziran-31 Temmuz

0809 30 39 0809 30 41 0809 30 49		1 Ağustos-30 Eylül
0809 40 20 ex 0809 40 30	Erik ⁽⁵⁾	11-30 Haziran 1 Eylül-30 Eylül
<p>(1) 0806 10 21 CN kodlu Empereur cinsi üzümler hariç, 1-31 Ocak (2) 0808 10 10 CN kodlu dökme halde sunulan şaraplık elma hariç, 16 Eylül-15 Aralık (3) 0808 20 10 CN kodlu, dökme halde sunulan perry armutları hariç, 1 Ağustos-31 Aralık (4) Orta Avrupa'daki ortaklık anlaşması yapılan ülkeler (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya) menşeli işlemeye yönelik armutlar hariç, 1 Ağustos-31 Ekim 1996 (5) Orta Avrupa'daki ortaklık anlaşması yapılan ülkeler (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya) menşeli işlemeye yönelik erikler hariç, 31 Temmuz-30 Eylül 1996</p>		

Tablo 10. Bölüm B Kapsamındaki Ürünler

CN kodu	Tanım	Uygulama dönemi
ex 0707 00 20 ex 0707 00 25 ex 0707 00 30	İşlemeye yönelik hıyarlar	1-15 Mayıs 16 Mayıs-30 Eylül 1-31 Ekim
0809 20 31 0809 20 41 0809 20 51 0809 20 61	Vişne	21-31 Mayıs 1 Haziran-15 Temmuz 16-31 Temmuz
ex 0808 20 57	Orta Avrupa'daki ortaklık anlaşması yapılan ülkeler (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya) menşeli işlemeye yönelik armutlar	1 Ağustos-31 Ekim 1996
ex 0809 40 30	Orta Avrupa'daki ortaklık anlaşması yapılan ülkeler (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya) menşeli işlemeye yönelik erikler	31 Temmuz-30 Eylül 1996

Bölüm A'da belirlenen her bir ürün ve her bir dönem ile ürünlerin piyasada olduğu her bir gün ve her bir orijin bakımından, Üye Devletler, bir sonraki işgününün öğlen saatine kadar temsili ithalat piyasalarında satılan ve üçüncü ülkelere ithal edilen malların ortalama temsili fiyatları ile diğer piyasalarda kaydedilen ithal edilen ürünlere ait önemli fiyatlar ya da temsili fiyatlar bakımından elde edilebilir bir fiyat yoksa, diğer piyasalarda kaydedilen önemli fiyatları ve tüm bu fiyatlara ilişkin

toplam miktarları Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür. Bu toplam miktarların 1 tondan az olması durumunda, bu miktarlara tekabül eden fiyatlar Komisyon'a bildirilmez. Tüm fiyatlar; Bölüm A'da listelenen ürünlerin her biri bakımından, mevcut tüm çeşitler ve boyutlar için, ithalatçı/toptancı aşamasında ya da ithalatçı/toptancı aşamasında mevcut bir fiyat yoksa toptancı/perakendeci aşamasında kaydedilmektedir.

Temsili fiyatlar şunlardır:

- Bu sınıftaki ürünlerin miktarının toplam pazarlanan ürün miktarının en az % 50'si olması halinde, I. Sınıf ürünlerin fiyatları,
- Bu sınıftaki ürünlerin miktarının toplam pazarlanan ürün miktarının % 50'sinden az olması halinde, I. Sınıf ürünlerin fiyatları + toplam pazarlanan ürün miktarının % 50'sinin dolmasını sağlayacak miktarlar için II. Sınıf ürünler için belirlenen fiyatlar,
- I.Sınıf ürünler için mevcut bir fiyat olmadığında, bir ayarlama katsayısı uygulanması kararlaştırılmadıkça II.Sınıf ürünler için belirlenen fiyatlar .

3223/94 sayılı Komisyon Tüzüğüne göre, Tablo 11'de belirtilen piyasalar temsili piyasa olarak kabul edilmektedir:

Tablo 11. Temsili piyasalar

BELÇİKA VE LÜKSEMBURG	Antwerp, Brüksel
DANİMARKA	Kopenhag
ALMANYA	Hamburg, Münih, Frankfurt, Cologne, Berlin
YUNANİSTAN	Atina, Thessaloniki
İSPANYA	Madrid, Barselona, Seville, Bilbao, Zaragoza, Valencia
FRANSA	Paris-Rungis, Marseille, Rouen, Dieppe, Perpignan, Nantes, Bordeaux, Lyon, Toulouse
İRLANDA	Dublin
İTALYA	Milan, Bologna
AVUSTURYA	Viyana-Inzersdorf

HOLLANDA	Rotterdam
PORTEKİZ	Lizbon, Porto
FİNLANDİYA	Helsinki
İSVEÇ	Helsingborg, Stockholm
BİRLEŞİK KRALLIK	Londra

Komisyon, Bölüm A’da sayılan her bir ürün ve her bir dönem bakımından, her bir çalışma günü ve her bir menşeye için, temsili fiyatların ağırlıklı ortalamasına eşit ve 5/100 EUR/kg’den ve ad valorem gümrük vergilerinden daha az olan standart bir ithalat değeri belirlemektedir.

Belirli bir menşeye ait belirli bir ürün için geçerli bir standart bir ithalat değerinin olmaması durumunda, bu ürün için yürürlükteki standart ithalat değerlerinin ortalaması uygulanır. Belirli bir ürün için standart ithalat değeri uygulamasının olmaması durumunda, bu ürüne uygulanabilir standart ithalat değeri, son ortalama standart ithalat değerine eşit olarak alınmaktadır.

Bölüm A’da ortaya konmuş olan uygulama dönemleri boyunca, standart ithalat değerleri, değışene kadar uygulanmaya devam eder. Bununla birlikte, üst üste yedi pazarlama günü boyunca Komisyon’a hiçbir ortalama temsili fiyat bildirilmemesi durumunda, sözkonusu standart ithalat değerinin uygulanmasına son verilir.

Euro cinsinden temsili fiyatlar, sözkonusu gün için hesaplanan temsili piyasa oranı kullanılarak dönüştürülmektedir. Euro cinsinden ifade edilen standart ithalat değerleri Komisyon tarafından Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi’nde yayınlanmaktadır.

Bölüm A’da yer alan ürünler için Avrupa Toplulukları Gümrük Tarifesi’nde sınıflandırılan giriş fiyatı, ithalatçının tercihi göre, üç ayrı şekilde hesaplanabilir.

- İlk seçeneğe göre, giriş fiyatı, sözkonusu ürünlerin serbest dolaşımına ilişkin deklarasyon yapıldığı zamanda sözkonusu fiyat ve bedeller biliniyorsa,

ürünlerin menşe ülkesindeki *FOB* fiyatı artı Topluluk gümrük alanının sınırlarına kadarki sigorta ve navlun bedellerine eşit olmalıdır. Giriş fiyatının, bu ürünlerin serbest dolaşımına ilişkin deklarasyon yapıldığı zamanda sözkonusu ürüne uygulanabilir standart ithalat değerinden % 8'den daha fazla bir oranda yüksek olması durumunda, ithalatçı, teminat vermek zorundadır. Sözkonusu ürünlerin tabi olabilecekleri nihai ithalat vergisi, eğer sözkonusu ürün ilgili standart değer esas alınarak sınıflandırılmış olsaydı ithalatçının ödemek durumunda olacağı miktara eşittir.

- İkinci seçeneğe göre, giriş fiyatı, sadece sözkonusu ithal ürünlere uygulanan gümrük değerine eşit olmalıdır. Bu durumda, sözkonusu verginin, 5/100 EUR/kg'den ve ad valorem gümrük vergilerinden daha az olması gerekmektedir.
- Son seçeneğe göre, giriş fiyatı, yukarıda hesaplanma yöntemi detaylı olarak açıklanan standart ithalat değerine eşit olmalıdır.

Bölüm B'de yer alan ürünler için Avrupa Toplulukları Gümrük Tarifesi'nde sınıflandırılan giriş fiyatı, ithalatçının tercihiyle, üç ayrı şekilde hesaplanabilir.

- İlk seçeneğe göre, giriş fiyatı, sözkonusu ürünlerin serbest dolaşımına ilişkin deklarasyon yapıldığı zamanda sözkonusu fiyat ve bedeller biliniyorsa, ürünlerin menşe ülkesindeki *FOB* fiyatı artı Topluluk gümrük alanının sınırlarına kadarki sigorta ve navlun bedellerine eşit olmalıdır. Eğer gümrük makamları bir teminat gerektiğine karar verirse, ithalatçı, sözkonusu ürüne uygulanabilir maksimum vergi miktarına eşdeğer bir teminat vermek zorundadır.

- İkinci seçeneğe göre, giriş fiyatı, sadece sözkonusu ithal ürünlere uygulanan gümrük değerine eşit olmalıdır. Bu durumda, sözkonusu verginin, 5/100 EUR/kg'den ve ad valorem gümrük vergilerinden daha az olması gerekmektedir. Bu durumda, ithalatçı, sözkonusu ürüne uygulanabilir maksimum vergi miktarına eşdeğer bir teminat vermek zorundadır.

Giriş fiyatının ürünlerin menşe ülkesindeki fob fiyatı esas alınarak hesaplandığı durumlarda, gümrük değeri bu fiyattan yapılan satış baz alınarak hesaplanmaktadır. Diğer durumlarda, gümrük değeri, giriş fiyatı ile aynı bazda hesaplanmaktadır.

B. Lisanslar

Ortak piyasa düzeni kapsamındaki ürünlerden herhangi birinin Topluluğa ithalatı veya Topluluk dışına ihracatı, ithalat veya ihracat lisansının sunulmasına tabidir. Lisanslar, Üye Devletler tarafından, tesis yerine bakılmaksızın prensip olarak her başvurana düzenlenmekte olup, Topluluk çapında geçerlidir.

C. Özel Koruma Hükümü

Ortak piyasa düzeni kapsamındaki ürünlerin ithalatında, aksine bir hüküm getirilmedikçe, ortak gümrük tarifesindeki gümrük vergisi oranları uygulanmaktadır. Bununla birlikte, istisnai bir durum olarak; giriş fiyatına tabi ürünlerin ithalinin Topluluk piyasasını bozma olasılığının bulunması durumunda, Uruguay Round Tarım Anlaşması'nın 5. maddesinde düzenlenen Özel Koruma Hükümü çerçevesinde, Topluluk, bu tür ürünlerin bir veya birkaçının ithalatında, ortak gümrük tarifesinde belirtilen gümrük vergisi oranına ek bir ithalat vergisi koyma yetkisine sahiptir. Konuyla ilgili detaylı düzenlemeler 1555/96 sayılı Komisyon Tüzüğü ile düzenlenmiştir.⁴³

⁴³ OJ L1 93, 3.8.1996, s.1

Sözkonusu ürünün fiyatının belirli bir “tetik fiyat”ın altına düşmesi durumunda, olağan gümrük vergisinin üzerine ek bir ithalat vergisi konabilmektedir. Belirlenen tetik fiyatların Topluluk tarafından DTÖ’ye bildirilmesi zorunludur.

Ek ithalat vergisi konmasına yol açabilecek diğer durum, sözkonusu ürünün ithalatının belirli bir “tetik miktar”ı aşmasıdır. Tetik miktarlar, Topluluk piyasasını bozucu etkiye sahip olabileceği düşünülen ithalatın yapıldığı tarihten önceki 3 yıl içerisinde Topluluğa yapılan ithalat baz alınarak belirlenmektedir.

Gümrük vergisine ek olarak konacak ithalat vergisinin hesaplanmasında *cif* ithalat fiyatı esas alınmakta ve sözkonusu *cif* fiyatının, ürünün dünya piyasalarındaki ve Topluluk ithalat piyasalarındaki temsili fiyatları baz alınarak doğrulanması gerekmektedir.

Yalnızca, halihazırda “Maksimum Tarife Eşdeğeri”ne tabi olan ürünlere bu ek vergi uygulanabilmektedir. Çoğu durumda bu vergi, Maksimum Tarife Eşdeğeri’nin üçte biri ile normal ad valorem verginin üçte birinin toplamına eşit olmaktadır. Sistem başlatıldığından bu yana, sadece miktar bakımından koruma uygulanmıştır.⁴⁴

Bu özel koruma hükmü, AB’nin giriş fiyatı sistemine tabi ürünlerin ithalat miktarlarını izlemesine imkan vermektedir. Sistem kapsamındaki ürünlerin ithalat miktarları, ilgili giriş fiyatı dönemleri boyunca, bir on-line sistem yoluyla izlenmektedir.

D. Tarife Kotaları

Rejim kapsamında yer alan ürünlerin ithalatında tarife kotası uygulaması mevcuttur. Kotaların idaresinde temel prensip, operatörler arasında ayrımcılıktan kaçınılması olup, üç temel metot uygulanmaktadır:

⁴⁴ CAP Monitor, a.g.e, s.13A-4,13A-5

- başvuranların yerleştirildiği kronolojik sırayı temel alan metot, (önce gelen alır)
- başvuranların talep ettikleri miktarlar oranında yapılan kota tahsisi metodu,
- geleneksel ticaret akışını dikkate alan metot.

Bu üç metottan farklı metotlar da benimsenebilir. Ancak, uygulanan metot her ne olursa olsun, Topluluk piyasasının arz ihtiyacının ve piyasa dengesinin korunması dikkate alınmalı ve sözkonusu metot, Uruguay Round çok taraflı ticaret müzakereleri çerçevesinde yapılan anlaşmalardan kaynaklanan kurallara uygun olmak zorundadır.

E. İhracat Geri Ödemeleri

Topluluk, belirli ürünlerin ihracatında, dünya piyasasındaki fiyatlar ile Topluluk piyasa fiyatları arasındaki farkın ihracat geri ödemeleri yoluyla giderilmesini sağlamaya yetkilidir. Burada sözedilen Topluluk piyasa fiyatları, ihracat açısından en elverişli fiyatlar kullanılarak belirlenmektedir. Dünya piyasa fiyatları ise, üçüncü ülke piyasalarında kaydedilen fiyatlar, diğer üçüncü ülkelerden yapılan ithalatlar bakımından üçüncü ülkelerdeki en elverişli fiyatlar, üçüncü ülkelere yapılan ihracatta kaydedilen üretici fiyatları ve Topluluk sınırındaki gümrüksüz teklif fiyatları dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

Geri ödemeler, tüm Toplulukta aynıdır. Bununla birlikte, uluslararası ticaretteki durumun ve belirli piyasaların spesifik gerekliliklerinin zorunlu kıldığı durumlarda, belirli bir ürün için yapılan geri ödeme, ürünün varış yerine göre değişebilmektedir.

Geri ödemeler, sadece başvuru üzerine ve ilgili ihracat lisansının sunulması üzerine verilmektedir. 1961/2001 sayılı tüzüğe göre, ihracat lisansları dört ayrı sistem kapsamında alınabilir:

1. A1 Sistemi

Geri ödemenin önceden belirlenmesine dayalı standart sistemdir. Bu sistem kapsamında, ihracatçılar, lisans başvurusu tarihinde uygulanan orandan geri ödeme almak için Üye Devletler'in yetkili makamlarına başvuru yapmaktadır.

Üye Devletler, lisans başvurularının yapıldığı miktarları, başvurunun yapıldığı tarihe göre dağılımıyla birlikte ve reddedilen başvuruların içerdiği miktarları hariç tutarak Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür.

Komisyon, sırasıyla, başvuru yapılan her gün için, her bir ürün kategorisinde başvuru yapılan toplam miktarların, önceden belirlenen miktarları aşip aşmadığını kontrol etmekte ve bir aşım sözkonusu olması halinde, ya miktarın yüzde kaç için lisans düzenleneceğini belirlemekte ya da başvuruları reddetmektedir. Bir aşım sözkonusu değilse, ihracat lisansları, başvurunun yapılmasını izleyen 5. günde düzenlenir. Miktar aşımı durumunda, Komisyon tarafından, miktarın yüzde kaç için lisans düzenleneceği belirlenmişse, başvurular, bu oranın yayınlandığı günü izleyen 10 gün içinde geri çekilebilir. Başvuruların geri çekilmesi durumunda, teminat serbest bırakılır. Teminat, başvurular reddedildiğinde de serbest bırakılmaktadır. Başvuru geri çekilmeden önce bir lisans düzenlenmesi durumunda, bu lisans, sözkonusu başvurunun geri çekildiğine dair bildirimle aynı anda, iptal edilmesi için yetkili makama geri gönderilmelidir.

2. A2 Sistemi

Geri ödemenin önceden belirlenmesine dayalı özel sistemdir. Bu sistem kapsamında, ihracatçılar, fiili başvuru tarihinde geçerli olan kesin bir geri ödeme oranından ve belirli miktarda ürün için geri ödeme almak için Üye Devletler'deki yetkili makamlara başvuru yapmaktadır.

Lisans başvuruları, gösterge oranına ek olarak % 50'den daha yüksek bir oran için yapılamaz.

Üye Devletler, lisans başvuru periyodunu izleyen ikinci çalışma gününde, lisans başvurularının kapsadığı miktarları, reddedilen başvurular kapsamındaki hariç olmak üzere, Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür.

Komisyon, her bir lisans başvuru döneminin sonunda, fiili başvuru tarihini, o tarihte uygulanabilir olan kesin geri ödeme oranlarını ve lisansların düzenlenmesi için fiili başvuru tarihinde uygulanmış olduğu kabul edilen oranları belirlemekte ya da gerekli durumlarda başvuruları reddetmektedir. Komisyon tarafından belirlenen gösterge oranından daha yüksek bir oran almaya çalışan başvurular geçersiz sayılmaktadır.

İhracat lisansları, Üye Devletler tarafından, fiili başvuru tarihinden sonraki 3. işgününde düzenlenmektedir.

Başvuruların geçersiz sayılması ya da reddedilmesi halinde teminatlar serbest bırakılır.

3. A3 Sistemi (ihaleye davet)

Geri ödemenin önceden belirlendiği ihaleye davet çağrılarını içeren sistemdir. Bu kapsamda bir lisans almak için, ilgilenen ihracatçıların, ihale davetine, bir Üye Devlet'in yetkili makamlarına makbuz karşılığında yazılı bir ihale teklifi olarak cevap vermesi gerekmektedir.

Tekliflerin, örnek başvuru formu kullanılarak, tam olarak doldurulmuş bir biçimde ve formun ilgili bölümüne (20. kutucuk), ihale davetini açan tüzüğün sayısı ile ton başına net ağırlık olarak euro cinsinden toplam bir rakam olarak ifade edilen ihracat geri ödemesi oranını yazarak yapılması gerekmektedir.

İhaleler kamu temsilcilerinin yokluğu durumunda ilgili Üye Devletin yetkili makamlarınca açılır ve kabul edilebilir teklifler, teklifi sunanın ismi anılmadan Komisyon'a bildirilir.

Komisyon, sunulan teklifler ve ilgili ürünlerin piyasa durumu ışığında, ihraç edilecek her bir ürün kategorisi, varış yeri ya da varış yerleri için maksimum ihracat geri ödemesi oranını belirler.

Teklifleri, maksimum geri ödeme oranına eşit ya da ondan daha az olan teklif sahipleri için, teklifteki miktar ve orana bakılarak karar verilir. Bununla birlikte, tekliflerin tam olarak maksimum oranı sunması durumunda, Komisyon, hüküm verilen miktarı azaltmak için bir oran belirleyebilir. Komisyon ayrıca, sıfır oran belirleyerek tüm teklifleri reddedebilir.

Maksimum geri ödeme oranının yayınlanmasını izleyen üçüncü işgününden daha geç olmamak üzere, yetkili makam, başarılı teklif sahipleri için, ilgili bölümde (22. kutucuk) teklifte gösterilen geri ödemeyi belirterek, kararlaştırılan miktar için ihracat lisansı düzenlemektedir.

Tekliflerinde maksimum ihracat geri ödeme oranından daha yüksek bir oran veren teklif sahipleri tarafından verilen teminatlar serbest bırakılır.

4. Üç Sistem İçin Ortak Olan Düzenlemeler

A1, A2 ve A3 sistemlerinde anılan teminatlar, lisans başvuruları ile birlikte ton başına 20 € tutarında ya da geri ödeme oranı kadar verilmesi gerektiği önceden hükme bağlanmış teminatlardır.

Başvuruların sunulduğu her dönem ve her bir lisans tipi için, bir ihracatçı tarafından bir ürün kategorisi ya da varış yeri veya yerleri bakımından lisans başvurusu yapılan bir ürünün toplam miktarı, ilgili başvuru döneminde bu ürün

kategorisi ya da varış yeri veya yerleri için belirlenen toplam miktarın yarısını aşamaz. Söz konusu miktarın bir başvuru döneminde artırılması durumunda, ilerde yapılacak başvurular artışın yarısından fazla olamaz. Üye Devletler, bu sınırlamalara uymayan başvuruları otomatik olarak reddeder.

Üye Devletler, lisans başvurularının geri çekildiği miktarları, lisans düzenlenen ancak kullanılmayan miktarları, bu miktarlara tekabül eden lisanslar için başvuru tarihlerini ve lisansların verilmesinde kullanılan sistemleri (A1, A2, A3) Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür. Bununla birlikte, geri çekilen veya bir önceki ihracat döneminde düzenlenen lisanslara ilişkin olarak kullanılmayan miktarların bildirilmesi gerekli görülmemektedir.

Lisanslar, düzenleniş tarihinden itibaren geçerlidir. Ancak, lisansın geçerlilik süresinin başlaması ile lisansın düzenlenme tarihinin farklı olması durumunda, lisansın hangi tarihten itibaren geçerli olduğunun, lisansın ilgili bölümünde (22. Kutucuk) belirtilmesi gereklidir.

Uygulanabilir geri ödeme oranı, lisansın ilgili bölümünde (22. Kutucuk) "önceden netEUR/ton olarak belirlenmiş geri ödemeli lisans" şeklinde belirtilmelidir.

5. B Sistemi

Geri ödemenin önceden belirlenmediği sistemdir. Bu sisteme göre, ihracatçılar, söz konusu ihracat döneminde geçerli olan oranda bir geri ödeme almak amacıyla, söz konusu ürünler için ihracat deklarasyonunun kabulünü izleyen 2. işgününden daha geç olmamak üzere Üye Devletlerin yetkili makamlarına başvurabilirler.

Lisans başvuruları söz konusu ürünler için ihracat deklarasyonunun kabul edildiği tarihte sunulmuş sayılacaktır.

Lisans başvurularıyla birlikte, sözkonusu ürünler için yapılan ihracat deklarasyonunun bir kopyasının da sunulması gerekmektedir.

Üye Devletler; başvuruların sunulduğu tarihe göre dağılımıyla birlikte, lisans başvurularının kapsadığı miktarları, sözkonusu ihracat döneminde lisansların geri çekildiği miktarları, sözkonusu ihracat döneminde kullanılmayan miktarları Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür.

Bir ürün için başvuru yapılan miktarın, varış yeri ya da yerleri bakımından, sözkonusu ihracat dönemi için belirlenen gösterge miktarı aşması ya da aşma tehdidi göstermesi durumunda, Komisyon, başvuruların değerlendirilmesinde kullanılmak üzere bir tarih belirleyebilir. Söz konusu ihracat döneminde ilgili ihracat deklarasyonu bu tarihten sonra kabul edilmişse, lisans başvuruları reddedilmektedir.

Üye Devletlerin, bu şekilde reddedilen lisans başvuruları kapsamındaki miktarları Komisyon'a bildirmesi gerekmemektedir.

Komisyon, her bir ihracat döneminden sonra, mevcut bilgiler temelinde, her bir ürün ve varış yeri ya da yerleri için, başvuru yapılan miktarların belirlenen gösterge miktarları aşıp aşmadığını kontrol ederek, nihai geri ödeme oranlarını belirlemektedir. Eğer gösterge miktarlar aşılmışsa, Komisyon, sözkonusu işlemler için geri ödeme oranını düşürebilir.

İhracat lisansları sözkonusu dönemin ihracat döneminin bitişini müteakip 14. işgününde düzenlenmektedir.

Bu lisanslar, doğrudan, lisansa miktarı yazacak ve mührü basacak olan ihracat geri ödemesinden sorumlu organa sunulmaktadır.

Geri ödemedен yararlanmak suretiyle ihraç edilebilecek miktarların hesaplanmasında, ürünün doğasına ve sözkonusu piyasadaki duruma en uygun sistem

seçilmelidir. Bu sistem belirlenirken, mevcut kaynakların en etkin şekilde kullanılmasının sağlanmasına, büyük ve küçük operatörler arasında ayırım yaratılmamasına, Topluluk ihracatının yapısını dikkate alan bir metot olmasına ve operatörler için idari açıdan kullanışlı olmasına dikkat edilmekte ve Topluluk piyasalarındaki meyve ve sebze fiyatları, bu ürünlerin bulunabilirliği, uluslararası ticarete meyve ve sebze fiyatlarına ilişkin olası trendler, pazarlama masrafları, Topluluk piyasalarından limanlara kadar olan minimum taşıma masrafları ve önerilen ihracatın ekonomik boyutu gözönünde bulundurulmaktadır.

Geri ödemelerin verilmesi için, ürünlerin Topluluktan ihraç edildiğine, Topluluk menşeli olduklarına ve farklılaştırılmış geri ödeme durumunda, lisansta gösterilen varış yerine veya başka bir varış yerine ulaştığına ilişkin bir kanıt gösterilmesi gerekmekte ve ortak bir pazarlama standardının belirlendiği ürünler bakımından, bir kontrol sertifikası, ortak bir pazarlama standardının belirlenmediği ancak üçüncü ülkelere ihraç edilen meyve ve sebzelerin kalitesine ilişkin olarak ulusal gerekliliklerin uygulandığı ürünler bakımından ise, Üye Devletlerdeki kontrol makamları tarafından düzenlenen ve sözkonusu ürünlerin, kontrollerin yapıldığı tarihte ulusal gereklilikleri karşıladığına dair bir belge istenmektedir.

F. Üye Devletlerin Özel Önlemler Uygulaması

Temel tüzüğe göre, Topluluk piyasalarında bulunan ve ortak piyasa düzeni kapsamında yer alan bir veya daha fazla ürünün, OTP'nin amaçlarının gerçekleştirilmesini tehlikeye atması muhtemel olan ve bu ürünün ithalat veya ihracatından kaynaklanan ciddi olumsuzluklardan etkilenmesi durumunda, uygun önlemler alınabilir. Bu tür önlemler, duruma bağlı olarak, sadece olumsuzluk veya olumsuzluk tehdidi bertaraf edilinceye kadar veya geri çekilen miktarlar veya satın

alınan miktarlar kayda değer şekilde azalana kadar uygulanabilir. Bu önlemlerin alınmasına ilişkin genel kuralları kabul etmek ve Üye Devletlerin korumacı önlemler alabileceği durumları ve limitleri tanımlamak, Komisyonun önerisi üzerine hareket eden Konsey yetkisindedir.

Özel önlemler alınmasını gerektiren bir durumun ortaya çıkması halinde, Komisyon, bir Üye Devletin istemi veya kendi inisiyatifiyle bu önlemlerin alınmasına karar verir. Özel önlemler alınmasına ilişkin talebin bir Üye Devletten gelmesi durumunda, Komisyon, talebin alındığı günü izleyen 3 iş günü içerisinde buna ilişkin bir karara varmak zorundadır. Komisyon tarafından kararlaştırılan önlemler, herhangi bir Üye Devlet tarafından, kendilerine bildirilen günü izleyen 3 iş günü içerisinde Konseye havale edilebilir. Konsey, gecikmeden toplanarak, sözkonusu önlemi onaylayabilir, değiştirebilir veya yürürlükten kaldırabilir.

SONUÇ

Ortak Tarım Politikası'nın geçirdiği değişimler bağlamında incelendiğinde, taze meyve ve sebze ortak piyasa düzenine ilişkin yürürlükteki düzenlemelerin benzer bir eğilim içinde olduğu söylenebilir.

1990'ların başına kadar OTP'nin piyasa politikası, üretim miktarının sıkı bir şekilde kontrol edilmesi ile birlikte, yalnızca fiyat desteği sistemine dayanmakta ve fiyat desteği, sınır koruması, ihracat sübvansiyonu ve garanti fiyat seviyesinde müdahale alımlarının bir toplamından oluşmaktaydı. Bugün, bu destek sistemlerinin çoğunluğu hala yürürlükte ancak bunların önemi azalmaktadır.

Nitekim, taze meyve ve sebze ortak piyasa düzeninde de ürünlerin piyasadandan geri çekilmesi durumunda ödenen Topluluk telafi ödemeleri zaman içinde kapsam ve değer olarak azaltılmış, üretici örgütlerinin sorumluluğu artırılmıştır. Bazı ürünlerin üretimine ya da sökümüne verilen özel yardımlarla ilgili programların da süreleri dolmuş ve bu uygulamalara son verilmiştir.

Yapısal politikalar bakımından ise, 1970'li yıllardan itibaren, OTP kapsamında, tarımsal üretimin, işleme ve pazarlama yapılarının iyileştirilmesi ve az gelişmiş bölgelerdeki çiftçilerin desteklenmesi amacıyla kalkınma politikalarına önem vermeye başlanmıştır.

Taze meyve ve sebze piyasasındaki üretici örgütlerinin ve işletme programlarının amaç ve kapsamı incelendiğinde de, zaman içinde, müdahaleye dönük düzenlemelerin geri planda kaldığı ve yapısal politikalarla ilgili düzenlemelerin öne çıktığı anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde, özellikle 1992 reformundan sonra, çevre konusunun mali olduğu kadar politik olarak da öneminin arttığı ve taze meyve ve sebze piyasasında da,

çevreyle dost üretim teknikleri uygulamalarından, piyasadan çekilen ürünlerin çevreye zarar vermeyecek şekilde elden çıkarılması şartına kadar pek çok yerde çevre konusunun üzerinde önemle durulduğu görülmektedir.

Topluluk, son yıllarda, tarım da dahil olmak üzere, bütün alanlarda, mali destek sağlamaktan çok düzenleyici bir rol alma yoluna girmekte ve bu durum, üretici örgütlerinin piyasa müdahalelerinde daha çok inisiyatif kullanabilmesi, piyasadaki arz ve talebe göre üretim ve pazarlama konusunda üyelerini yönlendirmesi gibi noktalarda taze meyve ve sebze piyasasında yansımaları bulmaktadır.

Son olarak, OTP'nin sadeleştirilmesi yönündeki eğilim taze meyve ve sebze sektöründe de etkisini göstermiştir. Ancak, Üye Devletler, hala mevzuatın ve sistemin karmaşıklığıyla ilgili şikayetlerini dile getirmektedirler. Bu durum, AB mevzuatını üstlenme yükümlülüğü olan aday ülkelerde de sıkıntılar yaratmaktadır.

Nitekim, taze meyve ve sebze piyasasına ilişkin AB uygulamalarına benzer bir düzenlemenin var olmadığı ülkemiz açısından da durum aynıdır. Bununla birlikte, ülkemiz açısından uyumu zorlaştıran diğer bir unsur, taze meyve ve sebze piyasasıyla ilgili hiçbir düzenlemeye bulunmaması değil, mevcut düzenlemelerin AB uygulamaları ile uyumsuz olmasıdır. Bilindiği gibi, varolan bir sistemi uyumlaştırmak, çoğu zaman, o sistemi baştan kurmaktan daha zordur.

Bu çerçevede, ülkemizde, taze meyve ve sebze piyasasına yönelik düzenlemelerin AB uygulamaları çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi ve AB ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Hali hazırda, 552 Sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 552 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de değişiklik yapan 4128 Sayılı Kanun, Toptancı Hallerinin

Kuruluş Esasları Hakkında Yönetmelik ve Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair 4367 Sayılı Kanun ÷lkemizdeki temel düzenlemelerdir. Anılan kanun, yönetmelik ve kanun hükmünde kararnamelerle, genel olarak, yaş sebze ve meyvenin öncelikle hallerde toplanması, serbest rekabet koşulları altında en uygun fiyatın oluşumunun sağlanması ve denetimin geniş ölçüde belediyeler eliyle yürütölmesi hususları düzenlenmektedir. Ancak, sözkonusu düzenlemeler, daha çok sebze ve meyve ticaretinin nasıl yürütölüleceğine dair hükümler içermekte olup, AB taze meyve ve sebze ortak piyasa düzeninde yer alan ürünlerin sınıflandırılması, üretici örgütleri, sektöriçi örgütler, müdahale düzenlemeleri ve üçüncü ÷lkelerle ticaret konularını kapsamamaktadır. Ayrıca, Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Yönetmeliği ile taze meyve ve sebzelerin ithalat ve ihracatında zorunlu standart uygulaması getirilmiş olmakla birlikte, iç piyasada standartlara uygunluk denetiminin nasıl ve hangi kurum tarafından yapılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. ÷lkemizdeki üretici örgütlenmesi ise, AB'deki meyve ve sebze üretici örgütlerinden tamamen farklıdır. Örgütlenme yapısı benzer olsa bile, üreticilerin kayıt altına alınması tamamlanmadan, sistemin işleyebilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde, piyasaların ve fiyat oluşumlarının takip edilebilmesi için ÷lkemizde bir sistem mevcut değildir. İhracat geri ödemeleri bakımından ise, ÷lkemizde mevcut nakit ödeme ve mahsup sistemlerinin, AB'deki sistemlerle örtüşüğünü söylemek mümkün değildir.

Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde orta vade önceliklerinden biri olan taze meyve ve sebze ortak piyasa düzenine uyumun sağlanmasının önündeki en temel engel ise, ÷lkemizde taze meyve

ve sebze piyasasına ilişkin düzenlemelerin birden fazla kurum eliyle yürütülmesidir. 552 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve ona bağlı düzenlemeler Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın, dış ticarete standartlara uygunluk konusundaki düzenlemeler ise Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın görev ve sorumluluk alanındadır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından üretim planlamasına ilişkin bir çalışma yürütülmemesi ise temel ayaklardan birinin eksik olmasına yol açmaktadır.

Bu şekilde bir dağınıklık, gerekli uyum yasalarının çıkarılmasını güçleştirmekte ve bürokrasinin hantal yapısı çabaların önünü tıkamaktadır. Dolayısıyla, uyum çalışmalarının sağlıklı yürütülebilmesi için temel koşul, piyasaya yönelik düzenlemelerin tek elde toplanmasıdır.

Buna ek olarak, AB taze meyve ve sebze ortak piyasa düzeninin belkemiğini oluşturan üretici örgütlerinin, AB'deki şekliyle ülkemizde kurulması için gereken yasal düzenlemelere hız verilmeli ve buna paralel olarak, üreticilerin kayıt altına alınması çalışmaları en kısa sürede tamamlanmalıdır. Daha da önemlisi, üretici ve üretime ilişkin bilgilerin, fiyatlar ve piyasalarla birlikte izlenebileceği bir sistem kurulmalıdır.

Standardizasyon, sadece uyum açısından değil, kısa vadede ülkemizin AB'ye yaptığı meyve ve sebze ihracatının artırılması bakımından da önemlidir. AB standartlarının uyumlaştırılması, coğrafi koşullara ve iklime bağlı avantajları olan meyve ve sebze sektörümüzdeki ihracatın artırılması için temel şarttır.

Müdahale düzenlemeleri, hem Toplulukta müdahalelerin giderek azaltılması, hem de şu aşamada Topluluk telafilerinden yararlanmanın mümkün olmaması sebebiyle, uyum açısından kısa vadede öncelikli bir konu olarak görülmemektedir.

Dış Ticaret düzenlemelerinde ise, zaten AB'ye tam üyelik gerçekleştirildiğinde, uyum gerçekleştirilmiş olacaktır.

Yukarıda açıklanan önlemlerin alınması ve sistemlerin oluşturulması, sadece ülkemizin AB'ye uyum çalışmalarına değil, büyük ihracat potansiyelimiz olan meyve ve sebze sektörünün gelişimi ve dış piyasalardaki rekabet gücünün artırılmasına da önemli bir katkıda bulunacaktır.

EK I
ORTAK PİYASA DÜZENİ KAPSAMINDAKİ ÜRÜNLER

CN Kodu	Ürün Tanımı
0702 00	Domates, taze veya soğutulmuş
0703	Soğan, soğancık, sarımsak, pırasa ve diğer soğanlı sebzeler, taze veya soğutulmuş
0704	Lahana, karnabahar, şalgamlı lahana, kara lahana ve diğer yenilebilir turpgiller, taze veya soğutulmuş
0705	Marul ve çikori, taze veya soğutulmuş
0706	Havuç, şalgam, salata pancarı, iskorçına, şalgamlı kereviz, turp ve benzer yenilebilir kökler, taze veya soğutulmuş
0707 00	Hıyar, taze veya soğutulmuş
0708	Baklagiller, kabuklu veya kabuksuz, taze veya soğutulmuş
ex 0709	Diğer sebzeler, taze veya soğutulmuş (0709 60 91, 0709 60 95, 0709 60 99, 0709 90 31, 0709 90 39, 0709 90 60 alt başlıklarında yer alan sebzeler hariç)
ex 0802	Diğer sert kabuklu meyveler, taze veya kurutulmuş, kabuklu veya soyulmuş olsun olmasın,(0802 90 20 alt başlığına giren malabar ve kola ağacı hariç)

0803 00 11	Taze sinirotları
ex 0803 00 90	Kurutulmuş sinirotları
0804 20 10	İncir, taze
0804 30 00	Ananas
0804 40	Avokado
0804 50 00	Hint armutu, mango ve mangostan
0805	Narenciye, taze veya soğutulmuş
0806 10 10	Taze sofralık üzüm
0807	Kavun (karpuz dahil) ve papaya, taze
0808	Elma, armut ve ayva, taze
0809	Kayısı, kiraz, şeftali (nektarin dahil), erik ve çakal eriği, taze
0810	Diğer meyveler, taze
0813 50 31,39	Özel karışımlar veya 0801 ve 0802'de yer alan kurutulmuş sert kabuklu meyveler
1212 10 10	Keçiboynuzu

EK II DENETİM METOTLARI

1. Tanımlar

(a) *Uygunluk kontrolü*

taze meyve ve sebzelerin 2200/96 sayılı tüzük ile belirtilen pazarlama standartlarına uygunluğunu kontrol etmek amacıyla yürütülen denetimler

(b) *Denetçi/Müfettiş*

Yetkili denetim kuruluşu tarafından yetkilendirilen ve uygunluk denetimini yürütebilmesini sağlayan gerekli eğitimden geçmiş kişi

(c) *Gönderilen mal/parti*

Belirli bir tacir tarafından satılacak olan ve kontrol sırasında tespit edilen ve belirli bir belgede tanımlanmış olan ürün miktarı. Söz konusu parti, bir ya da birkaç ürün çeşidinden oluşabilir: bir ya da birkaç lot meyve ve sebze içerebilir.

(d) *Lot*

Belirli bir yerdeki bir kontrol sırasında;

- paketleyen ve/veya gönderen,
- menşe ülkesi,
- ürünün yapısı,
- ürünün sınıfı,
- boyut (eğer boyuta göre sınıflandırılmışsa),
- çeşit ya da ticari tür (standardın ilgili hükümlerine göre),
- paketlenme ve sınıflandırma

bakımından benzer özellikler gösteren ürün miktarı.

Bununla birlikte, gönderilen partilerin denetimi sırasında, farklı lotlar arasında ve/veya her bir lotun sunumu arasında ayırım yapmak mümkün olmuyorsa, ve eğer bu lotlar ürün tipi, gönderici, menşe ülkesi, sınıf, çeşit veya ticari tür bakımından benzer özellikler gösteriyorsa, böyle bir uygulamanın ilgili standartta öngörülmesi halinde, belirli bir partinin tüm lotları tek bir lot olarak işlem görecektir.

(e) *Örnek alma*

Uygunluk kontrolü denetimi sırasında lottan geçici olarak alınan toplu (collective) örnek.

(f) *Brincil örnek*

Lottan alınan paket ya da dökme mal sözkonusu ise lottaki bir noktadan alınan miktar.

(g) *Dökme örnek*

Tüm kriterler bakımından lotun değerlendirilmesine yetecek miktarda lottan alınan birkaç temsili birincil örnek.

(h) *Azaltılmış örnekler*

Belirli bir kriter bakımından değerlendirme yapmaya yetecek miktarda dökme örnekten alınan temsili üretim miktarı. Bir dökme örnekten birkaç azaltılmış örnek alınabilir.

2. Uygunluk kontrolünün yapılışı

(a) *Genel*

Bir uygunluk kontrolü, kontrol edilecek lotun değişik noktalarından rasgele alınan dökme örneklerin değerlendirilmesi ile yapılır. Kontrol, lotun dökme örneğe uyduğu varsayımı prensibine dayalıdır.

(b) *Ürünün sunuluşu*

Denetçi, hangi paketlerin kontrol edileceğine karar verir. Sunuş, bunu yapmaya yetkili kişi ya da onun temsilcisi tarafından yapılır. Prosedür, partilerin ya da lotların tanımlanması için gereken tüm bilgilerin sunulmasıyla birlikte bir dökme örneğin de sunumunu içermelidir. Eğer azaltılmış örnekler gerekirse, bunlar bizzat müfettiş tarafından dökme örnek içinden tanımlanır.

(c) Lotların tanımlanması ve/veya partiden genel bir izlenim edinilmesi

Lotların tanımlanması işaretleme baz alınarak ya da 89/396/EEC sayılı Konsey Direktifi'nde belirtilen göstergeler gibi diğer kriterlere göre yapılır. Birçok lottan meydana gelen partiler için denetçinin, parti beraberindeki belgeler ve ilgili deklarasyonların da yardımıyla, partiden genel bir izlenim edinmesi gereklidir. Böylece, sunulan lotların sözkonusu belgelerdeki bilgilerle ne ölçüde uyumlu olduğuna karar verir. Eğer sözkonusu ürün bir nakliye aracına yüklenecekse ya da halihazırda yüklenmişse, sonrakinin kayıt numarası partinin tanımlanmasında kullanılacaktır.

(d) Lotun doğrulanması

— birincil örnek baz alınarak paketlemenin ve sunumun değerlendirilmesi:

paketin içinde kullanılan materyal de dahil olmak üzere, paketleme, ilgili pazarlama standardının hükümlerine göre, uygunluk ve temizlik bakımından test edilir. Sadece belirli tipte paketlere izin verilmesi durumunda, denetçi bu tiplerin kullanılıp kullanılmadığını kontrol eder. Her bir standardın sunuma ilişkin hükümler içermesi durumunda, bunlara uygunluk ayrıca kontrol edilir.

— birincil örnek baz alınarak işaretlemenin doğrulanması:

ilk olarak, ürünün pazarlama standartlarına göre işaretlenip işaretlenmediği araştırılır. Denetim sırasında, işaretlemenin doğruluğu ve/veya ne ölçüde değişiklik yapılması gerektiği hakkında bir kontrol yapılır.

— ürünün uygunluğunun doğrulanması:

denetçi, lotları değerlendirmesine imkan verecek şekilde, dökme mal örneğinin ebadını belirler. Denetlenecek paketleri ya da dökme mallar sözkonusu ise lotlardan her bir örneğin alınacağı noktaları rasgele seçer. Zarar görmüş paketler, dökme malların bir parçası olarak kullanılamaz. Bunlar bir kenara ayrılır ve mümkünse ayrı bir inceleme ve rapora tabi olur. Bir parti malın tatminkar bulunmaması durumunda, dökme örnek aşağıdaki belirtilen miktarlarda olmalıdır:

Paketlenmiş ürün

Lottaki paket miktarı	(Birincil örnek olarak) alınacak paketlerin sayısı
100'e kadar	5
101-300	7
301-500	9
501-1000	10
1000'den fazla	15 (minimum)

Dökme Ürün

Lot miktarı (kg) ya da lotta bulunan paket sayısı	Birincil örnek miktarı (kg) ya da paket sayısı
200'e kadar	10
201-500	20
501-1000	30
1001-5 000	60
5000'den fazla	100 (minimum)

Dökme meyve ve sebzeler bakımından (birim başına 2 kg'nin üstüne), birincil örnekler en az beş birimden oluşmalıdır. Denetçi, denetimden sonra, bir karara varılamayacağı sonucuna ulaşması durumunda, başka bir denetim daha yapabilir ve genel sonuçlar iki kontrolün ortalaması olarak ifade edilir.

İç kusurların mevcudiyeti ya da yokluğu gibi belirli kriterler azaltılmış örnekler baz alınarak kontrol edilebilir; bu özellikle ürünün ticari değerini çok olumsuz etkileyecek kontrollerde uygulanır. Azaltılmış örneğin hacmi, lotun değerlendirilmesi için muhakkak gerekli olan asgari miktarla sınırlıdır. Bununla birlikte; kusurlar olduğundan şüpheleniliyorsa ya da bunların varlığı araştırılıyorsa, azaltılmış örneğin hacmi, başlangıçta denetim için alınan dökme örneğin % 10'undan fazla olamaz.

(e) Ürünün kontrolü

Ürün kontrol için tamamen paketinden çıkarılmalıdır; paketleme tipinin ve sunum biçiminin ürününü pekti açılmadan denetim yapılmasına imkan veriyorsa, denetçi bunu yapmamayı da seçebilir. Birörneklik, asgari gereklilikler, kalite sınıfları ve ebada ilişkin denetimler, dökme örnek baz alınarak yürütülür. Kusurlar olduğu tespit edildiğinde, denetçi, sayı ya da ağırlık olarak, standarda uymayan ürünün bütüne oranını bulmaya çalışacaktır.

(f) Kontrol sonuçlarının rapor edilmesi

Gereken durumlarda Madde 9(2) ve (3)'te belirtilen dokümanlar yayımlanır. Eğer kusurlar bulunmuşsa, şikayetin nedenleri tacir ya da onun temsilcisine, bildirilmelidir. Ürünün standarda uygunluğu, işaretlemede bir değişiklik yapılması ile sağlanabiliyorsa, tacir ya da onun temsilcisi bu durumdan haberdar edilmelidir. Bir üründe kusurlar bulunması durumunda, standarda uygun olmadığı tespit edilen

yüzde (oran) belirtilir. Ürünün işaretlenmesinde bir değişiklik yapılarak ürünün standarda uygunluğu sağlanabiliyorsa, bu yüzdenin belirtilmesi gerekli değildir.

(g) Uygunluk denetimi vasıtasıyla değerin düşmesi

Kontrolden sonra, dökme örnek, tacirin ya da onun temsilcisinin kullanımına bırakılır. Denetim kuruluşu, dökme örneğin kontrol sırasında yok edilen parçalarını geri vermek zorunda değildir. Yapılan kontrolün, gerekli olan asgari miktarla sınırlı olması durumunda, ürünün ticari değerinin kayıp miktar sebebiyle zarar görmesi sebebiyle, denetim kuruluşundan bir telafi talep edilemez.

EK III

İŞLETME PROGRAMI KAPSAMINDA YER ALABİLECEK

FAALİYET VE GİDERLER

- (a) uzun ömürlü bitkiler için (uzun ömürlü bitkiler, ağaçlar ve çalılar) bitki maliyetleri;
- (b) spesifik maliyetler:
- (i) organik, entegre ya da deneysel üretim (Yetkili ulusal makam, deneysel bir üretim için, prosedürün ya da konseptin yeniliğini ve alınan riski de hesaba katarak, yeterlilik/ehliyet kriterlerini ortaya koymak zorundadır.)
- (ii) organik bitki koruma materyalleri (İster organik, ister entegre ya da konvansiyonel üretimde kullanılsın *pheromones* ya da *predators* gibi organik bitki koruma materyalleri)
- (iii) çevresel önlemler (geri dönüşebilir ve/veya yeniden kullanılabilir paketleme)
- (iv) kalite artırma önlemleri (sertifikalı tohumlar ve bitkiler dahil), her bir önlem için, ilk faaliyet programının başlangıcından itibaren en fazla on yıllık bir süre olmak üzere;
- (c) onaylanan işletme fonunun % 2'sine eşit miktarda ve maksimum 180 000 € tutarında (Üye Devletler reel maliyetlerin finansmanını sınırlandırabilirler, bu durumda karşılanması uygun olan maliyetleri tanımlamalıdır) spesifik olarak işletme fonu ya da programıyla ilgili olan işletme giderleri (idari ve personel masrafları, raporlar ve değerlendirme çalışmaları; Madde 3 (1)

- (b)'de belirtilen hesapların tutulması ya da idaresine ilişkin maliyetler dahil olmak üzere);
- (d) aşağıdaki önlemlerden kaynaklanan personel giderleri (üretici örgütü tarafından üstleniliyorsa, ücret ve maaşlarla ilgili harcamalar da dahil olmak üzere):
- (i) yüksek bir kalite ve çevre koruma düzeyinin sağlanması ve muhafaza edilmesi,
- (ii) pazarlama düzeyinin geliştirilmesi,
- bunların uygulanması, nitelikli personel kullanımını gerektirmektedir. Bu gibi durumlarda, eğer üretici örgütü kendi çalışanlarını ya da üye üreticileri kullanıyorsa, çalışılan süre belgelenmelidir;
- (e) soğuk depolama ya da kontrollü atmosfer donanımlı taşıma araçları yatırımları;
- (f) çevreye saygılı olmak için alınan bir önlemin parçası olarak karayolu nakliye masraflarından ziyade, demiryolu ve/veya deniz yolu kullanılmasıyla ortaya çıkan ve Üye Devletler tarafından kilometre başına ya da sabit oranlı olarak belirlenen ilave dış taşıma masrafları;
- (g) katılımcıların günlük harcırahları, ulaşım ve konaklama masrafları da dahil olmak üzere (mümkün olan durumlarda sabit oranlı olarak), işletme programındaki aktivitelerin uygulanması ile ilgili toplantı ve eğitim programları giderleri;
- (h) genel ya da kolektif etiketlerin teşviki. (Kolektif etiketler üretici örgütleri üyeleri için sınırlandırılmamalıdır ve bireysel olarak bir üretici örgütünü ya

da ticari markayı temsil etmemelidir) Coğrafi isimlere sadece şu şekilde izin verilmektedir:

(i) 2081/92 sayılı Konsey Tüzüğü kapsamında yer alması halinde ve koruma altındaki bir menşe işaretinin ya da coğrafi işaretin özel bir kullanımı olması halinde,

(ii) sözkonusu coğrafi isimlerin ana açıklamadan sonra ikincil olarak yer alması ve ilgili üretici örgütünün kullanımı için rezerve edilmemesi halinde.

Teşvik edilen materyal AB amblemini taşımalı ve şu ibareyi içermelidir: 'Avrupa Topluluğunun desteğiyle finanse edilmiş kampanya'.

- (i) üretici örgütlerinin birleşmelerinden ya da kazançlarından kaynaklanan yasal ve idari giderler; bununla ilgili olarak üretici örgütleri tarafından yapılan fizibilite çalışmaları ve teklifler
- (j) 1685/2000 sayılı Komisyon Tüzüğünde belirtilen koşullar çerçevesinde alınan ikinci el ekipman
- (k) 1685/2000 sayılı tüzüğün 5 No'lu Kuralının 1.1(a),(b) ve (c) paragraflarında getirilen koşullar çerçevesinde, programda yer alan bir yatırımın yapılması için satın almanın gerekli olduğu durumlarda üzerinde inşaat yapılmamış arazi (Yetkili ulusal makam, herhangi bir spekülasyondan kaçınmak amacıyla bu tür bir harcamanın kabulü için 5 No'lu Kurala ek koşullar getirebilir. Bu koşullar, yatırımın/arazinin satışını belli bir dönem için yasaklamayı ve arazinin değeri ile yatırımın değeri arasında azami bir korelasyon kurulmasını içerebilir.)
- (l) 1685/2000 sayılı tüzüğün 10 No'lu Kuralının 3. paragrafında getirilen koşullar çerçevesinde, parçanın net piyasa değeri sınırları içinde kiralama

- (m) ekonomik açıdan uygun bulunduğu satın almak yerine kiralamak
- (n) 1685/2000 sayılı tüzüğün 6 No'lu Kuralının 2.1, 2.2 ve 2.3 paragraflarında getirilen koşullar çerçevesinde emlak satın alma
- (o) aşağıdaki koşullara bağlı olarak, bireysel işletmeler bazında yatırımlar yapma:
 - (i) Bu tüzüğün 3(3). Maddesindeki anlamıyla işletme programının kolektif doğasının zayıflatılmaması ve,
 - (ii) üyenin örgütten ayrılması halinde yatırımın geri alınması için uygun hükümler getirilmesi
- (p) yatırımın kalan/artan miktarının;
 - (i) işletme fonuna eklenmesi ya da
 - (ii) yenilenme maliyetinden düşülmesi koşuluyla yatırımların yenilenmesi.

Kiralama sözleşmeleri kapsamındakiler de dahil olmak üzere, geri ödenme süresi faaliyet programının süresini aşan yatırımlar, sağlam ekonomik gerekçelere dayanmak ve yatırımın değer kaybetme süresinin 5 yıldan fazla olmaması koşuluyla, bir sonraki işletme programında sürdürülebilir.

EK IV

İŞLETME PROGRAMI KAPSAMINDA YARARLANILMASI MÜMKÜN OLMAYAN FAALİYET VE HARCAMALAR

Aşağıdaki faaliyetler ve harcamalardan yararlanılması mümkün değildir:

1. Genel üretim giderleri ve özellikle;
 - tohumlar ve bitkiler,
 - entegre kontrol materyalleri, gübreler ve diğer girdiler dahil bitki koruma ürünleri,
 - yeni süreçlerin bir parçası olsa bile, paketlenme giderleri, depolama giderleri,
 - toplama ve nakliye giderleri (iç veya dış)
 - işletme giderleri (özellikle elektrik, yakıt ve amortisman)
2. işletme giderleri.
3. gelir ve fiyat ilaveleri.
4. bireysel ve grup sigortaları ve bir üretici örgütü içerisinde sigorta fonunun oluşturulması dahil sigorta giderleri.
5. işletme programının başlamasından önce kısmen veya tamamen gerçekleştirilen bir faaliyet için alınan kredinin geri ödenmesi (özellikle yıllık ödemeler şeklinde).
6. üzerinde bina olmayan bir arazi satın alınması.
7. gelir kayıplarının telafi edilmesi amacıyla, toplantılara ve eğitim programlarına katılan üreticilere yapılacak ödemeler.
8. Topluluk dışındaki üretici örgütü üyeleri tarafından üretilen miktarlara ilişkin faaliyet ve giderler.
9. üretici örgütünün diğer ekonomik faaliyetleri kapsamındaki rekabeti bozucu faaliyetler. üretici örgütünün diğer ekonomik faaliyetlerine doğrudan veya dolaylı

olarak yarar getirecek faaliyet veya önlemler, üretici örgütünün tanıma kazandığı ürün veya sektördeki kullanım oranında finanse edilmelidir.

10. ikinci el ekipman.

11. üretici örgütü tarafından pazarlanmak veya dağıtım amacıyla kullanılacak nakliye araçlarına yapılacak olan yatırım.

12. satın almaya bir alternatif olarak kiralama; kiralanan malların işletme giderleri

13. kiralama sözleşmeleri (vergiler, faiz, sigorta giderleri vs.) ve işletme giderleriyle bağlantılı harcamalar.

14. bireysel ticari etiketlerin veya coğrafi işaretlerin desteklenmesi.

15. bu listede yer alan faaliyet ve harcamalara ilişkin altsözleşme sözleşmeleri.

16. 1685/2000'in 7 sayılı kuralının 4. paragrafında ortaya konulan KDV ve diğer vergi ve harçlar.

17. taze ürünlerin işlenmesi için yatırımlar (üretici örgütleri tarafından işleme değil, pazarlama amacıyla, ürünün hazırlanması ve özellikle, yıkanması, kesilmesi, budanması, kurutulması ve paketlenmesi)

EK V

ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN UYGULANAN VE ÜYE OLMAYAN ÜRETİCİLERE DE GENİŞLETİLEBİLECEK KURALLARIN TÜKETİCİ LİSTESİ

1. Üretim bilgilerine ilişkin kurallar
 - (a) ürün bazında ve uygun olduğu durumlarda ürün çeşidi bazında, yetiştirme niyetlerine dair bildirim,
 - (b) ekim ve dikime ilişkin bildirim,
 - (c) ürün ve mümkünse ürün çeşidine göre toplam ekim alanlarına ilişkin bildirim,
 - (d) ürün ve mümkünse ürün çeşidine göre, tahmini tonaj ve mahsul tarihlerine ilişkin bildirim,
 - (e) ürün çeşidine göre, ekilen miktar ve mevcut stoklara ilişkin periyodik bildirimler,
 - (f) depolama kapasitesine dair bilgi
2. Üretim kuralları
 - (a) planlanan yere göre (taze ürünler piyasası ya da endüstriyel işlem) kullanılacak olan tohumun seçimi
 - (b) meyve bahçelerinin azaltılması
3. Pazarlama kuralları
 - (a) pazarlamanın ayrı ayrı zamanlara göre düzenlenmesi ve ekim için başlangıç tarihlerinin belirlenmesi
 - (b) minimum kalite ve boyut gereklilikleri
 - (c) pazarlamanın ilk aşamasında hazırlama, sunum, paketlenme ve işaretleme
 - (d) ürünün menşeyinin belirtilmesi

4. Çevrenin korunmasına ilişkin kurallar

(a) gübre kullanımı

(b) bitki koruma ürünlerinin ve diğer ürün koruma yöntemlerinin kullanımı

(c) meyve ve sebzelerde, bitki sağlığı ürünlerinin ve gübrelerin maksimum rezidü miktarına ilişkin kurallar

(d) yan ürünlerin ve kullanılan maddelerin kullanımına ilişkin kurallar

(e) piyasadan çekilen ürünlerin imha edilmesine ilişkin kurallar

5. Geri çekmeler

- Madde 25'teki şartlara göre Madde 23 kapsamında kabul edilen kurallar

KAYNAKÇA

1. 23 Sayılı Konsey Tüzüğü, Official Journal b 030, 20.04.1962, s. 0965-0988
2. 412/97 sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ L 62, 4.3.1997, s. 16
3. 478/97 sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ L 75, 15.3.1997, s. 4
4. 609/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ L 90, 30.3.2001, s. 4
5. 659/97 sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ L 100, 17.4.1997, s. 22
6. 961/1999 sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ L 119 07.05.1999 s.23
7. 1035/72 Sayılı Konsey Tüzüğü, OJ L 118, 20.05.1972, s. 0001-0017
8. 1148/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ L 156, 13.6.2001, s. 9
9. 1555/96 sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ L1 93, 3.8.1996, s.1
10. 1961/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü, O J L 268 , 09.10.2001 s. 8
11. 3223/94 sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ L 337, 24.12.1994, s. 66
12. Allison Burrell, “The World Trade Organisation and EU Agricultural Policy,”
Agricultural Policy and Enlargement of the European Union, Edited by Allison
Burrell and Arie Oksam, The Netherlands, Wageningen Pers, 2000
13. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Avrupa Birliği ve Türkiye, 5. Baskı,
Ankara, 2002
14. BRANS, Hilde, European Union Agricultural Situation EU Fruit and Vegetables
Regime 2001, United States Department of Agriculture Foreign Agricultural
Service, Gain Report 21058,2001,
<http://www.fas.usda.gov/http/News/News01/News0501/NewsUp5-18/eu5-2-01.pdf>

15. BRANS, Hilde, European Union Food and Agricultural Import Regulations and Standards Conformity Certificate Requirements for Fruit and Vegetables 2003, United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, Gain Report E23043, 2003, <http://www.fas.usda.gov/gainfiles/200303/145885009.pdf>
16. CAP Monitor, Fresh Fruit and Vegetables, Section 13-A, 01.10.2002
17. Commission of the European Communities, Report from the Commission to the Council on the State of Implementation of Regulation (EC) No 2200/96 on the Common Organisation of the Market in Fruit and Vegetables, Com(2001) 36 Final, Brussels, 24.01.2001
18. Department for Environment, Food and Rural Affairs of United Kingdom (DEFRA), Horticultural Marketing Inspectorate, Common Market Organisations for Fresh Fruit and Vegetables, Flowers and Bulbs, http://www.defra.gov.uk/hort/hmi/common/bas_stan.htm#commonorganisation
19. European Commission Directorate General for Agriculture, CAP Working Notes, Fruit and Vegetables, 1996/97 Edition, Brussels, 1997
20. European Commission Directorate-General for Agriculture, Fruit and Vegetables Seminar, 2-3 October 2000, <http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/markets/fruitveg/seminar.htm>
21. European Commission, CAP Reform - a long-term perspective for sustainable agriculture, http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/mtr/index_en.htm
22. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food of United Kingdom (MAFF), Explanatory Notes on Producer Organizations
23. Rıdvan KARLUK, Avrupa Birliği ve Türkiye, İstanbul, Beta Yayınevi, 1998